



rodna gruda 11 slovenija

november
1996
letnik 23

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LP gramofonske plošče

SPET SMO PRIJATELJI ZBRANI
ZALJUBLJEN PAR
DIMNIKAR, KI NOSI SREČO
VETER VE ZA POTI
ansambel Mihe Dovžana
MAVRICA — dvojna
DESET VESELIH LET — dvojna
POD GORJANCI JE OTOČEK
GLAS NJEGOV V SPOMIN
VISOKO NAD OBLAKI
TITANIC
ansambel Lojzeta Slaka

LOVSKE LAŽI
V DEŽELI GLASBE IN PETJA
— dvojna
SLOVENIJA OD KOD LEPOTE
TVOJE — dvojna
ZA TVOJ PRAZNIK — dvojna
OTOČEK SREDI JEZERA
ansambel Avsenik

NOCOJ PA OH NOCOJ
SEDEM ROŽ
Slovenski oktet

MI SE 'MAMO RADI
ansambel Zadovoljni Kranjci
SLOVEN'Č SLOVENCA VABI
moški komorni zbor, Celje
ŽE ČRIČEK PREPEVA
moški pevski zbor, Maribor

NAŠE GESLO
mladinski pevski zbor, Maribor
KAJ TI JE DEKLICA
POJDAM U RUTE
Koroški akademski oktet
HEJ TOVARIŠI
moški kom. zbor RTV, Ljubljana
PESEM O SVOBODI
Partizanski pevski zbor

IZ SLOVENSKE GLASBENE
ZAKLADNICE
FLP 03-004 - F. T. Marolt
SLOVENSKI LJUDSKI PLESI in
PESMI — akademska folklorna
skupina F. Marolt

ROGOVI VABIJO
20 LET VESELI PLANŠARJI
ansambel Veseli planšarji
DVAJSET LET POLK IN
VALČKOV
OGLAR
ansambel Štirje kovači
SLAVNI RIBIČ
Alpski kvintet

ČOLNIČ SREČE
ansambel Borisa Kovačiča

DRUGI ČASI
ansambel Jožeta Krežeta

BRATJE IPAVEC
slov. narodne pesmi — razni zbori

POHORJE
ansambel Vilija Petriča
SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
DOLINA RIBNIŠKA
ansambel Franca Miheliča
PESMI SLOVENIJE
kvartet DO — ansambel
J. Kampiča

MAGNETOFONSKE KASETE
MAVRICA I, II
IZ SLAKOVE SKRINJE I, II
DESET VESELIH LET, VESELO
V DRUGO DESETLETJE
GLAS NJEGOV V SPOMIN
ansambel Lojzeta Slaka
SLOVENIJA OD KOD LEPOTE
TVOJE
V DEŽELI GLASBE IN PETJA
I, II

LOVSKE LAŽI
ansambel Avsenik
20 LET POLK IN VALČKOV
OGLAR
Ansambel Štirje kovači
POZDRAV SLOVENSКИH GORIC
TA ŽLAHTNA VINSKA
KAPLJICA

ansambel Toneta Kmetca
LOVCI
ansambel Mihe Dovžana
SEM VEDNO VESEL
VESELI PRIJATELJI
Boris Frank s svojimi Kranjci
ŠMENTANI GAŠPER
POHORJE
ansambel Vilija Petriča
OBLETNICA POROKE
ansambel Jožeta Burnika
BRATCI VESELI VSI
Slovenski oktet

PTUJ 76

PTUJ 74
SLOVENSKE LJUDSKE PESMI
ansambel Tončke Maroltove
SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
DOLINA RIBNIŠKA
ansambel Franca Miheliča
PARTIZANSKE PESMI IN
KORAČNICE
Partizanski pevski zbor
ZVEZDICA ZASPANKA —
Milčinski

ČRKA A — Frane Puntar
SREBRNI KONJ — Marinc
CINCINCIN POTEPIN —
Grafenauer

OSEMTRACNE KASETE
DESET VESELIH LET — Slak
NAJ VRISK POVE — Slak
ŠTIRJE KOVAČI
PESMI SLOVENIJE
kvartet DO — ansambel Kampič

Nova knjiga o Ljubljani

V prejšnji številki Rodne grude smo na naslovni strani objavili najnovejši zračni posnetek Ljubljane. Veseli smo, da je bila naslovnica deležna pohval. Tokrat bi vam radi povedali, da je to le en posnetek iz najnovejše knjige o Ljubljani. Sredi oktobra je namreč prišla iz tiskarne knjiga Ljubljana, popolnoma nova in izvirna monografija slovenskega glavnega mesta. Gre za res reprezentančno knjigo velikega formata (24×30 cm), ki ima kar 88 strani barvnih fotografij. Povejmo še, da je bila večina slik posnetih letos. Ob tem ima knjiga v slovenski verziji še 32 strani besedila, v skupni angleško-nemški verziji pa 48 strani! Besedilo o Ljubljani, njenem nastanku in razvoju ter njenih kulturnozgodovinskih spomenikih sta napisala Peter Krečič in Matija Murko, medtem ko je Mojca Zavašnik prispevala del o splošnih turističnih informacijah. V tem delu je objavljen tudi načrt ožjega središča Ljubljane, na katerem so vrisani vsi pomembnejši in za turista zanimivi objekti. Sicer pa so med besedilom ilustracije znanih slovenskih slikarjev — Frana Tratnika in Božidarja Jakca. Skratka, gre za knjigo, ki je bo resnično vesel vsak Slovenec, pa ne le zaradi razkošne oblike (knjiga je vezana v platno, seveda zeleno, ker je to ljubljanska barva in ima poleg tega večbarvni ščitni ovitek) temveč zato, ker je prava podoba prvega jugoslovanskega mesta heroja, mesta ki je zmeraj znalo premagati vse težave in nadloge pa zato s toliko večjo vitalnostjo raste in se razvija ponosna na svojo preteklost prav tako kot na sadove rok sedanjih generacij. Veliko je bilo že napisanega o Ljubljani in še zdaj pesniki in pisatelji pišejo o njej. Zato je prav, da je Ljubljana dobila tudi tako monografijo, o kateri vam danes poročamo.

Knjigo je izdalo in založilo ČGP Delo — TOZD Delavska enotnost iz Ljubljane in Spektar iz Zagreba. Knjiga stane 400,00 dinarjev ali 22,00 USA dolarjev. V ceni je vračunana tudi poština.

STRAN 9

Dobrovski grad v goriških Brdih skriva v svojih prostorih tudi zanimiv zaseben muzej, ki malokdo ve zanj. Nekdanji partizan Franko Vižintin si je uredil svojevrstno zbirko vojaške opreme, na kakršno bi bil ponosen marsikateri pravi muzej.

STRAN 10

Kobarid in okoliške kraje sta konec avgusta letos obiskala dva ameriška letalca, ki so ju med vojno rešili naši ljudje. K obisku naše dežele in njunih rešiteljev ju je spodbudila reportaža v naši reviji, objavljena pred nekaj meseci.

STRAN 12

V Savinjski dolini že skoraj dvesto let teče kolo mlina, ki je sicer, kot njegovi lastniki, utrujen, vendar pa noče še odnehati. Zanimivo zgodovino ima in morda ga le še to ohranja pri življenju. Dela zanj v teh modernih časih ni veliko...

Vsem bralcem in rojakom po svetu iskrene čestitke ob 29. novembru, dnevu republike!

Uredništvo

Rodne grude

november 1976

letnik 23

Izdaja — Published by:
Slovenska izseljenska matica
Ljubljana
Tel.: 061/20-657

Naslov — Address:
61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija-Jugoslavija
Tel.: 061/23-102 — uredništvo
061/21-234 — uprava

Glavni urednik
Drago Seliger

Odgovorni urednik:
Jože Prešeren

Urednica:
Ina Slokan

Uredniški odbor:
Janez Kajzer, Jože Olaj, Ernest Petrin,
Jože Prešeren, Ina Slokan, Mila Šenk,
Juš Turk

Uredniški svet:
Anton Ingolič (predsednik), Matjaž Jančar,
France Poznič, Franci Stare,
Andrej Škerlavaj, Martin Zakonjšek

Upravnica publikacij:
Vera Valenci

Oblikovalec:
Peter Žebre

Prevajalca:
Milena Milojevič-Sheppard/Angleščina
Alberto Gregorič/Španščina

Letna naročnina:
Jugoslavija 100,00 din, USA 6,00 US \$
Kanada 6,00 c \$, Avstralija 5,00 au \$
Anglija 2,80 Lstg, Avstrija 115,00 Sch,
Belgija 220,00 Bff, Danska 35,00 Dkr,
Finska 23,00 FM, Francija 25,00 FF,
Holandija 16,00 Hfl, Italija 4.000,00 Lit,
Nemčija 16,00 DM, Norveška 33,00 Nkr,
Švedska 25,00 Skr, Švica 19,00 Sfr.

Plačila naročnine:
Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-575
pri Ljubljanski banki
Plačilo je možno tudi po mednarodni
poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim
na »Slovenska izseljenska matica«
v priporočenem pismu

Payment from Abroad:
Assignment to our account no.
50100-620-575
at Ljubljanska banka, or by international
money order, or by check — addressed to
»Slovenska izseljenska matica«
— in registered letter

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8.
številka izideta skupno
Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Tisk — Printed by:
ČGP DELO, Ljubljana

iz vaših pisem

Ne izgubi čara

Na Rodno grudo smo naročeni že nekaj let, vendar nikoli ne izgubi čara, ki nas privlači, da jo željno preberemo vsakokrat. Vedno najdemo v njej kaj zanimivega, domačega, ob čemer nam spomin pohiti v naše domače kraje, v našo prelepo domovino. Hvala vam, dragi uredniki tega lista, da jo vedno tako bogato opremito s slikami, ki nam v tujini predstavljajo košček domovine. Vse novice, ki jih izvemo, nam vedno blažijo srca, da nismo tako daleč od doma.

Družina Šilec, Torwood, Qld. Avstralija

Dobrova pri Ljubljani

Pošiljam vam ček za naročnino Rodne grude in za koledar. Leto je hitro naokrog. In še nekaj: zelo bi bila vesela, če bi kdaj objavili fotografijo vasi Dobrova pri Ljubljani, ki je nisem videla že 30 let.

Mary Rebernak, Montreal, Kanada

Za vso ulico

Ker nas je že precej v tej ulici in še v okolici, ki radi beremo Rodno grudo in jo komaj čakamo iz meseca v mesec, ker so v njej vedno bolj zanimive reči, upam, da boste v kratkem prejeli naslove nekaj novih naročnikov. Prosili bi vas tudi, če bi po možnosti kdaj kaj omenili o treh Bistricah v Prekmurju in po možnosti s slikami, o Bobrih, o graditvi novega betonskega mosta čez Muro na Srednji Bistrici.

Martin in Marija Maučec, Montreal, Kanada

Na ploščah tudi besedilo

Imam nekaj slovenskih plošč, ki so mi zelo všeč. Če sem otožen, me glasba in pesem razvedri in spodbuja. Skladbe me spominjajo na rodno grudo in v mislih vračajo v domače kraje. Žal pa ne vem točnega besedila spevov, katere bi rad imel. Morda bi vaša revija lahko vplivala na založnike gramofonskih plošč, da bi na ovitkih tiskali tudi besedilo? S tem bi ne le glasba temveč tudi besedilo ostalo v trajen užitek vsem, ki živijo zunaj domače grude.

Janez Erjavec, Euclid, Ohio, ZDA

Še vedno v šoli

Vem, da je minilo že precej časa od mojega pisma, a kadar sem dobil Rodno grudo, me je to spomnilo, da sem še Slovenec. V juliju sem imel 68 let, a hodim še v šolo v Santa Rosa Junior College. V zadnjem šolskem semestru so mi dali nalogo »Teacher's Aid«, to je »Assistant to the Instructor«. Zdaj sem postal že specialist v »coloured etching«. Pred nedavnim smo imeli tudi veliko umetnostno razstavo v Santa Rosa za Northern California Artists in sem bil zelo vesel, ko sem izvedel, da so sprejeli dve moji »colored etching« in eno serigrafijo. Tako zdaj postaja Gostiša umetnik. Vsak dan še naprej rišem in si še izboljšujem svojo tehniko.

Naj vam povem še, da imam doma vrt, na katerem gojim malo krompirja, paradižnike, čebulo idr. Zelenjavo pridelam vse s svoje zemlje. Lepo pozdravljam tudi pisatelja Antona Ingoliča, morda se me bo še spominjal. Lepo vas pozdravljam, kmalu pa spet na svidenje v Ljubljani.

Franc Gostiša, Healdsburg, Ca. ZDA



Šola Petra Skalarja v Čezsoči pri Bovcu je bila po potresu znotraj precej poškodovana in je potrebna popravil. Zanj so zbrali 427 ameriških dolarjev otroci jugoslovanske šole v Sydneyu v Avstraliji.

Mlada na tuje

Odkar sem se naročila na Rodno grudo, že veliko hitreje berem slovensko. Stara sem bila enajst let, ko smo leta 1957 odšli iz Jugoslavije. Pred tremi leti sem bila z možem in sinom prvičkrat na obisku in zdaj imam res pravo domotožje po tej lepi domovini. Jaz sem doma iz Stružvega pri Kranju, mož pa iz Vrtojbe pri Novi Gorici. Vsem pošiljam lepe pozdrave.

Ivanka Hvala, Calgary, Alberta, Kanada

Lep obisk

Prejela sem prvo številko Rodne grude, ki sem jo naročila ob mojem obisku doma. V prvi vrsti se vam zahvaljujem, da bom imela zdaj kaj za čitat. Obujala bom spomine na moj dopust, ki sem ga preživela doma. Zelo lepo je obiskati rojstni kraj, samo slovo je bilo težko.

Najstarejše članice primorskega socialnega kluba Jadran v Melbourneu



Težko mi je, ko slišim, da mogli naši ljudje, ki se vrnejo z obiska v domovini, kritizirajo življenje doma. Bila sem doma 3 mesece in sem tudi veliko prepotovala in se nimam pritoževati nad ničemer. Tudi moji domači so bili predvsem veseli, da jih je obiskala sestra iz daljne Avstralije in jim ni bilo predvsem za darila.

Zora Uljanič, Cross Roads, N. S. W. Avstralija

Spomin na Zbure

Vidim, da mnogi rojaki prosijo, da bi jim objavili fotografije domačih vasi ali krajev, zato se tudi jaz obračam na vaše uredništvo, če vam je mogoče, da bi kdaj posneli fotografijo vasi Zbure pri Šmarjeških toplicah. Sosedne vasi so bile že objavljene, moja pa še nikoli.

Josefina Brezovec, Benet, California, ZDA

Pod Šmarjetno goro

Z veseljem berem Rodno grudo, še z večjim veseljem pa pregledujem slike Gorenjske, zlasti iz okolice Kranja, od koder sem doma. Od doma sem že 26 let, a na žalost ni več tistega toplega ognjišča, ker smo vsi raztreseni po svetu. Če vam je slučajno mogoče, vas prosim, da objavite sliko Šmarjetne gore. Tam blizu sem se izučila za šiviljo.

Majda Joksimovič, Geelong, Vic. Avstralija

Slovenšli

Moram reči, da sem se od srca nasmejal, ko sem bral izboren članek Slovenšli v Rodni grudi št. 6 str. 42. Žal mi je le, da čeprav smo premnogokrat Slovenci v ZDA tega krivi, nas pa le boli, da je tudi v Sloveniji sami »slovenšli« v uporabi v večji ali manjši meri. Po mojem mnenju bi bilo bolje, ko bi se nasploh izogibali tujk. V Ameriki je med nekaterimi rojaki »nobel« mešati slovenščino z angleščino, kar tudi omenja članek. Prepričan sem, da bi lahko za vsak angleški izraz našli tudi pristno slovensko besedo.

Še k pismu »Spomini na prvo vojno«, ki ga je napisal rojak Vincent Tomšič iz Cortlanda, Ohio: tudi moj oče dr. Valentin Meršol je bil dobrovoljec v prvi svetovni vojni, a ne v Romuniji, marveč v Rusiji na murmanski fronti. V Sloveniji je v seznamu slovenskih prostovoljcev. Oče je bil več let predsednik slovenskih zdravnikov, zdaj pa je moj brat dr. med. Valentin F. Meršol, otolaringolog, član izvršnega odbora clevelandskih zdravnikov, katerih je v severnem delu države Ohio prek 2500.

Omeniti moram tudi, ker ste že večkrat pisali o pouku slovenščine po svetu, da se naš jezik poučuje tudi na naši University of California.

Še eno mnenje: akademska folklorna skupina France Marolt bi lahko prišla nastopat tudi v vsa večja ameriška mesta in univerze, od New Yorka in Clevelanda pa do San Francisca in Los Angelesa. Američanom bi tako pokazali pristne slovenske folklorne plese. Ne bi smeli prezreti tudi univerze UCLA, kjer se specializirajo za take plese.

Stanko Meršol, Irvine, California, ZDA

Triglav je utihnil

Minilo je 4. leto, odkar je utihnil glas mojega moža in z njim tudi glas Triglava, zbora v našem delu Clevelanda. Zato se tudi jaz ne oglašam več po časopisih. Imam pa prijetne spomine na lepe obiske Slovenije in ansamblov iz domovine, ki so nas obiskali tukaj.

Anna Jesenko, Cleveland, Ohio, ZDA

V tem mesecu, 29. novembra, bo minilo triindeset let, odkar so se v Jajcu zbrali odposlanci jugoslovanskih narodov in položili temeljni kamen nove Jugoslavije. Ustanovitev Avnoja, anti-fašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije, je bil dogodek, ki je že takrat vzbudil pozornost vse svetovne javnosti, zlasti zavezniških sil, ki so spoznale, da ima narodno-osvobodilna vojska v Jugoslaviji deželo dejansko v svojih rokah. V spomin na ta veliki dogodek vsa leta po vojni proslavljamo ta dan kot naš največji državni praznik, skupaj z nami pa ga slave tudi številni naši rojaki po vsem svetu, ki žele na ta način dokazati svojo povezanost z rojstno domovino.

Jugoslavija je v povojnih letih dosegla v svojem notranjem razvoju tako velike uspehe, da lahko danes s ponosom ugotavljamo, kako pravilna je bila pot, ki so nam jo načrtali naši delegati sredi vojne vihere. In tudi mednarodna naravnost Jugoslavije je taka, da je nanjo lahko ponosen vsak naš človek doma ali na tujem — tudi za ceno lastnih žrtev stoji na braniku miru, sožitja med narodi, proti sili in za samostojen razvoj vseh narodov sveta. Politika neuvrščenosti, za katero je bila med pobudniki prav naša država, je danes v svetu pojem, ki je zajel tolikšne razsežnosti, ki bi jih ne mogel še pred nekaj leti nihče napovedati.

V številnih društvih naših ljudi po svetu začenjajo svojo sezono jesenskih kulturnih in družabnih prireditev prav v dneh, ko obenem proslavljajo tudi rojstni dan Jugoslavije, dan republike. Včasih se tega našega praznika spomnite le z besedo, včasih mu posvetite celoten kulturni program, kar pa ni tako pomembno. Zavedamo se namreč, da večina naših ljudi, ki živite po svetu, trdno stoji na stališčih, za katere se zavzema tudi domovina, in da ste prav izseljenci pogosto največji zagovorniki jugoslovanskih predlogov v mednarodni skupnosti. Vse te proslave in svečanosti ob jugoslovanskem državnem prazniku torej pomenijo veliko več kot zgolj izjavljanje za Jugoslavijo, to je resnični praznik jugoslovanstva, ki se je prav prek izseljencev razširilo tako daleč po svetu. Pri nas doma je v prazničnih dneh seveda še najbolj svečano. Zgodovina Jugoslavije nam je tedaj najbolj blizu, pogled nazaj pa je obenem tudi velika spodbuda za načrtovanje prihodnosti.

Jože Prešeren

Dr. DeBakey, častni doktor

Ob obisku v Ljubljani so 1. septembra na ljubljanski univerzi promovirali za častnega doktorja ljubljanske univerze znanega srčnega kirurga dr. Michaela DeBakeya, šefa kirurške katedre Baylorjeve univerze v Houstonu, Texas, ZDA. Univerzitetni svet ljubljanske univerze je sklep o podelitvi častnega doktorata dr. DeBakeyu sprejel že leta 1971 kot priznanje za izredne zasluge za razvoj in vzpon kardiovaskularne kirurgije v Jugoslaviji in za vsestransko pomoč pri izpopolnjevanju številnih naših kirurgov.

Dr. DeBakey je izrazil upanje, da se bo sodelovanje z našimi medicinskimi strokovnjaki, ki jim je izrazil vse priznanje, nadaljevalo tudi v prihodnje. Po ogledu novega ljubljanskega kliničnega centra pa je dr. DeBakey dejal:

»V veliko veselje mi je, da sem si lahko ogledal to novo kliniko, ki je ena naj-sodobnejših, kar sem jih sploh kje videl.«

Dr. DeBakey je znan kot velik prijatelj Jugoslavije, s svojo večšo roko pa je tudi reševal življenja številnim našim državljanom bodisi v Ameriki ali pri nas. Leta 1967 je obiskal Ljubljano s kompletno kirurško ekipo in operiral osem bolnikov.

Uspešen razpis za izvirne drame

Skupnost slovenskih gledališč je v letošnjem, Cankarjevem letu, razpisala javen natečaj za izvirne slovenske drame, na katerega je prispelo dvajset tekstov. Žirija, ki ji je predsedoval pesnik Tone Pavček, je prvo nagrado podelila Pavletu Lužanu za dramo »Sreča neposrednih proizvajalcev«, drugo nagrado Matjažu Kmeclu za monodramo »Lepa Vida ali problem sv. Ožbolta«, dve tretji nagradi pa Tonetu Partljiču za komedijo »O ne, ščuke pa ne« in Milanu Jesihu za »Brucka ali obdobje prilagajanja«. Skoraj vsa besedila se ukvarjajo s sodobno tematiko.

Jumbo-jeti za JAT

Jugoslovanski aerotransport se je pridružil številnim tujim letalskim družbam na relaciji Evropa—Amerika. Na tej progi brez dvoma računa JAT predvsem na številne naše izseljence, od katerih mnogi sorazmerno redno obiskujejo staro domovino oziroma domovino svojih prednikov, živahen pa je tudi promet poslovnih ljudi. Vse večje zanimanje za obisk Jugoslavije je tudi med ameriškimi turisti, ki so jih dotlej prevažale tuje družbe. Zaradi tega so se pri JAT odločili, da bodo kupili dve letali jumbo-jet, glede tipa pa se odločajo med boeingom 747 SP in DC-10.

Golf iz Sarajeva

Tovarna avtomobilov iz Sarajeva bo do konca leta 1980 izdelala 60.000 avtomobilov tipa »golf« (v ZDA in Kanadi prodajajo ta vozila pod oznako »rabbit«) v raznih variantah. Ta avtomobil bodo začeli sestavljati v Sarajevu že v novembru letos. Sarajevska združena kovinska industrija Unis bo v Bosni in Hercegovini vložila v razvoj avtomobilske industrije približno 2,7 milijarde dinarjev v prihodnjih petih letih.

Nova osnovna šola v
Štepanjskem naselju v Ljubljani



Tesla na televiziji

Ekipa zagrebške televizije je začela pred nedavnim snemati televizijsko nadaljevanko o velikem jugoslovanskem izumitelju s področja elektrotehnike Nikoli Tesli. Glavno vlogo v tem filmu igra znani hrvaški filmski in gledališki igralec Rade Šerbedžija.

»Istra« v Karibih

Naša največja potniška ladja »Istra«, last Jadrolinije z Reke, bo tudi letošnje zimo križarila po Karibskem morju, kjer bo v organizaciji potovalne družbe Elkin prevajala ameriške turiste. Istra bo opravila skupno 12 enotedenskih potovanj, na Karibskem morju pa bo ostala do 13. marca prihodnjega leta.

Nova stavba naše ambasade v Bonnu

V septembru so postavili temelje nove ambasade SFRJ v Bonnu, ZR Nemčija, ki bo stala v neposredni bližini dosedanje stavbe. Pri delih bo skupaj z nemško firmo Peter Bauvens sodelovalo tudi beograjsko podjetje »Komgrap«. Nova ambasada bo stala približno tri milijone nemških mark.

Antologija črnske lirike

Mariborska založba Obzorja je v dneh, ko so se v Colombu na Sri Lanki sešale na vrhunsko srečanje neuvrščene države, izdala v počastitev tega dogodka izredno zanimivo antologijo črnske lirike z naslovom »Afrika, mati moja«. S to antologijo, ki predstavlja 55 pesnikov, se v slovenščini prvič pojavlja širši izbor iz črnske umetne lirike, ki je pisana predvsem v angleščini in francoščini. Knjiga zajema tako največje sodobne in klasične pesnike, ki so ustvarjali ali še ustvarjajo v afriških državah, kakor tudi črnske pesnike iz Združenih držav Amerike. Sodobni afriški pesniki zdaj zvečine ustvarjajo v svobodnih državah, v preteklosti pa so se morali spopadati tako s kolonializmom kot s suženjstvom in to je v njih vzbujalo vsakovrstne lične zapise, od katerih so nekateri pravi odsev stvarnosti.

Danes seveda vplivajo tudi na »črnsko« liriko sodobni tokovi, kljub temu pa ima ta poezija svoje korenine v bistveno drugačni strukturi tradicije ter v drugačnem dojemanju misli. To pa bo brez dvoma zanimivo za marsikaterega ljubitelja poezije.

Antologijo sta pripravila Aleš Berger in Venio Taufer.

J. P.

AVSTRALIJA: Peter Bole 5,60 Lstg, Darinko Hafner 0,67 Lstg, Marjan Rožanc 2,21 Lstg, Tonček Skok 0,91 Lstg, Matija Kolar 1.— a\$, Marijan Svetina 0,73 Lstg, Milan Šircelj 8.— US\$, Ivan Stramšek 1, 17 Lstg, Vinko Ovičaj 100.— din, Daniel Brkovec 2.— a\$, Vinko Butala 0,63 Lstg, Anita Barwa 2.— Lstg, Alojz Kirn 2,61 Lstg, Hermina Volk 1.— a\$, Anton Stariha 1,69 Lstg, Josephine Domonkoš 0,41 Lstg, Tony Resnik 1,36 Lstg, Albert Korenčan 95.— din, Joseph Kotnik 3.— a\$, Gizela Sarkan 50.— din, Lojze Košorok 65.— din, Lojzka Vučko 100.— din, Leo Vrhovšek 1,21 Lstg.

AVSTRILIJA: Alojz Markič 15.— din.

BELGIJA: Karl Romih 10.— Bfr, Jože Bizjak 10.— Bfr, Katarina Čargo 590.— Bfr, Jožefa Globevnik 45.— din, Risto Dabich 70.— Bfr, Ivanka Janežič 90.— Bfr, Friderik Jošt 150.— Bfr, Alojz Korelc 50.— Bfr.

DANSKA: Anton Valenta 10.— Dkr.

FRANCIJA: Albin Mejovšek 10.— FF, France Adamic 10.— FF, Franc Knaus 5.— FF, Louis Mlakar 5.— FF, Jože Komljanec 20.— FF, Anton Poje 22.— FF, Maria Grusemer 30.— FF, Franc Pouh 10.— FF, Anton Škruba 22.— FF, Justin Čebul 5.— FF, Viktor Lapornik 5.— FF, Franc Filipič 7.— FF, Jože Simončič 5.— FF, Antonija Kunej 5.— FF, Elizabeta Turnšek 5.— FF, Antoin Zupančič 5.— FF, Marie Dolinar 40.— din, Franc Pavlič 50.— din, Ivanka Koci 5.— FF.

HOLANDIJA: Mici Michon-Čebin 4.— Hfl, Franc Gril od skupine obiskovalcev, ki so prispeli z vlakom 100.— Hfl, Franc Selič 4.— Hfl, Milka Oonix-Martinčič 4.— Hfl, Franc Belinc 71.— Hfl, Tončka Snijders-Petrovič 10,50 din.

JUGOSLAVIJA: Ivan Sladič 20.— din, M. S. Vaupotič 3.— aus\$, Anna Grill v spomin pokojnega moža Vatra Grilla 10.— US\$.

KANADA: Albert Mlekuz 2.— c\$, Joe Gornik 2.— c\$, Mary Pristotnik 1.— c\$, Stan Novak 3.— c\$, Jakob Levstek 50.— din, Alojz Baznik 2.— c\$, Vinko Zigart 100.— din, Ivanka Francelj 2.— c\$, Vida, Anton Skok 2.— c\$, Rose Praprost 37.— din, Jože Trinkaš 8.— c\$, Rudi Pechavar 2.— c\$, Alojz Raj 4,40 c\$, Janez Premrl 2.— c\$, Ivan Kumar 5.— c\$, Ignac Tkalec 1.— c\$, Jože Zidar 1.— c\$, Ivanka Anžin 1.— c\$, Albin Peterelj 2.— c\$, Stanislav Čemas 6.— c\$, Milan Bizjak 6,70 US\$, Nick Kuzma 2.— c\$, George Balkovec 100.— din, Danny Kisel 4.— c\$, Josef Gregori 1,50 c\$, Franc Hajdinjak 30.— c\$, Ivan Skerbinek 3.— c\$, Karlo Črepnjak 56.— din, Frank Svetec 4.— c\$, Frank Skrijanc 1,70 c\$, Frank Gimpelj 5.— c\$.

NEMČIJA: Franc Kosmač 23.— din, Erika Leist 23,50 DM, Josef Es 1.— DM, Max Frölich 1.— DM, Ignac Tomažič 4.— DM, Ivan Centa 37.— din, Milan Marčijan 4.— DM, Drago Šober 10.— DM, Anton Gorše 4.— DM, Hasan Silahič 4.— DM, Jože Bizjak 4.— DM in 50.— din, Josef Kastelic 20.— din, Franc Levstik 2.— DM in 100.— din, Anton Košir 1.— DM in 20.— din, Alojz Zupan 5.— DM, Anton Kranjc 11.— DM, Alojz Starc 20.— din, Gotfried Mihelitsch 3.— DM, Cvetko Černigoj 4.— DM, Milan Kolman 4.— DM, Vinko Marinko 12.— DM, Marinka Nedelko 2.— DM, Maria Stumberger 4.— DM.

ŠVEDSKA: Anton Šere 4.— Skr, Slavko Koren 130.— din, Ivan Šebalj 5.— Skr, Darinka Ringström 3,50 Skr, Štefan Ivič 8.— Skr. in 15.— din, Anton Mazgon 4.— DM, Slovensko društvo Köping 150.— Skr.

ŠVICA: Ladka Gasser 1.— Sfr, Roman Kranjc 8.— DM, Alojzij Tedoldi 20.— din, Ludvik Pečenko 1.— Sfr, Aleksander Gergar 8.— Sfr.

ZDA—USA: Mary Kukar 1.— US\$, Natalia Dovgan 1.— US\$, Albert Hrast 7.— US\$, Paul Bartel 4.— US\$, Martin Matjan v spomin pok. Milke Kress 5.— US\$, Martin Matjan, čestitke za 25. letnico Matice 5.— US\$, John, Rose Krainik 1.— US\$, Louis Rebol 4.— US\$, Frances Nesper 10.— US\$, Frances Vider 4.— US\$, Angela Zaitz v spomin 9. obletnice smrti Franka Zaitza 5.— US\$, Mary Zaggar 2.— US\$, Joseph, Elsie Culkar 10.— US\$, Mary Ercek 8.— US\$, Mary Videgar 5.— US\$, Mike Glad 1.— US\$, Peter Slemc 2.— US\$, Mike Pavšek 1.— US\$, Mary Polsak 2.— US\$, Frank Horvat 4.— US\$, Albina Horvat 5.— US\$, Ludvik Rantaša 5.— US\$, Drago Sumen 3.— US\$, John Fabec 20.— US\$, Vincent Drnach 4.— US\$, Stanley Rogers 100.— din, Jennie Zaman 5.— US\$, Frank Bradach 2.— US\$, Frank Groser 11.— US\$, Lidia Murch 5.— US\$, Frances Artach Oblack v spomin pok. moža Josepha Oblacka iz Milwaukeeja 10.— US\$, Alice in Jože Drasler v spomin pok. svaka Josepha Oblacka 5.— US\$, Frank Mramor 10.— US\$, Neime-novana naročnica iz Clevelanda v spomin na pok. moža 42.— US\$, Frances Fink Vodopivec v spomin na sina Louisa, ki je v starosti 20 let umrl pred 32. leti 5.— US\$, Jennie Gorjanc 9.— US\$, Mary Skrijanc 2.— US\$, Ana Blažek-Kapalar 2.— US\$, Viki Poljšak v spomin na pok. moža Leonarda 100.— US\$, Martin Savor 2.— US\$, Alice Azman 2.— US\$, Mary Lenarcic 1.— US\$, Andy, Pavla Durjava 3.— US\$, Anton Logar 2.— US\$, Tončka Opeka 2.— US\$, Mary Kobal 4.— US\$, Josie Zakrajšek 20.— US\$, Mary Zorko 5.— US\$, Jakob Marinich 5.— US\$, John Simon 3.— US\$, Ana Česnik 2.— US\$, John Lustik 4.— US\$, Anna Zelenc 50.— din, Robert Roblek 9.— US\$, Mary Ivanush v spomin pok. soproga Johna Ivanusha 10.— US\$ in v spomin na pok. brata Vatra Grilla 10.— US\$, Paul Barbusse 1.— US\$, Josephine Brezovec 1.— US\$, Amalia Oblak 15.— US\$, Jennie Strumbel v spomin na pok. moža Felixa 3,50 US\$, Mrs. Frank Ponikvar 2.— US\$, Angelina Misic 50.— din, Charlie Žele 1.— US\$, Angela Adam 1.— US\$, Jennie Troha 1.— US\$, Frances Stariha 2.— US\$, Justina Sperotto 1.— US\$.

Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvaljuje. Vsi prispevki so bili vplačani od 10. junija do 15. septembra 1976.

Nove poti samoupravljanja

Letošnji dan republike — 29. november — bo za Jugoslavijo pomenil nov mejnik na poti njenega svojkega razvoja. Po dobrem četrstoletju, odkar so z izvolitvijo delavskih svetov zaživele prve oblike samoupravnih odnosov, bodo delegati skupščine SFRJ sprejeli zakon o združenem delu. Mnogi ga radi imenujejo kar kodeks delavcev.

Po svoji obsežnosti in področjih, ki jih obravnava, zakon lahko imenujemo zakonik, čeprav ureja le tiste odnose v združenem delu, ki zaokrožajo sistem socialističnih samoupravnih odnosov in enotne temelje tega sistema. Kljub temu 646 členov, kolikor jih je v osnutku zakonskega besedila, vsebuje določila o vsem, kar zadeva združeno delo. Prednost omenjenega zakona je torej tudi v tem, da združuje in povezuje v eno samo urejeno pravno celoto vse tiste predpise, ki so bili poprej ločeno obravnavani v več različnih zakonih.

Zakon pa ne ureja samo odnosov v združenem delu, kakor poudarja obrazložitev osnutka zakona, med delavci in njihovimi organizacijami združenega dela v gospodarskih dejavnostih, temveč tudi na področju izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, socialnega varstva in drugih družbenih

dejavnosti. Podobno v členih posega tudi v odnose, ki izvirajo iz združevanja kmetov in drugih delovnih ljudi, ki z osebnim delom in sredstvi v lasti občanov, opravljajo kmetijsko ali drugo gospodarsko oziroma družbeno dejavnost. Socialistična samoupravna Jugoslavija bo torej dobila edinstveno zakonsko ureditev. V njej bo kot združeno delo opredeljeno vse tisto družbeno koristno delo, ki je rezultat delavčevih rok ali pa plod njegovih možganov. Razčlenjena pa bodo tudi vsa spremljajoča vprašanja, ki zadevajo medčloveške odnose in še posebej organizacijo samouprave ter delegatskega sistema oblasti.

Kateri so nosilni kamni v zgradbi, ki jo imenujemo združeno delo? Odgovor na to vprašanje daje zakon v 2. členu, ko opredeljuje temelje socialističnega samoupravnega združenega dela. Ti so: oblast delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, družbena lastnina proizvodnih sredstev, samoupravni položaj delavcev, družbeni značaj dela, demokratično samoupravno odločanje o delu in družbeni reprodukciji, kakor tudi, da je celotni politični sistem zasnovan na delegatsko organiziranem združenem delu.

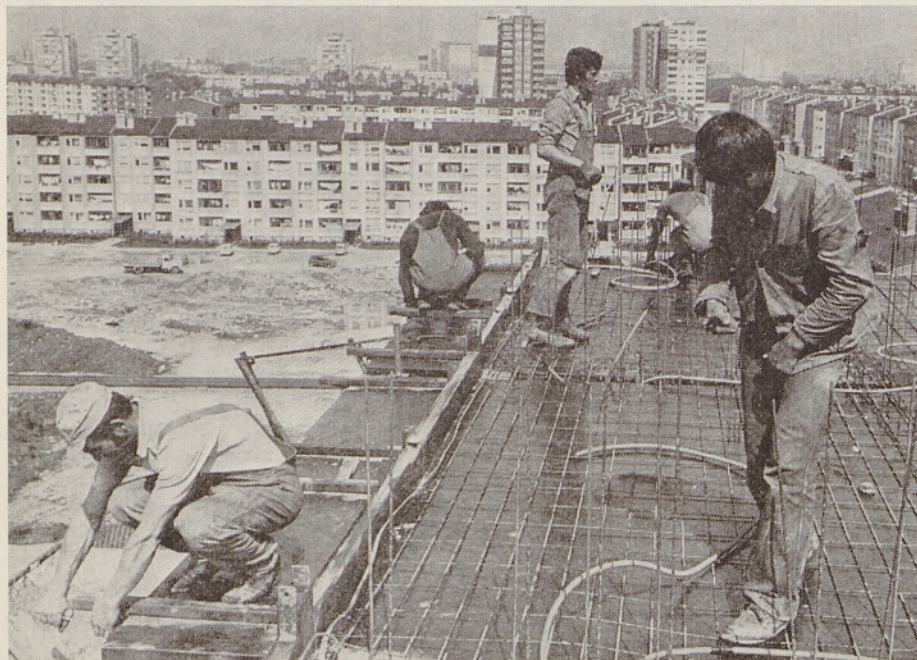
Okvire zakona daje nova ustava SFRJ, sprejeta leta 1974. Jasno je povedala, da v Jugoslaviji ni nobenega drugega upravljalca kot delavec sam. Le on odloča o pogojih in rezultatih svojega dela ter hkrati ustvarja sistem politične oblasti in v njem tudi kot edini subjekt odloča. Zato zakon predvsem stremi za tem, da bi kar najbolj dorečeno iz-

peljal to ustavno misel. Skozi svoje besedilo jamči, da bodo ustavna hotenja zaživel tudi v praksi. Doslej se je namreč pokazalo, da so odnosi v življenju še vedno precej za tistimi, kakršne zahteva ustava. Za tako stanje pa je bilo delno krivo tudi pomanjkanje ustreznih predpisov, ki bi razlagali ustavne pojme.

Če bi poleg osrednje misli zakona, da v samoupravni socialistični družbeni ureditvi lahko odloča samo delavec, iskali še druge značilnosti zakonskega besedila, bi morali na prvem mestu opozoriti na naslednje. Delavec v združenem delu ima neodtujljivo pravico, da združi svoje delo z delom delavcev. Vsi skupaj v delovnem procesu uporabljajo sredstva, ki so družbena last, saj družbena lastnina zagotavlja pravico njene uporabe vsem. Zato je tudi nihče ne sme uporabljati na način, ki bi onemogočal, da bi jo v enaki meri koristili vsi drugi.

Ob tem, ko ugotovimo, da ima delavec pravico združevati svoje delo z drugimi delavci, se seveda spet sama po sebi zastavi vrsta vprašanj in podvprašanj. Naj odgovorimo le na dve izmed njih: kje in s kakšnimi nameni bo delavec združeval svoje delo? Če bi zakon o združenem delu obetal takšno rešitev, da bi bilo središče delavskega odločanja oziroma samoupravnega dogovarjanja nekje v upravi velikega kombinata z več deset tisoč delavci ali pa v upravi podjetja z nekaj tisoč zaposlenimi, potem bi se moralo dejansko delavsko odločanje omejevati samo na bolj ali manj formalne pravice. Takšna samouprava pa bi bila seveda demokratična le na papirju. Neposredno delavci ne bi mogli odločati o svojem delu in rezultatih svojega dela ter v politični oblasti. Jugoslovanska samoupravna praksa je morala zaradi tega izoblikovati primerno organizacijsko celico za neposredno odločanje delavcev. Ta je kar najbolj približana delovnemu mestu neposrednega proizvajalca — torej tistega, ki ustvarja materialne dobrine za strojem, dela ob aparaturnah v raziskovalnem laboratoriju ali pa ob operacijski mizi v bolnišnici. Temeljna celica odločanja in samoupravnega dogajanja je postala temeljna organizacija združenega dela. Vsako večje podjetje oziroma po jugoslovanskem izrazoslovju delovna organizacija je razdeljena na več temeljnih organizacij. Izjema pri tem so samo najmanjša podjetja, ki jih ne bi bilo smotno drobiti na temeljne organizacije. Delavci v njih pa kljub vsemu uživajo enake pravice, kot bi jih sicer

Na gradbišču novega Štepanjskega naselja v Ljubljani. Foto: Janez Zrnc



Deset let jedrskega reaktorja v Podgorici

imeli v temeljni organizaciji združene-ga dela.

Iluzorno bi bilo pričakovanje, da bi v tem kratkem zapisu lahko vsaj bežno predstavili vsebino omenjenih 646 paragrafov zakona o združenem delu. Tako ne preostane nič drugega, kot da vsaj malo polistamo po kazalu. Temeljnimi določbami, ki opredeljujejo načela, sledijo člani o družbenoekonomskih odnosih delavcev v združenem delu. Urejajo tako odnose pri pridobivanju dohodka in njegovi delitvi ter razporejanju, kakor tudi medsebojna razmerja delavcev v združenem delu in odnose pri upravljanju družbenih sredstev. Posebno poglavje tega dela je namenjeno členom, ki govorijo o povezovanju osebnega dela v sistem samoupravno združenega dela. V njem so predvidene možne oblike združevanja kmetov in obrtnikov.

Tretji del obravnava samoupravno organiziranje združenega dela. Podrobno so razčlenjeni pogoji in načini za to. Četrti del je namenjen določilom o uresničevanju samoupravljanja delavcev. Vsebuje med drugim zakonske rešitve o načinu in oblikah odločanja delavcev, organih upravljanja, obveščanju delavcev, samoupravni delavski kontroli, odgovornost za opravljanje samoupravljaljskih funkcij, o samoupravnih sporazumih in družbenih dogovorih ter o drugih samoupravnih splošnih aktih, o družbenem varstvu samoupravnih pravic in družbene lastnine. Zadnja dva dela pa vsebujeta kazenske in prehodne ter končne določbe.

Razprava o osnutku zakona o združenem delu, ki je zajela skoraj slehernega delavca, je bila precej podobna široko razgibani družbeni akciji pred tremi leti, ko je potekala javna razprava o ustavnih osnutkih. Šla pa je še nekoliko dlje. V vsaki temeljni organizaciji so namreč preverjali, ali njihova sedanja organiziranost ustreza zahtevam zakona o združenem delu. Tako so se skozi nekajmesečno obravnavo zakonskih določil hkrati s predlogi za izboljšanje zakonskega besedila nizali že tudi povsem določeni predlogi, kaj bo treba v posamezni delovni sredini in tudi v posamezni krajevni skupnosti spremeniti, da bodo čimprej uresničene zakonske določbe. Tako po sprejemu zakona ne bo potrebno čakati dalj časa, da bo v celoti zaživel, saj so mnogokje že sedaj sredi reorganizacijskih priprav.

V maju 1966 so v reaktorskem centru Instituta »Jožef Štefan« v Podgorici pri Ljubljani pognali prvi jedrski reaktor v Sloveniji. Reaktor TRIGA Mark II je v teh desetih letih obratoval 22.500 ur ali povprečno 180 ur na mesec; te številke pomenijo, da je to najbolj izkoriščen reaktor tipa TRIGA v Evropi. V tem času so obsevali 8.500 vzorcev za porabnike iz vse Jugoslavije. Z reaktorjem upravlja le sedem operaterjev, ki skrbijo tudi za vse tehnične izboljšave in sodelujejo pri eksperimentih. Reaktor praktično ni nikoli prenehal delovati zaradi okvare in to vsekakor kaže na kakovostno delo operaterjev Instituta »Jožef Štefan«.

Zaradi velike varnosti obratovanja so reaktorji TRIGA izredno primerni za vzgojo bodočih upravljalcev naše prve jedrske elektrarne Krško, ki jo zdaj gradimo. Prav v Podgorici je zato začel nastajati prvi jugoslovanski center za šolanje kadrov za bodoče jugoslovanske jedrske centrale, hkrati pa so se z delom ob njem že formirali številni vrhunski strokovnjaki, ki sodelujejo pri vodenju projekta JE Krško. Poleg odličnih pogojev za šolanje tehnikov daje reaktor TRIGA tudi

široke možnosti uporabe na najrazličnejših področjih gospodarstva in medicine ter pri osnovnih raziskavah.

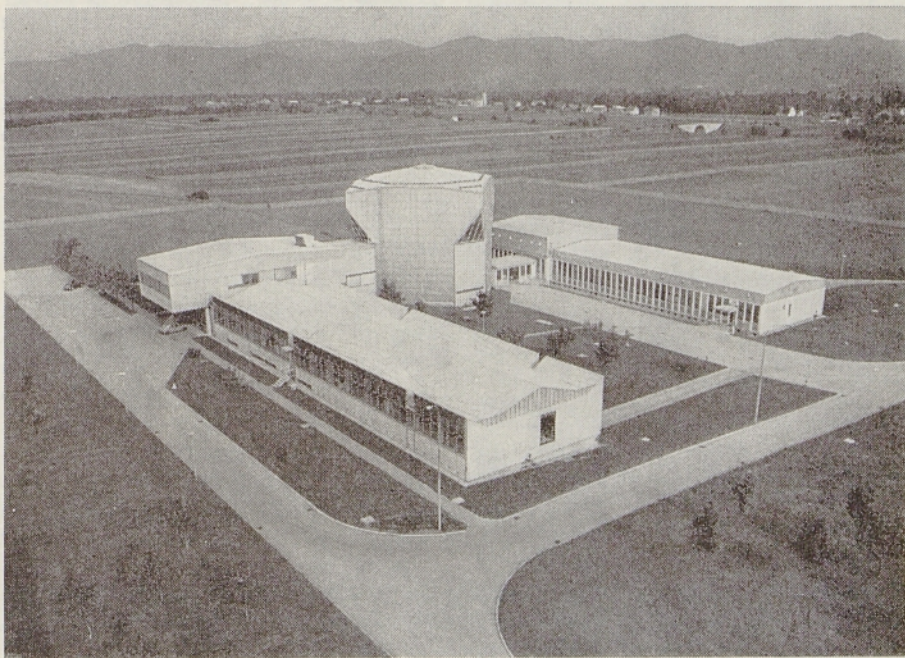
Prihodnje delo reaktorskega centra Instituta »Jožef Štefan« bo predvidoma usmerjeno v različne raziskave v zvezi z izgradnjo krške jedrske elektrarne in drugih bodočih, važno področje pa bo še vedno šolanje kadrov. S tem bo center obdržal svojo vlogo v programu razvoja jedrske energije v Jugoslaviji. Hkrati bodo seveda nadaljevali rutinska dela in raziskave za potrebe gospodarstva in medicine. Center ima posebno mesto tudi na področju sodelovanja z deželami v razvoju, katerim nudi možnost šolanja strokovnjakov in opravljanja različnih analiz in preiskav za njihove potrebe.

P. Jakopič

Spodbuden izvoz

Jugoslovanski izvoz je bil v juliju letos za 18 odstotkov večji kot v enakem mesecu lani, nakupi v tujini pa so bili za prav toliko odstotkov manjši. V prvih sedmih mesecih letošnjega leta so skoraj vse jugoslovanske republike občutno povečale prodajo v tujini. Večji izvoz so imele skoraj vse industrijske panoge: mesna industrija za 66 odstotkov, živilska 33, kovinska 32, usnjar-ska 31, tekstilna 29 in elektro industrija za 16 odstotkov.

Jedrski reaktor v Podgorici

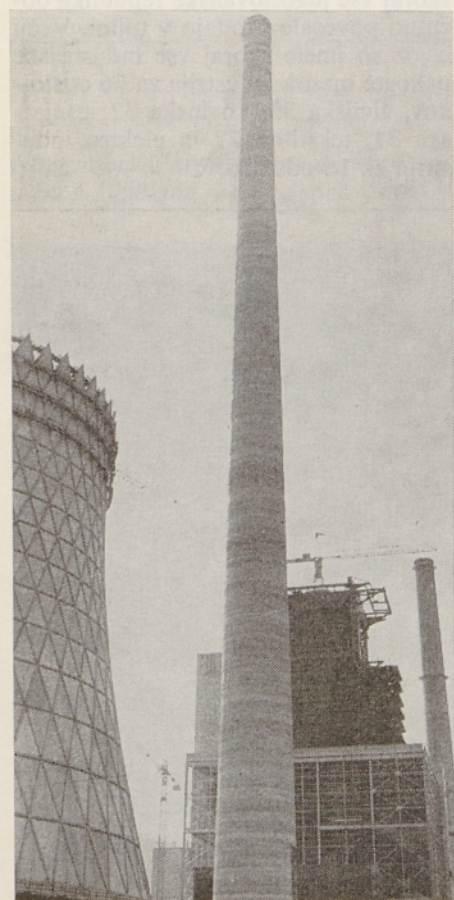


Oživljanje mrtvega kapitala inovacij

V Jugoslaviji smo leti 1975 in 1976 proglasili za leti inovacijske dejavnosti. O inovacijah kot sestavini združenega dela in pogoju gospodarskega in celotnega družbenega napredka so spregovorili tudi na skupni seji zбора združenega dela skupščine SR Slovenije in skupščine Raziskovalne skupnosti Slovenije. To zasedanje, ki je bilo junija letos, je zaokrožilo podobo o stanju inventivne dejavnosti pri nas in pokazalo tudi na poti h končnemu cilju: čim bolj množični ustvarjalnosti naših delovnih ljudi.

Razvoj na vseh področjih združenega dela je pogoj za našo samoupravno socialistično družbeno rast in neodvisnost, saj ostajanje na doseženem v resnici pomeni zaostajanje in izgubo v razvojnih dosežkih ter pri možnostih za enakopravno sodelovanje doma in v svetu.

Gradbišče termoelektrarne Šoštanj IV



Žal kritična presoja kaže, da stopnja gospodarske rasti v Sloveniji ne dosega načrtovane, kopičijo se zaloge, produktivnost ne raste tako, kot bi želeli. Intenziviranje proizvodnih procesov z večanjem deleža znanja v strukturi dela je za Slovenijo še posebej nujno, saj nima pomembnejših surovinskih in energetskih virov ter večjih rezerv delovnega potenciala.

Družbeni dogovor o inovacijah

Naša razvojna pot mora biti grajena na večjem vključevanju znanja, posebej domačega, v vsako delo. Pri tem je v tej smeri treba vzgajati že mlade generacije ter razvijati množično ustvarjalnost.

Zdrave osnove napredka so predvsem v večanju deleža znanja v strukturi dela; samoupravni in poslovodni organi morajo upoštevati dejstvo, da so največje rezerve za povečanje produktivnosti dela prav v ustvarjalnem izboljševanju tehnologije, organizacije in poslovanja ter v povezovanju in delitvi dela na samoupravnih osnovah, ne pa v večjem fizičnem obremenjevanju delavcev.

Pri pospeševanju inovacij je eden izmed prvih ciljev sprostitev ter razširitev inventivne dejavnosti ne le visoko strokovno usposobljenih kadrov, ampak najširših množic. In prav v tem moramo ugotoviti, da nismo bili najbolj uspešni. Medtem ko gospodarsko visoko razvite države beležijo povprečno 10 do 40 izboljševalnih predlogov letno na 100 zaposlenih ter prek 250 patentnih prijav na milijon prebivalcev, so naše številke precej nižje. Vse torej kaže, da pogoji gospodarjenja pri nas še vedno niso takšni, da bi zahtevali in spodbujali množično ustvarjalnost in raziskovalno delo ter zaščito dosežkov tega dela.

Zato so bili na zasedanju zбора združenega dela in skupščine Raziskovalne skupnosti mnjenja, da bi morali skleniti družbeni dogovor o inovacijah, s katerimi se bodo glavni nosilci povezali za izvajanje dogovorjene politike pri razvijanju ustvarjalnosti in vnašanju inovacij v našo proizvodno in širšo družbeno prakso.

Republiška in zvezna vodstva so torej v polni meri podprla inovatorje in njihovo dejavnost, vendar se akcija po besedah sekretarja Zveze izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav Ljubljana, Antona Ježa, zatika na občinskih ravneh in v samih organizacijah združenega dela.

Prepad med razvitimi in nerazvitimi

Vsi tisti, ki so proti inventivni dejavnosti ali pa je ne podpirajo v zadostni meri, se očitno premalo zavedajo pomembnosti izumov in tehničnih izboljšav za posamezno podjetje in za nacionalno gospodarstvo. O tem zgovorno pričajo podatki: 17 odstotkov prebivalcev na svetu dobi 67 odstotkov svetovnega dohodka, 67 odstotkov svetovnega prebivalstva pa dobi 15 odstotkov svetovnega dohodka. Ostali prebivalci sveta dobijo 18 odstotkov dohodka. Zato tudi govorimo o razvitih in nerazvitih državah. Bistveno merilo in vedno večji prepad med deželami pa leži v tehnologiji in njenem razvoju.

Z drugimi besedami: razvite države so tiste, ki so sposobne ustvarjati novo tehnologijo, države, ki te sposobnosti nimajo, pa so države v razvoju. O tem govore tudi številke: v petih odstotkih najbolj razvitih držav prijavijo 95 odstotkov vseh izumov in novosti, ves ostali svet pa jih prijavi komaj pet odstotkov! S tem se večajo nasprotja v sodobnem svetu, nastajajo problemi, s katerimi se morajo ukvarjati Združeni narodi in gibanje neuvršenih.

Tehnične izboljšave tudi pocenijo proizvodnjo: leta 1912 so v ZDA izdelali 5.000 hladilnikov po ceni 550 dolarjev, leta 1950 pa 600.000 po ceni 258 dolarjev. Enota kristaliziranega penicilina je leta 1948 v proizvodnji veljala 2,67 dolarja, leta 1963 pa že samo 0,15 dolarja. Zato so patenti in izboljšave kapital! Inovacije dvigajo proizvodnjo in produktivnost ter znižujejo cene. Žal je Jugoslavija po številu prijavljenih patentov za zdaj še bolj na repu lestvice, čeprav se razmere izboljšujejo. Tako je bilo v letu 1968 prijavljenih v ZDA prek 67.000 patentov, v Zahodni Nemčiji 34.000, na Japonskem 71.000, v Sovjetski zvezi prek 106.000, pri nas pa nekaj čez tisoč. Po številu prijavljenih izumov na milijon prebivalcev, kar da bolj realno podobo kot absolutne številke, je na prvem mestu Švica s tisoč prijavljenimi izumi na milijon ljudi. Sledita ZR Nemčija in Sovjetska zveza s po 500 prijavljenimi izumi na milijon prebivalcev, v ZDA jih je 350, pri nas pa 45 prijavljenih izumov na milijon Jugoslovancev.

Več glav več ve

Naše organizacije združenega dela bi se v tem pogledu večkrat lahko zgledovale po primerih z Zahoda in Vzhoda. Na primer: nemški Siemens zapos-

Zbirka, ki ne bi smela biti v naftalinu

luje v znanstveno-raziskovalni službi nekaj tisoč strokovnjakov. Ta velika firma ima v ZRN in po svetu okrog 52.000 veljavnih patentov. Ali: Fordova tovarna avtomobilov v Kölnu je od leta 1954 do 1971 prejela okrog 11.000 predlogov za izboljšave v proizvodnji in zanje plačala skupaj 3,6 milijona mark.

V vzhodnoevropskih deželah in Sovjetski zvezi pa uživajo izumitelji in inovatorji poleg gmotnih nagrad še posebne prednosti in so splošno spoštovani in cenjeni državljani.

Tudi pri nas imamo že precej delovnih organizacij, ki so spoznale pomen inventivne dejavnosti in ji nudijo vso podporo. Med njimi je tudi »Iskra«, to naše veliko elektrotehniško podjetje, ki zaposluje prek 28.000 delavcev. »Iskra« je ves čas gradila svoj obstoj in razvoj na lastnih ustvarjalnih močeh. Njena vlaganja v raziskovalno in razvojno delo (tri odstotke od bruto dohodka) precej presegajo jugoslovansko povprečje. Na področju razvojne in raziskovalne dejavnosti ima danes »Iskra« zaposlenih prek tisoč strokovnjakov. Število novatorskih oziroma racionalizatorskih predlogov se giblje okrog sto letno. »Iskra« je lastnik mnogih patentov; letno prijavi 15 do 20 novih. Letos predvidevajo najmanj 50 novih patentov, torej na teden enega.

Pri inventivni dejavnosti bi se morali zavedati, da tu še posebej velja pregovor, da več glav več ve. Poleg tega za inovatorsko delo ni nujna diploma, kajti inovator je lahko vsak delavec, ki zna opazovati svoje in tuje delo, zna razmišljati in sestaviti predlog, kako bi lahko to ali ono fazo proizvodnega postopka, ta ali oni stroj izboljšali. Seveda pa ne smemo zamolčati dejstva, da je pogosto zelo težko uveljaviti svojo zamisel, čeprav bi bila njena realizacija nadvse koristna za delovno organizacijo. Inovatorjem stoji na poti precej ovir: od mojstrske miselnosti pa tja do tehnokratizma in birokratizma. Jugoslavija ima moderen delavski razred, stotisoče vseh vrst strokovnjakov, ki so jutri lahko vsi potencialni inovatorji. Gospodarstvenik in politik Boris Kidrič je že leta 1948 zapisal: »Socialistična graditev je tesno povezana z razvojem tehnike in zahteva neprestano ustvarjalno delo za njeno izpopolnjevanje. Tehnična ustvarjalnost ljudskih množic dobiva izreden polet. Iznajditelji, novatorji in racionalizatorji so pionirji graditve naše države, vodniki delavskega razreda v boju za socialistično preobrazbo naše države...«

France Stelè

Dóbrovski grad v Goriških Brdih, nekaj več kot dvajset kilometrov iz Nove Gorice, sameva. Razlog je preprost: življenja v njem ni zato, ker propada. Za obnovo petsto let starega gradu pač ni denarja... Takih gradov je po Sloveniji kar lepo število, toda ta — dobrovski — skriva v sebi tolikšen del naše zgodovine, da bi ga bilo treba obnoviti! Morda se stvari ne premaknejo le zato, ker premalo ljudi ve za dve sobici v njem, ki sta zdaj skoraj podobni skladišču, pa vendar hranita stvari, ki bi jih z navdušenjem razstavil katerikoli vojaški muzej v mestu. Z eksponati iz teh dveh prostorov bi namreč lahko uredili edinstven muzej v Jugoslaviji, kajti Franko Vižintin že več kot desetletje zbira orožje in najrazličnejšo vojaško opremo iz obeh svetovnih vojn. Puške, pištole, ročne bombe, čelade, titovke, vojaška odlikovanja, zastave, daljnogledi, sablje, noži in še marsikaj spominja na vojne, ki so hodile po slovenskem ozem-

lju v prvi in drugi svetovni vojni ter še prej...

Rezervni kapetan in partizan Franko Vižintin pri svojem zbiranju ni bil nikoli osamljen. Pomagali so mu partizanski borci in prijatelji, naša oblast in zbiralci iz tujine. Pa ni zastoj ta konjiček, vendar Franko vztraja, saj želi pokazati trpljenja polno zgodovino našega ljudstva.

Tuji zbiralci se izredno zanimajo za njegovo zbirko, saj so se partizani borili le na domačem ozemlju in niso puščali orožja in opreme v tujih deželah, kot se je to dogajalo osvajalcem. Zato so eksponati iz našega narodno-osvobodilnega boja redkost. Mnogi tuji zbiralci bi na častno mesto postavili na primer našo titovko.

Toda s tem se ne da in ne sme zasluziti, je dejal Franko Vižintin, saj ne napisan zakon zbiralcev ne dovoljuje kupčij, pač pa samo menjavo, ne da bi pri tem gledali na vrednost predmeta, ki se ga marsikdaj sploh ne da oceniti.

To zbirko bi Vižintin rad zapustil družbi, da bi služila pri pouku zgodovine in da bi postala spomin in opomin na naše trpljenje na poti do svobode.

P. Jakopič

Franko Vižintin z delom svoje zbirke, shranjene na Dobrovem



Po 32 letih med rešitelji

Mnogi se prav gotovo še spominjate, da smo pred nekaj meseci objavili izredno zanimivo reportažo o reševanju ameriških letalcev, ki so med zadnjo vojno prisilno pristajali na naših tleh. Ta reportaža je zlasti med našimi ameriški bralci vzbudila veliko ponosa, zato so jo posredovali tudi ameriškim listom in drugim sredstvom javnega obveščanja ter jo kazali svojim ameriškim prijateljem. V uredništvo smo pred nekaj tedni prejeli list iz časopisa »Daily Tribune«, ki izhaja v Hibbingu v Minnesoti, kjer so po zaslugi našega rojaka Franka Tekautza

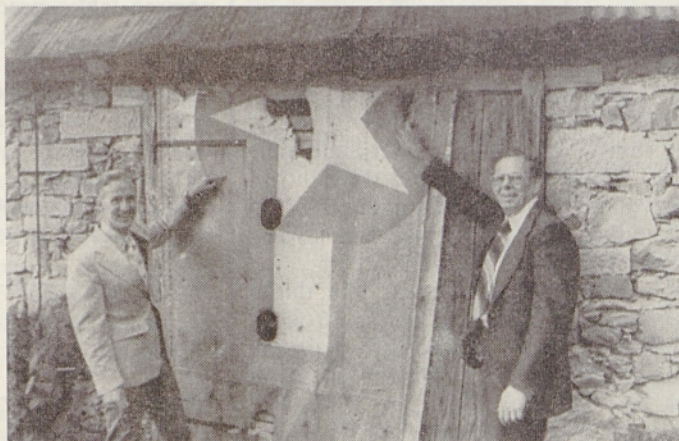
To ni bilo samo snidenje z znanci izpred 32 let, to je bilo enkratno doživetje za letalce, vaščane in nekdanje partizane.

Zgodba, ki jo bomo opisali, ima dva dela. Prvi del se je dogajal pred 32 leti, med zadnjo vojno, ko je zavezniški bombnik strmoglavil v goro Krn. Ob tej priliki so Nemci ujeli štiri letalce, partizanom pa jih je uspelo rešiti šest. Drugi del zgodbe pa se je odvijal te dni, ko sta dva od ameriških letalcev po 32 letih s svojima ženama obiskala kraje, kjer so jim partizani in

odskoči s padali. Sam pa je vključil avtomatičnega pilota in se nato pognal iz letala. Letalo je treščilo v pobočje Krna, on pa je s padalom odskočil nad Drežniškimi Ravnami. Tam je bilo takrat skoraj dva metra snega. Takoj ko se je dotaknil zemlje, je opazil ljudi, ki so hoteli proti njemu. Imel je vtis, da mu hočejo pomagati. Res je tako. Takoj so ga osvobodili iz neprimernega položaja in ga pospremili v najbližjo domačijo. Partizanski aktivisti so takoj odhiteli v planino, kjer so se zadrževali partizani, da bi jih obvestili o dogodku, toda medtem so



Posnetek je iz Kobarida, v ozadju se še vidijo podprti zidovi od nedavnega potresa. Na sliki desno Jerry Armstrong, ki je pravkar prejel od domačina del merilne naprave ponesrečenega bombnika



Jerry in Bill, člana posadke, pred vrati hiše, na katerih je del njunega sestreljenega letala

skoraj v celoti ponatisnili reportažo iz Rodne grude.

V začetku avgusta pa je na naše uredništvo prišlo pismo Billa Pettyja iz Carthage, Tennessee, ki nas je obvestil, da se bo na izletu po Evropi ustavil tudi v Ljubljani in da bi rad ob tej priložnosti obiskal ljudi, ki so mu tako nesebično pomagali med vojno. »Mislim, da me boste razumeli, zakaj se želim vrniti v Jugoslavijo, da bi obiskal ljudi, ki so mi v tistem pretresljivem času tako nesebično pomagali. Rad bi, da bi tudi moja žena spoznala vaše prijazne ljudi in vašo deželo,« je v pismu napisal Bill Petty, ter nam sporočil, da bo skupaj z njim dopotoval tudi pilot njegovega letala Gerald Armstrong z ženo.

Kopijo članka v Rodni grudi je Billu Pettyju v Tennessee poslal prijatelj iz Clevelanda.

Pismu je ob koncu avgusta sledil obisk.

vaščani tako nesebično pomagali, čeprav so pri tem tvegali svoja življenja.

Zgodilo se je 20. januarja 1945 leta, ko je z letališča blizu Barija v Italiji odletela eskadrilja ameriških štirimotornih bombnikov — cilj napada pa so bili vojaški objekti v južni Nemčiji. Po uspešno opravljeni nalogi je bila formacija letal napadena s strani nemške protiletalske baterije nad Salzburgom. Med letali, ki so bila zadeta, je bil tudi bombnik, ki ga je vodil kapetan Jerry Armstrong, doma iz Clevelanda. Jerry je preusmeril letalo proti Jadranskemu morju, toda, ko je bil že nad morjem, je ugotovil, da mu primanjkuje goriva. Na posebnem svilenem zemljevidu, ki ga je imel pri sebi za primer nevarnosti, je imel zaznamovano, kje so osvobojena področja. Obrnil je letalo v smeri Vidma in nato proti Kobaridu. Tu je dal znak posadki, naj nemudoma

proti njim prodirali tudi že Nemci iz Kobarida. Ker so imeli krajšo pot, so bili tudi prej na cilju. Vaščani so sicer hoteli rešiti in skriti ponesrečenega letalca, toda zaradi sledov v globokem snegu jim to ni uspelo. Pred nemočnimi vaščani so Nemci pilota odgnali v Kobarid. Nemci so ujeli še tri člane posadke, ostalih šest pa so rešili partizani. Z nadčloveškimi močmi so jih po dva metra globokem snegu po večurni hoji preko Matajurja odpeljali na varno na komando mesta v Benečiji. Med rešenimi je bil tudi Bill Petty iz države Tennessee v ZDA.

V Tolminu in Kobaridu 32 let kasneje. Sredi trga v Kobaridu pred spomenikom pesnika Simona Gregorčiča je bila gruča ljudi. V sredi med njimi sta bila Jerry Armstrong in Bill Petty, ameriška letalca, o katerih smo pravkar govorili. Z njima sta bili tudi njuni ženi. Razpoloženje med prisotnimi je

bilo na moč slovesno. Tu so bili zbrani partizani, ki so takrat reševali zaveznike, in predstavniki lokalnih borbovskih organizacij. Prevajalci so imeli obilo dela. Vprašanj ni bilo ne konca ne kraja, ko se je med zbrane nenadoma prerinil nekdo z nekim predmetom. Bil je to Mirko Skočir, ki je imel v roki merilno napravo razbitega letala. Ko je to stvar videl komandant letala Jerry, je poskočil od veselja in objel prinašalca. Kmalu za tem so prinesli na trg v Kobaridu še nekaj ostankov bombnika. Med drugim napravo, ki sedaj služi pri kuhanju po-

spomenikom padlih v Drežnici, nato pa je na vsak način hotel Jerry v hrib, kjer je pristal s padalom. Domačini so mu pokazali mesto. Tu je stal in gledal. Njegova soproga Gin pa je bila solzna. Pozneje nam je povedala, da je bila takrat v sedmem mesecu nosečnosti, ko so ji sporočili, da je njen mož Jerry pogrešan.

Bill Petty pa je obiskal svoje rešitelje — Stajsovega Jankota iz Svinega pri Kobaridu. Planila sta si v objem. Objela sta spomine, kako sta ga Stajsov Janko in Bogomil Hvala reševala, da so se umaknili čimprej iz nevarnega

je postal žalosten. Hotel je na pokopališče, pa ni imel cvetja. Poskrbel je, da bo imela pokojna nona tudi cvetje od človeka, ki je napravil tako dolgo pot, da bi se ji zahvalil.

Nato je Bill stopil v hlev in pokazal prisotnim, kje je bilo med vojno njegovo ležišče. Prav na istem prostoru je stal tedaj komaj nekaj dni star bel teliček in stegoval jezik proti prisotnim. Bill je povedal, da je bilo takrat v hlevu šest glav živine, ki so ga vsako jutro zbudile zelo zgodaj, pa ni bil jezen zaradi tega, saj je moral biti vedno pripravljen, da ne bi prišlo do neprijetnega presenečenja. Ganljivo je bilo slovo od prisotnih. Med zbranimi pa je bil tudi znani partizanski reporter Andrej Pagon — Ogarev, ki je zbranim ob slovesu izrekel naslednje besede: »Mi Titovi partizani smo se borili na zemlji, vi ameriški letalci v zraku, vsi pa za iste cilje, za svobodo, mir in sožitje na zemlji, da se časi, v katerih smo toliko pretrpeli, ne bi ponovili.« Tolmač jim je prevedel, kar so gostje z odobravanjem sprejeli na znanje. Ko smo se poslavljali od prijaznih vaščanov v Livških Ravnah, je stopila pred nas stara žena v črnem. V rokah je imela lonec, poln svežih sliv in jih ponujala prisotnim. Tako



Dovolilnica, ki jo je Bill skrbno hranil 32 let



Jerry kaže domačinom na globusu, kje je Cleveland



Petty in njegova soproga skupaj z vaščanko v Livških Ravnah, kjer je bil Petty več dni skrit, da ne bi prišel v roke Nemcem



Objem dveh žena, levo je žena Armstronga, desno pa je domačinka Cvetka, ki je pred 32 leti pomagala letalcu

lente, je pa del letala. Končno je neka ženska našla na dnu svoje skrinje še del padala, s katerim je odskočil Jerry, in mu ga poklonila. Bilo je res enkratno in tudi solz ni manjkalo. Vsi skupaj so nato odšli proti Drežnici. Med potjo so se zahip ustavili pred

območja. Geraldina, žena rešenega letalca, se je obema zahvaljevala, ker sta ji ohranila moža. Bill je hotel še na Livške Ravne k Faletičevim, kjer ga je nona Marija Faletič več dni skrivala in hranila. Na žalost none že dve leti ni več med živimi. Ko je Bill to zvedel,

kot je bilo pred 32 leti, ko so ljudje dali vse. Še to naj zapišem: bila je iz hiše, na kateri je bil narisani rdeči znak, kar je pomenilo, da je hiša tako poškodovana od potresa, da jo bodo morali porušiti.

Tekst in slike: Edi Šelhaus

Stari mlin pod Grmado...

Kot biser lesketajoča in žuboreča Trnavca že skoraj dvesto let poganja mogočno leseno kolo Hribernikovega mlina v Podvrhu pod Grmado. Dvajset kubikov vode steče v eni sami sekundi iz nedrij Grmade in se zažene na mlinско kolo, da stari mlin škriplje v tečajih.

Vodna sila vse leto ne usahne in tako pomeni mlinarjem ceneno pogonsko silo. Grmada, z gozdovi porasla gora s štrlečimi skalami, hrani nekje v globinah neusahljive in še neraziskane vodne vire.

Hribernikov mlin v Podvrhu je že hudo star. Je kot nadložen starec, ki zgolj zaradi svoje trdoživosti kljubuje času. Na lesenih žlebovih so razjede, mlinско kolo oklepa mah, ki ga venomer zaliva voda.

Zadnji čas mlin stoji, ker se ga je sedanji lastnik 40-letni Dore Hribernik namenil obnavljati. Njegov oče, 80-letni Leopold Hribernik, je še živahen, le za delo ni več. Dober spomin ima, kot živ leksikon je.

Ko sva pred mlinom sedla na klop, mi je mož v eni sapi razgrnil zgodovino mlina do tistega pomladnega dne 1789. leta, ko je graščinski mlin takratne žovnješke gospode, odkupil njegov prednik Jakob Marn.

Ta prvi lastnik mlina je imel sina in ko se je poročil, ni imel moškega potomca, zato je mlin dobil novo ime. Marnovo hči je poročil Hribernik iz Dobrovelj.

Zdaj odrašča na kmetiji že sedmi rod Hribernikov in nič ne kaže, da bi kmalu izumrl. Leopold je namreč imel kup otrok, ki pa so se porazgubili v svetu, le sin Dori je ostal doma in prevzel mlin in kmetijo.

Lahko bi zapisali, da so trdoživi mlin in njegovi gospodarji. Mlin, ki ga je kupil Jakob Marn, je bil precej manjši od sedanjega. Marn je namreč hišo na novo pozidal, mlin pa razširil.

Orumenela stara listina

Sedanji mlinar in gospodar kmetije Dore Hribernik skrbno hrani orumenelo listino, ki je pravzaprav kupno pismo, na katerem piše črno na belem vse o prodaji graščinskega mlina, njive in krčevine, Jakobu Marnu.

»Jaz Peter Curti, baron nemškega cesarstva ter plemič Beneške države,« se začena pismo, »izjavljam zase in svoje dediče, da sem v trajni odkup oddal in prodal svoj graščinski mlin, ki pripada mojemu gospodarstvu Žovnjek, ležeč pod graščino, delavnico za varjenje in kvašenje (hranilnik za ribe je izvzet)

zraven še spodnje polje s košenico, ki se ga držita, ter krčevine s pravico jemati les iz gozda in pasti živino Jakobu Marnu za dvestodeset goldinarjev.«

V pismu je dalje rečeno, da mora novi lastnik plačati deset penez (desetak) in da bo mlel gosposko žito na drobno in dobro, ne da bi pri tem jemal kakršnokoli mlevsko pristojbino. In je še zapisano, da s tem Žovnješka gospoda vzame Jakoba Marna v zaščito tudi pred sodiščem, če bo to potrebno.

Žovnješki graščaki so že dolgo nazaj pomrli, mlin pod Grmado pa še stoji

Osemdesetletni Leopold Hribernik



Hribernikova kmetija v Podvrhu pod Grmado



187 let stari Hribernikov mlin

kot živa preteklost, v njem pa tudi Hriberniki, nasledniki Jakoba Marna.

Stope in mlinski kamni

Mlin pod Grmado, kot se spominja Hribernik starejši, je nekoč slovel po tem, da je mlel imenitno moko. Skozi vse leto so se ob mlinu zaustavljali furmani in tovorili vreče z žitom, pšenico, ajdo itd.

Dela je bilo toliko, da so se mlinski kamni vrteli dan in noč, pa tudi šest stop, ki jih je ravno tako poganjala voda, je phalo proseno, ajdovo in drugo kašo.

In teh časov sta v mlinu ostala le še dva kamna, od katerih se vrti le še eden. Danes je tako, da veliko okoliških kmetov že kruh kupuje ali pa ljudje vozijo pšenico v novejšo in moderne mline.

Dore Hribernik ljudem zmelje le še kako vrečo za živinsko krmo ali pa za lastne potrebe. Že dolgo nazaj so utih-

nile na potoku tudi lesene stope. Zob časa jih je nažrl, po drugi strani pa tudi ni več potrebe po phanju kaše. Kmetje namreč skoraj več ne pridelujejo ajde in prosa in tako tudi kaše ni več.

Dore Hribernik je nameraval mlin obnoviti že pred leti, vendar je zaradi ženine smrti, ki mu je pustila več nedoraslih otrok, začasno odložil to namer. Zdaj v hiši gospodinji komaj 12-letna hči.

»Nemara pa bom še letos ujel čas za obnovo mlina,« je dejal, ko sva si ogledovala temačno notranjost starega mlina. Menil je še, da ima dovolj lesa, zato ga ne bo treba kupovati.

Čeprav je sedanji mlinar razpet med zemljo in mlinom, se slednjemu ne misli odpovedati. Že zaradi prednikov ne, ki bi se, kot pravi, v grobu obrnili, če bi zvedeli, da je mlin pod Grmado propadel.

Grmada hrani skrivnost slepih rib

Hribernika sta mi zaupala po njunem zatrjevanju resnične zgodbe o črnih in slepih ribah, ki jih občasno naplavlja potok Trnavica. Dvakrat se jima je že primerilo, da je Trnavca po večjem nalivu bruhnila iz dveh odprtih Gr-

made takšne ribe. Bile so še žive, zato sta jih doma spekla in pojedla.

Ko sem ju pobaral, če bi lahko ribe opisala, sta zatrjevala, da so bile močno podobne postrvem, le da so bile črne in slepe. Tam, kjer bi morale biti oči, so ribe imele zgolj okrnjene zarezre.

Dore in Leopold Hribernik si ta pojav slepih in črnih rib razlagata po svoje. Menita, da te ribe živijo v še neodkritih tolmunih in jezercih pod Grmado. Baje je vsa votla.

To njuno razlago potrjuje podatek strokovnjakov, ki so pred leti raziskovali vodo, ki priteče izpod Grmade za potrebe braslovškega vodovoda.

Izkazalo se je, da voda za uživanje ni primerna zgolj zato, ker vsebuje preveč ribjega blata. Naj bo že kakorkoli, Hribernikoma sem zabičal, naj me pokličeta, če bi se še kakšenkoli primerilo, da bi našla slepe in črne ribe v Trnavci. »Bova!« sta obljubila.

Hribernikov mlin v Podvrhu je bil v minuli vojni varno zatočišče partizanov, terencev in kurirjev, ki so prihajali n se mudili v tem kraju. Mlin in nasploh kmetija stoji bolj na samem, prilepljena je na Grmado in partizanom, če je pretila nevarnost, ni bilo težko v gozd.

V mlinu so pogostokrat kuhali in pekli, Hriberniki so radi zmelili vse, kar je bilo treba in mlin je nasploh imel pogoste obiske.

Sedaj mlin sameva. Dore Hribernik je do vratu zakopan v delo na poljih in travnikih. Doma ostaja le Leopold Hribernik, ki zaradi visokih let ne zmore več težjega dela.

Veliko je skupaj z otroki in če je pri volji, pripoveduje zanimive dogodke iz svojega življenja. Kakršenkoli ga tudi zamika, da stopi v stari mlin, se ozira po mlinskih kamnih, ki so nekoč mleli žito, danes pa stojijo pozabljeni in prepredeni s pajčevino.

Treba mu je le zapreti oči pa se pred njim zvrstijo predniki od Jakoba Marna do njegovega očeta.

V mlinu se vrtijo kamni in meljejo, zadaj ropotajo stope in pred mlinom vpijejo furmani. Pa to so le spomini in Hribernik se v hipu zave, da so mlinu pod Grmado šteta leta.

Lojze Trstenjak

Od starosti orumenela listina o prodaji graščinskega mlina Jakobu Marnu



Trije rodovi Hribernikov v Podvrhu

»Človek potrebuje

Malo je na Slovenskem slikarjev, ki bi s svojo likovno izpovedjo še za časa življenja napolnili dvorane ljubljanske Moderne galerije, jih s stoterimi deli popolnoma zasedli in privabili na razstavo toliko obiskovalcev, kot jih je France Mihelič. Njegove risbe, grafike, slike in tapiserije so zapele pesem o skoraj petdesetletnem umetniškem naporu, ki je obrodil tako plodne sadove, da se je France Mihelič zapisal med vrhove jugoslovanske umetnosti, da je njegovo ime živo prisotno tudi zunaj naših meja. Nedavna retrospektiva v Moderni galeriji je dala zatorej mogočen pečat slovenskemu likovnemu utripu.

Vse svoje življenje, skušnje in razmišljanja nam je ponudil slikar Mihelič na tej retrospektivi. »Saj umetnik ustvarja iz svojih doživljajev. Njegova veličina je prav v tem, da zna te svoje doživljaje realizirati in jih tako predstaviti ljudem«, nam je pripovedoval Mihelič, upokojeni redni profesor na ljubljanski likovni akademiji, Prešernov nagrajenec, ki je poleg številnih priznanj doma in v tujini dobil tudi najvišjo jugoslovansko nagrado AVNOJ in bil pred leti izvoljen še za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Mihelič se je rodil 1908 v Virmašah pri Škofji Loki, očetu železničarju in materi gospodinji. V njegovo zibel je bila položena samo — revščina. »Že kot otrok sem spoznal vso socialno bedo, vso mizerijo«, se spominja umetnik, ki je zastavil čopič, oglje, svinčnik in platno zoper socialne krivice. S svojimi deli je kričal domovini in svetu, da tako, kot je bilo takrat, ne sme več biti. Zato Miheliča štejejo med socialno angažirane slikarje. Umetnik sam je skromnejši. Ko govori o angažiranosti, ne govori o politiki, spregovori najprej o lepoti: »Ko umetnik izhaja iz sebe kot človeka, je to že neke vrste angažiranost, čeprav le formalnega in estetskega izvora. Vidite . . . imamo rastline, ki so koristne, in take, ki so samo lepe. Tudi če je umetnik le estetsko kvaliteten, če ustvarja lepo, je angažiran, saj lepoto človek potrebuje.«

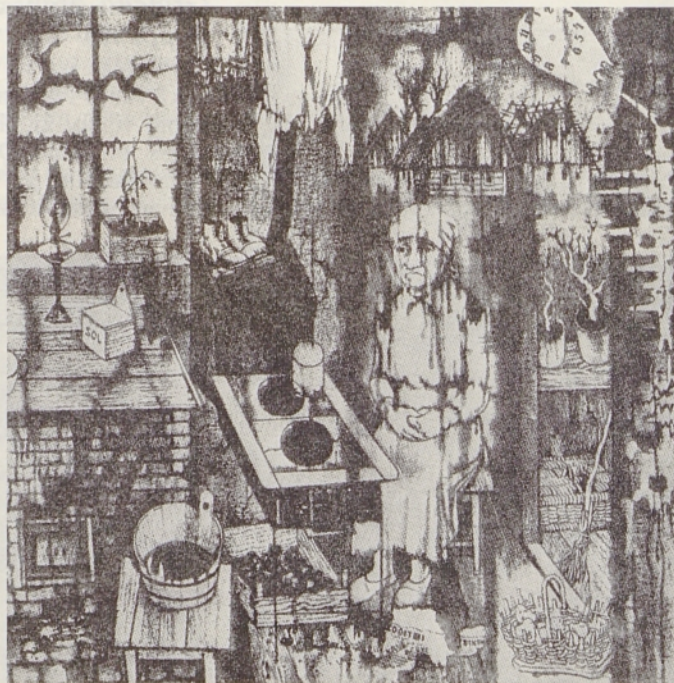
Šepet narave

Osem otrok se je rodilo Miheličevim. Trije so zgodaj pomrli. V Virmašah si je mali France nabiral prve vtise o življenju. Navezal se je na starki, ki sta živeli v isti hiši (leta 1930 jima je posvetil litografijo Starki), prisluhnil je šepetu narave in ves prepojen z njenimi glasovi nadaljeval pogovor

z njo, ko so se kasneje zaradi očetove službe preselili v Ribniško dolino. »Gojil sem gosnice, čakal, da so se zabubile, opazoval potem metulje, zbiral sem hrošče, celo kače, a so bili z njimi preveliki stroški. Svojo zbirko sem podaril meščanski šoli v Ribnici, pa je vse zgorelo, ko so jo sežgali«, je žal slikarju, ki mu narava veliko pomeni. Še danes se rad zateče v njen objem, kadar napne platno v Žihovem selu ob Krki, kjer ima počitniško hišico. Vanjo se skriva pred ropotom in hrupom mestnega življenja v Ljubljani.

nih umetnosti. Sem se je hodila šolat večina mladih slovenskih umetnikov, ki v Ljubljani niso imeli akademije. Ta se je osnovala šele po vojni, na njej pa so poučevali zvečine prav profesorji, ki so takrat z Miheličem študirali v Zagrebu. »Vzel sem svoj platneni kovček in prvi dve leti stanoval v dijaškem domu, v baraki na dvorišču, v družbi tridesetih. Hrano sem dobival v porodnišnici, kjer sem ob večerih in nedeljah risal povečave po predlogah iz medicinskih knjig.« Diplomiral je leta 1931 in se vrnil k družini.

*Umetnik podoživlja svoje življenje . . .
Mihelič nam je na retrospektivi
predstavil tudi »Spomin na mater« in
s tem na revščino, v kateri je kot
otrok odrasčal*



Prav ti motivi zgodnjih otroških let so zvesti slikarjevi spremljevalci. Razbohotila se je Miheličeva fantazija in upodobila na platnih debela drevesa, žuželke, suhe rože, odmrle veje, zapuščeni vrt, gozdove, leteče rastline . . . In revne vasi. Skratka vse, kar se je vanj zasadilo že v najzgodnejših letih. Mihelič je zaradi skromnih domačih razmer le s težavo odšel v Ljubljano, kjer se je vpisal na učiteljske. Preživel je sam — z inštruiranjem. In po končani diplomi še bolj stisnil zobe, ter odšel v Zagreb, kjer se je vpisal na tamkajšnjo akademijo likov-

Kurenti zaplešejo na platnih

Tri leta je živel v Lazah. Sam, brez službe in brez širšega kroga prijateljev. Ker je bil preveč kritičen, naperjen zoper socialne krivice, ni dobil službe v Sloveniji, temveč so ga poslali poučevati risanje na gimnazijo v Kruševac. Po dveh letih je dobil službo profesorja na gimnaziji v Ptuj. Prav Ptuj je dal Miheličevemu slikarskemu opusu trajen pečat, tisti pečat, po katerem vsak spozna Miheličeva dela. Kajti samosvoj je Mihelič tudi zaradi motivov, ki jih do danes še nihče ni

lepoto«

obdelal tako kot on. Kurenti, kurenti... Znani simboli Miheličevih grafik, slik in zdaj še tapiserij. Slikar pripoveduje: »Kurenti so naredili name vtis kot prvobitne figure predkrščanskih časov, ki so se, kot pravijo zgodovinarji, pojavljale tudi v alpskih predelih Švice. Kurente razlagajo kot oznanjevalce pomladi. Mene niti niso toliko zanimali po tej folklorni plati, dal sem jim simboličen značaj. Nazadnje so se v mojih delih spremenili v demone, na primer. V te bogove zla, znanilce katastrofe.«

Ptujski oziroma Miheličevi kurenti so

Slikar France Mihelič pred eno svojih fantazijskih podob



dobili med vojno nove razsežnosti. Leta 1941 je bil slikar preganjan v Ljubljano, kjer je delal v ilegali do jeseni 1943, ko je odšel v partizane. Tu je ustvaril izreden opus risb in grafik, preko 600 dokumentov tistega strahotnega časa nečloveških naporov nam je zapustil. Njegovi stalni motivi — požgana drevesa, okostnjaki in lobanje, so govorili o smrti. Miheličeve podobe so bile polne strahot, ki jo je prestajal naš narod.

Grozote vojn pa ostajajo

Tudi danes daje groza pečat slikarjevemu delu. Tu so spomini na revščino

otroških let, na ubogo zgarano mater, na očeta, ki sedi med ruševinami, na onemogli starki, njegovi preobraženi kurenti govore o strahotah vojne... »Kaj pa je to človeštvo«, pojasnjuje slikar svoja platna, grafike in risbe. »Preživlja se od ene vojne do druge, in vsaka je strahotnejša od prejšnje. Krleža, moj najljubši pisatelj, pravi — nihče nima razloga, da bi se česa preveč veselil. Tudi umetnost ne more spremeniti človeka na bolje. Koliko umetniških del imamo, koliko čudovite literature... in še zmeraj toliko grozodejstev. Umetnost lahko bogati človekovo notranjost, grozote vojn pa ostanejo kljub temu.«

Gledam po njegovem ateljeju. Tu je zaprašena maska kurenta, ta spoznavni Miheličev znak, tam kup skic, kajti slikar najprej vse upodobi na skicah, na risbah, iz katerih potem nastajajo

njegove slike. A nikdar ne v enem zamahu, kamor bi se površnemu gledalcu dozdevalo, ko bi opazoval bogastvo Miheličeve fantazije, ki je kakor v enem samem trenutku vrženo na platno. Ne, slikar včasih ustvarja tudi po več let eno samo podobo. Tako je nastajal, denimo, njegov znani Kronist, okoli katerega se je sukalo toliko obiskovalcev v Moderni galeriji. »Idea za kronista mi je vzklikla že v partizanih, med nemško ofenzivo. Ko smo se vračali s pohoda, smo se ustavili v precej porušeni domačiji. V kmečki sobi sta pri peči sedela dedek in vnuk.

Ljubljansko likovno poletje je izzvenelo v znamenju stoterih del velikega slovenskega sodobnega slikarstva

Gledala sta partizane, utrujene in zaspale. Med spečimi je sedel partizan in pisal dnevnik. Takrat sem dobil idejo za Kronista, ki pa ji nisem dal dokončne likovne oblike. Pozneje, ko sem bil v grafični bazi, sem narisal skico, po kateri sem mislil delati lesorez v barvah. In šele pred petimi leti je ta Kronist dobil zadnjo vizijo v obliki slike.« Tako ustvarja Mihelič. Včasih slika eno sliko le nekaj dni, drugič spet jo odloži, tudi za nekaj let, in se potem spet vrne k njej, obogaten z novimi izkušnjami in spoznanji. Kajti, »slika je privlačna, če deluje kot naslikana v enem zamahu, da se ne vidi truda in časa, ki sta vložena vanjo.«

Mrtvaški ples okostnjakov

Pogled mi beži naprej, po tem svetlem ateljeju na vrtu Aškerčeve 15, kjer slikar živi s svojo ženo, znano slovensko pisateljico Miro Puc-Miheličevo. Svetloba prodira skozi okna, postavljena visoko pod stropom, pa vendar je v ateljeju nekaj mračnega. Da, to je ta groza, ki je prisotna tudi na najnovejšem slikarjevem platnu, ki šele dobiva obrise svoje končne podobe. Kaj nam bo ponudil umetnik to pot? Ponovno svoje stiske, ki so stiske vsega človeštva, o katerih pa niti ne more govoriti, saj jih bolj čuti kot bi jih lahko z besedami opisal? Zato pa njegov čopič neustavljivo slika tole podobo: triptih o strahotnem nesmislu človeštva je to, ko se razmnožujemo, da bi se potem spet uničevali. Gola telesa se porajajo na platnu, ta okostja, ki se ljubijo, da se bodo že naslednji trenutek režala s smrtjo v skupnem mrtvaškem plesu, so grozljiva. Kot je tolikokrat grozljivo to noro človeško življenje. Libanon, Angola... Tam je ta groza človeški vsakdan in jutri bo vsakdan še kje drugje. Čemu, na to ne najde odgovora niti Mihelič v svojih čudovitih delih, s katerimi nas le sili k razmišljanju, odgovorov in rešitev pa nam ne ponuja.

Samo svoje življenje nam je dal na tej retrospektivi. Vse, kar je sam skušal in doživel. Zato je bil slikar tudi tako otožen, ko so zapirali razstavo, po kateri se je sprehajal, kot bi se »sprehajal med svojimi rebri, kot bi hodil po svoji notranjščini.«

Manca Košir

po domačih krajih

V Ljubljani je znana restavracija »Šestica« na Titovi cesti, v septembru praznovala dvestoletnico svoje gostinske dejavnosti. Zgodovinar Valvasor piše, da je na mestu sedanje »Šestice« že leta 1670 stala pritlična s slamo krita hiša. Tam so se ustavljali furmani in dajali svoje konje v hlev, da so si odpočili med dolgo vožnjo od Trsta do Dunaja. Leta 1776 je bila hiša last pekovskega mojstra. Od njega jo je v tem letu kupil gostilničar in tam odprl gostilno, predhodnico sedanje restavracije »Šestica«.

V Kranju so se v soboto, 18. septembra, oglasile tovarniške sirene in s tem naznanile začetek osrednje slovenske proslave ob 40-letnici velike stavke slovenskih tekstilnih delavcev. Še žive posamezni udeleženci tiste velike delavske stavke, ki je takrat zajela okrog 8500 tekstilnih delavcev in delavk iz Kranja, Škofje Loke, Ljubljane, Gameljna, Tržiča, Maribora in Prebolda. Do podpisa pogodbe za 14.000 tekstilnih delavcev v Sloveniji je prišlo 23. septembra. S to pogodbo pa je bilo zahtevam stavkajočih sicer le delno ugodeno, vendar pa je stavka dosegla tem večji moralni uspeh. Politični uspeh stavk tekstilnih delavcev enako tudi gradbincev Slovenije, ki so bile istega leta, je bil velik in daljnosežen. Na spominski proslavi v Kranju, ob 40-letnici stavk, se je zbralo okrog trideset tisoč delavcev in delavk iz vse Slovenije. O revolucionarni dejavnosti naših predvojnih tekstilnih, gradbenih in drugih delavcev je spregovoril predsednik CK ZKS France Popit. Naglasil je odločilno vlogo komunistične partije, ki je bila pobudnik in organizator revolucionarne delavske dejavnosti.

V Tržiču — V imenu francoskih rodoljubov, nekdanjih internirancev v nacističnem koncentracijskem taborišču na Ljubelju, je neki Parižan prinesel iz Francije in dal vzditi na grob Tržičanke Mici Mall posebno spominsko ploščo v znak hvaležnosti njej in drugim Tržičanom, ki so med vojno pomagali trpečim internirancem na Ljubelju. V koncentracijskem taborišču so med vojno trpeli in umirali Jugoslovani in pripadniki številnih drugih evropskih narodnosti. Aktivistka Mici Malijeva je bila ena od tistih, ki so zbirali za te

internirance živila in obleko in jim jo skrivaj prinašali, s čimer so marsikomu od njih rešili življenje.

Begunje je nedavno obiskala veleposlanica Finske Kristina Forsman s spremstvom. V tovarni športnega orodja Elan se je podrobno zanimala za sodelovanje te tovarne s Finsko na področju blagovne izmenjave. Ogledali so si tudi tovarniške obrate.

V Leskovcu pri Krškem so odprli novo šolo, ki ima 24 učilnic in drugih prostorov, kar bo okrog 600 šolarjem sčasoma omogočilo tudi celodnevni kabinetni pouk. Ob šoli bodo uredili tudi bazen, športna igrišča in telovadnico.

Na vrhu Triglava so se v nedeljo, 29. avgusta, zbrali planinci, delavci slovenskih železarn, katerim so se pridružili tudi drugi planinci, saj je naš Triglav v zadnjem času vse bolj obiskan. Naši železarji so se na Triglavu spomnili tudi svojih rojakov na Koroškem in so v zvezi z zadnjimi izpadi proti njim poslali avstrijskemu veleposlaništvu v Beogradu protestno pismo, v katerem so napisali, da delavci slovenskih železarn in drugi planinci, zbrani na vrhu Triglava, najvišjega vrha Jugoslavije in simbola slovenskega naroda, protestirajo proti nadaljevanju raznarodovanja Slovencev onkraj Karavank.

V Begunjah je 19. septembra umrla najstarejša Slovenka Helena Pretnar, ki je pred dvema tednoma, 6. septembra letos, praznovala svoj stopeti rojstni dan. Takrat so poleg domačih čestitali slavljenki, ki je bila vse do zadnjega dne živahna in polna življenja, tudi predstavniki občinske

skupščine Radovljica. Helena je imela osem otrok, od teh jih živi še pet. Najstarejša hčerka ima 82 let.

V Solkanu so dobili novo šolo, ki je po desetih letih prva nova šola v goriški občini. Obenem so izročili namenu tudi otroški vrtec. Novo šolsko poslopje in vrtec v Solkanu sta veljala 35 milijonov dinarjev. Ta denar so zbrali s pomočjo samoprispevka občanov, prispevkov delovnih organizacij in kreditov gradbenih podjetij Primorja in Finale ter Ljubljanske banke.

V Celju je umrl pisatelj Fran Roš, celjski častni meščan. Rodil se je sicer v Kranju pred osemindesetimi leti, a večino svojega življenja je preživel v Celju, kjer se je udeleževal kot prosvetni in družbeno-politični delavec, književnik. Svoje pedagoško delo je začel kot učitelj v Preboldu in ga zatem nadaljeval kot profesor celjske gimnazije, okrožni šolski nadzornik in pedagoški svetnik. Pisateljstvo je začel že v dijaških letih. Svoja prva dela je posvetil predvsem mladini. V drugi svetovni vojni je bil kot toliko drugih s celjskega območja od okupatorja izgnan v Srbijo, kjer je sodeloval v boju proti okupatorju. Po vojni je o tem napisal knjigo »Slovenski izganci v Srbiji 1941—45« ter pesniško zbirko »Pesmi iz ječe in pregnanstva«. Obe deli sta polni človečnosti in na lepi umetniški višini. Kljub težavam, s katerimi mu v življenju ni bilo prizaneseno, in letom, je duševno čil in mlad nenehno ustvarjal. Brez števila njegovih črtic polnih človeške toplote, je raztresenih po naših časopisih in revijah. V Celju se je vidno udeleževal tudi pri organiziranju kulturnega življenja. Med drugim je bil tudi pobudnik za vsakoletni celjski kulturni teden.



GORENJSKA OBLAČILA KRANJ

PODJETJE ZA PROIZVODNJO ŽENSKÉ KONFEKCIJE n. sol. g. KRANJ, C. JLA 24a

Vsem našim rojakom v tujini
čestitamo ob 29. novembru, dnevu republike

Alojza Rota ni več

V četrtek, 16. septembra, smo se v prijaznih Cerkljah na Gorenjskem za vselej poslovili od Alojza Rota, povratnika iz Holandije, dolgoletnega odbornika in častnega člana Slovenske izseljenske matice. Čeprav smo vedeli, da je že dolgo hudo bolan, saj mu je pljuča razjedala rudarska bolezen sili-koza, nas je njegova smrt kljub temu presenetila.

Pred nekaj leti smo ga v Rodni grudi bralcem že predstavili, zato bomo tukaj povzeli le glavne podatke iz njegovega nelahkega, dejavnega življenja. Pred petinsedemdesetimi leti se je rodil v kmečki družini v Velikem Trnu pri Krškem. Ker je bilo pri hiši veliko otrok, je moral zgodaj za delom. Rudaril je najprej v Trbovljah, od tam pa ga je potegnilo v tuje rudnike: v Nemčijo, v Francijo, v Luksemburg in nazadnje je pristal v Holandiji, kjer si je tudi ustanovil družino. V rudniku Heksenberg v Herlerheide je rudaril sedemnajst let.

Pridno je delal tudi v društvih. Dolgo je bil predsednik rudarskega društva sv. Barbare. Ko je zagorela Evropa v drugi svetovni vojni, so društva prenehala delovati. Alojz Rot se je kot drugi zavedni izseljenci vključil v holandsko odporiško gibanje. Ko je zavezniška vojska osvobodila Limburg, so dobili dovoljenje za ustanovitev izseljenskega podpornega društva. Pri društvu so takoj začeli zbirati sredstva za pomoč žrtvam fašizma v domovini.

V marcu 1945 pa je policija društvo razpustila, češ da je komunistično. Zahtevali so, da zbrani denar pošljejo begunski kraljevi vladi. Seveda tega rojaki niso hoteli storiti. Šele po posredovanju jugoslovanskega predstavništva v Bruslju so končno dosegli, da je izseljensko društvo ponovno zaživelo. Takrat so mu dali tudi novo ime. Imenovali so ga Svobodna Jugoslavija.

Rojak Alojz Rot nam je s ponosom pripovedoval o delu v tem društvu, kjer je bil tajnik. Društvo je imelo podružnice v več naselbinah. Kot član delegacije iz Holandije se je Alojz Rot 1. decembra 1945 udeležil prvega izseljenskega kongresa v Bruslju. Naslednje leto, decembra 1946, je obiskal Jugoslavijo kot član delegacije društva Svobodna Jugoslavija z nalogom, da bi se pospešil povratak naših izseljencev iz Holandije. S tega obiska mu je najgloblje ostal v spominu sprejem pri predsedniku Titu, ki je našim rudarjem krepko segel v žuljave roke.

Kot član komisije za repatriacijo je zatem Rot po vsej Holandiji obiskoval naše naselbine. Vsa ta potovanja iz naselbine v naselbino so bila seveda na lastne stroške, na kar pa požrtovalni člani niso niti pomislili. Zatem je bil organizator transporta povratnikov, ki jih je poleti leta 1947 k nam pripeljal vlak polnih 38 vagonov. V zvezi s tem je bilo precej težav in zapletov, ki so jih morali reševati organizatorji.

Tako je Alojz Rot pred devetindvajsetimi leti prišel z ženo za vselej k nam. Ko je leta 1954 zaživela Slovenska izseljenska matica, se je takoj vključil v njene vrste. Na plenumu matice januarja 1955 so bila v imenu predsednika Tita podeljena visoka odlikovanja sedmim izseljencem povratnikom kot priznanje, ker so s svojim nesebičnim delom veliko prispevali, da so se naši ljudje v svetu seznanili z življenjem in razvojem v domovini. Pokojni Alojz Rot je bil odlikovan z redom bratstva in enotnosti druge stopnje.

Devetindvajset let je živel med nami v svojem domu, ki si ga je izbral pod gorenjskimi gorami. Pred nekaj leti je izgubil soprogo in kmalu zatem mu je umrla še sestra, tako je nazadnje čisto osamel. A sosedje so mu radi pomagali. Kamen na pljučih, ki ga je prinesel s seboj iz holandskih rudnikov, mu je vztrajno razjedal pljuča, bolezen pa se je upiral, kolikor se je dalo. Do upokojitve je bil zaposlen pri podjetju Slovenija avto, kjer so ga izvolili tudi za prvega predsednika delavskega sveta, na kar je bil posebej ponosen. Kot član glavnega odbora Slovenske izseljenske matice in zatem častni član se je udeleževal njenih prireditev in sprejemov skupin rojakov. Ko smo pred leti v zgodnjih jutrih na jeseniškem kolodvoru sprejemali rojake iz Francije, pa iz Belgije, se nam je nešteto krat pridružil. Vse dokler mu je bolezen še dovolila, ni nikoli izostal pri sprejemih rojakov iz Holandije, med katerimi je imel številne prijatelje. Tudi na letališče Brnik je rad prihajal k sprejemom rojakov iz prekmorskih dežel.

Zdaj pa je odšel tih in skromen, kakršen je bil v življenju. V četrtek, 16. septembra, popoldne smo se zbrali, da se zadnjikrat poslovimo od njega. Slovo je bilo prisrčno, iskreno. Predstavniki organizacij so ga pospremili z zastavami, šolska mladina s cvetjem, godba in pevci z žalostinkami. Ob grobu so mu spregovorili govorniki.

Umetni kovač Jože Bertoncelj

V petinsedemdesetem letu starosti je po nekajletnem bolehanju umrl tudi zunaj ožje domovine znani kroparski umetni kovač Jože Bertoncelj. Sam o sebi je govoril, da je iz poslednjega rodu, ki ga je dal vigenjc (stara kovačnica). Koval je že njegov oče, kovačica je bila njegova mati. Kladivo je podedoval tudi Joža. Že pri enajstih letih je moral prijeti zanj. Treba je bilo zaslužiti za skromno življenje. Že zgodaj si je zapomnil imena vseh sto-sedemindvajsetih vrst žebeljev, ki so jih ročno kovali v Kropi. Že zgodaj se je zaljubil v lepe oblike železnih okenskih mrež, ki so varovale kroparska okna. Ko so v Kropi ustanovili umetne kovačnice, je postal Joža Bertoncelj risar. Toda kmalu ga je zvabilo nazaj v kovačnico. Ni bil rojen za serijske izdelke, za konfekcijsko delo. Vsake-mu izdelku je znal vdihniti srce in dušo. To so bile sprva okenske mreže, ki jih je koval po starih vzorcih, vendar jim je dodal veliko lastne ustvarjalne domišljije. Pozneje je izdeloval tudi velike svečnike, križe, bogate železne skrinje, zmaje... Ko je postal mojster umetnega kovaštva, so mu zapu-lali tudi najzahtevnejša dela. Tako je po zamisli prof. Kobeta izdelal železen spomenik na Ljubelju.

Za sedemdesetletnico so ga gorenjske občine odlikovale s Prešernovo nagrado. Pri triinsedemdesetih je slovensko javnost presenetil s knjigo »Kroparske zgodbe«, ki jo je posvetil »kroparskim kovaškim materam«. V štiridesetih zgodbah je za prihodnost rešil zanimivo, težko in bogato kroparsko preteklost.

Joža Bertoncelj, odličen dedič starih kroparskih umetnih kovačev, morda najboljši izmed njih in najbrž tudi poslednji, je končno začutil, da mu pohajajo moči. Z naporom je izdelal še nekaj odličnih železnih stvaritev, ki naj bi ga preživele. Med njimi je tudi posebno bogato izdelan železni križ, ki si ga je skoval za svoje zadnje počivališče.

Janez Kajzer

Tudi mi smo se poslovili od njega v imenu Slovenske izseljenske matice, pa tudi v vašem imenu, dragi rojaki v Holandiji, ki takrat še niste vedeli, da vašega in našega Alojza Rota ni več. Ohranili bomo lepo misel nanj.

Ina S.

Posočje-naše največje gradbišče

Kljub slabemu vremenu, ki v trenutku, ko to pišem, v začetku oktobra, še posebej ne prizanaša Posočju po obeh močnejših potresih maja in septembra, so vasi okrog Tolmina in Breginjski kot eno samo veliko delovno mravljišče. Prvo besedo pri čiščenju ruševin imajo zdaj nedvomno vojaki, težki buldožerji in številni gradbeni delavci iz skoraj vse Slovenije, ki hite od zore do mraka, da bi do zime postavili nove strehe za več tisoč brezdomcev, ki so se začasno zatekli v avtomobilske prikolice.

Po oceni ljudi, ki organizirajo obnovo na Tolminskem, je vsak dan, še posebej pa ob sobotah in nedeljah, na delu po tri tisoč parov rok, med katerimi naj posebej omenimo prostovoljce iz Maribora, Nove Gorice, Jesenic in iz drugih krajev po naši domovini, ki prihajajo na potresno območje pomagat kopati, graditi, prekrivati, pomagajo domačinom pri kmečkih opravilih ipd.

Do novembra bo v najbolj prizadetih vaseh, v katerih so morali večino hiš podreti, ker so jih zaporedni potresni sunki toliko razmajali, da jih ni moč več popraviti, zrastle nekaj manj kot 400 lesenih montažnih hiš, novi, varni domovi za domačine. Največ teh hiš bo zrastle v Breginju, Podbeli, Ladrach, Smasteh, Srpenici in Žagi. Te montažne hiše izdelujejo podjetja Marles iz Maribora ter Jelovica in Gradis iz Škofje Loke.

Gradnja lesenih montažnih hiš se je pri nas uveljavila pohudem potresu v Skopju 1963. leta, zdaj ob potresu v Posočju in v sosednji italijanski Furlaniji pa je spet močno oživela. Kot posebno zanimivost naj povemo, da vsa tri slovenska podjetja postavljajo lesene montažne hiše tudi v sosednji Furlaniji, in sicer v več kot dvajsetih različnih krajih. Samo Gradis jih bo tam postavil več kot 700, vsa tri slovenska podjetja pa precej nad tisoč, zakaj nova naročila še prihajajo. Čeprav montažne lesene hiše pri nas niso novost, so posebej zanimive postale zdaj, ker jih je moč postaviti pod streho v nekaj dneh, ker so cenejše in kar je najpomembnejše — mnogo varnejše, kadar se zemlja spet nevarno zamaje. V sosednji deželi Furlaniji jim ljudje, ki so preživeli strahovito potresno razdejanje, najbolj zaupajo.

Medtem ko po prizadetih slovenskih vaseh okrog in nad Tolminom vre življenje od delovne vneme, se domačini ne morejo načuditi, kaj vse zmorejo težkega dela nevajene roke bančnih uradnikov iz Nove Gorice, avtomehaničkov iz ljubljanskega Slovenija avto, mladinci, ki so prišli na pomoč iz vse Jugoslavije: prvi pomagajo spravljati seno, drugi selijo pohištvo iz razvalin, tretji mešajo beton. V Breginjskem kotu, ki leži na najbolj zahodni točki Jugoslavije, to je kos slovenske Benečije tostran državne meje, je potres naredil največ škode. Vas Breginj z okoli 150 hišami bo praktično izginila, zakaj so vse hiše tako razpokale,

da jih morajo podreti do tal. Nič bolje se ni godilo sosednjim vasem, kot so Podbela in druge. Tu so se pri čiščenju ruševin izkazali mladi vojaki, ki v Sloveniji služijo svoj vojaški rok: Make donci, Srbi, Hrvatje, Albanci s Kosova, Madžari iz Vojvodine, skratka Jugoslavija v malem.

Delavci in prostovoljci neumorno rušijo nevarno razpokane hiše, ki groze, da bi koga pokopale pod seboj ter hkrati betonirajo temelje za nove lesene, ki zrastejo v dveh do treh dneh. V najbolj porušjenih vaseh grade tudi skupne lesene hleve za živino, da bo prezimila na toplem in varnem.

V vaseh Srpenica in Žaga, ki ležita v ozki dolini ob bistri Soči, tam v smeri proti Bovcu in Triglavu, naj bi podrli 58 hiš v eni in 57 v drugi vasi. Toliko vsaj so jih zaznamovali gradbeni strokovnjaki. Zdaj, ko pod težkimi buldožerji padajo stene hiš, naslonjenih druga na drugo, se zgodi, da se sesede tudi hiša, ki sicer ni bila obsojena. Število na smrt obsojenih hiš se torej še veča.

Dežurna knjiga na tolminskem občinskem štabu, ki ureja vse to veliko gradbišče, je najboljši dnevni pregled nad dogajanjem v tem predelu naše domovine. Danes sta iz Novega mesta spet

Tisoči prostovoljcev iz vse Slovenije pomagajo obnavljati domove, ki jih je razdejal potres — Naše montažne hiše doma in v sosednji Italiji

prišli dve veliki avtomobilske prikolice, tako da jih je zdaj na Tolminskem že več kot 700. Tretjo prikolico so poslali delavci ljubljanskega podjetja Elektrotehna, iz vrhniške tovarne LIK, ki je čez podjetje Lesnina samo letos izvozila v v ZDA nad milijon stolov, se je prijavilo 40 delavcev, da pridejo ob prostem času na pomoč v Posočje, da poprimejo, kjer je treba poprijeti, da bi dohiteli zimo. Največja slovenska pivovarna Union iz Ljubljane daje vsak teden zastoj dva tovrnjaka piva v steklenicah (dva tisoč), dokler bo trajala obnova. Ljubljansko podjetje Lesnina je darovalo posoškim brezdomcem dve montažni hiši, delavci po Sloveniji delajo tudi ob sobotah, zaslužek pa namenjajo za obnovo Posočja, skratka velika solidarnostna akcija sega v vse pore življenja pri nas, saj tudi šolarji po svojih skromnih močeh dajejo svoje prihranke, po pet in 10 dinarjev za svoje posoške tovariše. Veličastna obnova Posočja vliva v pretežno starejših ljudeh, ki živijo na zemlji, ob Soči, novo vero in upanje v življenje, saj je marsikateremu izmed njih en sam potresni sunek uničil vse, za kar se je trudilo več generacij: ded, oče in sin.

Niko Lapajne

Kapelica v Podbeli pred in po potresu. Najprej bomo v prizadetih krajih poskrbeli za streho nad glavo prebivalcem, že zdaj pa mislijo tudi na obnovo zaščiteneh kulturnih spomenikov. Foto: A. Tomšič in L. Lesar



Obsojamo diskriminacijsko politiko Avstrije

Slovenci in vsi ostali pripadniki jugoslovanskih narodov, ki živimo v Švici, že dolgo budno zasledujemo hudo diskriminacijo Avstrije do slovenske in hrvatske narodne skupnosti na Koroškem in Štajerskem ter na Gradiščanskem.

Vse avstrijske vlade so skozi 56 let samo obljubljale v javnosti z lepimi besedami zaščito narodnih skupnosti, drugače pa zatirale vse, kar je le dišalo po Slovanih. Spomnimo se prve prevare koroškega deželnega zbora, ki je 28. 9. 1920 na lastno iniciativo dal svečano obljubo vsem koroškim Slovincem za vse večne čase, da se bodo lahko svobodno razvijali v narodno-političnem, kulturnem in gospodarskem življenju. Takrat so bili Slovenci v etničnih mejah še večina, celo po avstrijski statistiki. Danes pa vemo, da je bila to samo plebiscitna vaba za Slovence in da niso po plebiscitu izpolnili niti ene črke »svečane obljube«. Avstrija je poleg tega podpisnik mednarodnih pogodb, ki ščitijo tudi njene manjšine — naše narodne skupnosti: mirovna pogodba 1919, državna pogodba 1954, konvencija o človečanskih pravicah OZN in končno sklepi helsinške konference. Avstrija je s podpisom državne pogodbe dobila svobodo s pogojem, da bo manjšinam omogočila narodno življenje. Brez državne pogodbe bi bila Avstrija še danes okupirana država. Vendar avstrijske vlade, ena za drugo, vsem pogodbam navkljub samo skrbijo, kako ne bi izpolnjevali ničesar od podpisane. Mednarodno javnost pa varajo s propagandnimi triki.

Vsi vemo, na kakšne načine je Avstrija reagirala na južnem Tirolskem, ko je Italija v primerjavi s stanjem na Koroškem zelo milo začela z raznarodovalno politiko in italijanizacijo. Danes pa bi bile naše narodne skupnosti v Avstriji lahko zelo zadovoljne, če bi imele takšno dejansko zaščito, kot jo imajo južni Tirolci. Zato pričakujemo od naše domovine, da vprašanje naših narodnih skupnosti v Avstriji takoj razloži pred generalno skupščino OZN, zahteva od sopolisnic Državne pogodbe, vseh veseli, da izvrše pritisk na Avstrijo za dosledno izpolnitev državne pogodbe. Jugoslavija naj najostreje reagira na vedno se ponavljajoča zborovanja bivših esesovcev, ki so vse bolj predrzni. Avstrijem je s propagando uspelo celo prepričati nekatere lahkoverneže s takšnimi absurdi, da obstajajo »Windischarji« kot poseben narod, neki alpsko-nemški Slovenci. Kot argument jim služi neidentičnost koroškega slovenskega dialektja s knjižno slovenščino. Vse takšne in podobne nesmisle bi morali obravnavati in izdati v primernih knjigah, napisanih v vseh svetovnih jezikih in jih predati vsem sredstvom obveščanja in politikom. Vsem našim zamejcem mora biti v najkrajšem času omogočeno spremljanje televizijskega in radijskega programa iz matične domovine, ki naj bi bil tudi njim prirejen, vključno z učenjem matičnega jezika. Za takšen program nam ne sme biti žal nobenih sredstev. Čimbolj naj bi podprli moralno in finančno vse mogoče stike kulturnih in športnih društev, dijakov,

gospodarskih stikov in posameznikov med Slovenci na obeh straneh meje. Povabiti vse slovenske koroške predšolske in šolske otroke na naše morje, kjer bodo dobili tesen stik z materinim jezikom.

Avstrijska vlada podpira anarhijo, če je usmerjena proti naši narodni skupnosti. Avstrijska izvršna oblast je mirno gledala, kako so veliko-nemški nacionalisti ruvali z zakonom sprejeto postavitev dvojezičnih topografskih napisov. Kljub temu, da bodo že kmalu minula štiri leta, niso še niti enega od dobro znanih vandalov obsodili, ker je protizakonito rušil javne napise. Ob tej priliki se je zgražal celo komentator na švicarski televiziji. V zadnjih tednih se je avstrijska žandarmerija na nadvse brutalen način spravila nad mirne slovenske demonstrante v Št. Jakobu v Rožu, Kotmari vasi in v Škocijanu. Nezaslišano grobost od otrok in celo do slovenskega odvetnika Dr. Tischlerja je treba najostreje obsoditi in seznaniti s tem vso svetovno javnost.

Najostreje protestiramo zoper sprejem diskriminacijskega zakona o popisu prebivalstva in zakona o narodnostnih manjšinah, ki jih je prejel avstrijski parlament in dunajska vlada, da bi preslepila svetovno javnost in še naprej v miru izvajali etnocid nad slovensko in hrvatsko narodnostno skupnostjo v Avstriji. Čisto jasno je treba vsepovedno povedati, da so na Koroškem bili Slovenci pred Nemci in da so gostje v njihovi domovini Nemci. Popolnoma podpiramo vsako akcijo Jugoslavije kot

naše matične domovine za zaščito naših bratov in sestr v Avstriji, ki jih zatirajo in zadnje čase celo zapirajo kot v času nacizma. Zahtevamo odločne ukrepe Jugoslavije na mednarodnem polju, vključno s predajo vprašanja pred generalno skupščino OZN, da se prisili Avstrijo, da začne izpolnjevati že zdavnaj sprejete obveznosti do naših narodnih skupnosti. S sprejetjem obeh zakonov je Avstrija popustila nacističnim silam, ki si že leta nazaj odkrito prizadevajo okrepiti pritisk na slovensko in hrvatsko narodno skupnost.

Z odobravanjem sprejemamo in z vso odločnostjo podpiramo politiko Jugoslavije pri vsestranski podpori koroškim Slovincem in gradiščanskim Hrvatom. Mi točno vemo, kdo je na tej narodnostni meji stoletja posegal po tujem ozemlju, imovini in človeških življenjih ter kdo je bil v zadnji vojni napadalec in okupator.

Zaključili bi s Cankarjem: »Mi pa vemo za domovino naših dedov«, ki jo ne smemo pustiti na cedilu!

V imenu

»Pro cultura slovenica«
v Švici:

Janko Ručigaj

Klub jugoslovanskih
državljanov v Thunu:

Drago Fočić

Sodelovanje s švedskimi sindikati

Predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije Mika Špiljak je pred nekaj tedni vodil delegacijo jugoslovanskih sindikatov, ki je obiskala Švedsko. S tem je naša delegacija vrnila obisk švedski sindikalni delegaciji, ki jo je pred tem vodil po Jugoslaviji Gunnar Nilson. Delegaciji sta se pogovarjali zlasti o izkušnjah švedskih sindikatov na področju delovnih odnosov, o tržišču delovne sile, o soodločanju v gospodarstvu, o strokovnem izobraževanju in šolanju zaposlenih delavcev, predvsem pa o delovnih in življenjskih problemih približno 40.000 jugoslovanskih delavcev, ki živijo na Švedskem.

Več tujcev v Avstriji

Število tujih delavcev ponovno raste. V preteklem letu je nenadoma padlo, zdaj pa kaže, da tudi avstrijsko gospodarstvo doživlja nov zagon. Najbolj je poraslo število tujih delavcev na Koroškem, Tirolskem in v Vorarlbergu in to za 18, oziroma 9,7 in 1,2 odstotka. V Avstriji je največ tujih delavcev zaposlenih v gradbeništvu, gostinstvu in v komunalnih dejavnostih.

Film o naših v Parizu

Pariški prebivalci so pred tedni zvedavo opazovali neko filmsko ekipo, ki je snemala v najsiriomašnejših četrtih tega vlemesta. Mnogi so se približali režiserju ali igralcem in jim svetovali, da se preselijo na kak razkošnejši bulevar, ker »bodo tam našli pravi Pariz«. A vendar je ekipa namenoma izbrala to pariško četrt. To je bila namreč ekipa sarajevski televizije, ki je sne-



Članica slovenskega društva »France Prešeren« iz Göteborga na Švedskem, rada pokaže rojakom in Švedom, kako se izdeluje čipke, eno izmed zvrsti slovenske ljudske umetnosti

mala televizijsko dramo z naslovom »Jagoš in Uglješa«, ki prikazuje eno izmed usod naših ljudi, ki jih je življenje pripeljalo do tujih predmestij.

Glavni junak drame Jagoš, gozdarski delavec iz Bosne, dopotuje v Francijo s pletenim kovčkom in z naslovom rojaka v žepu. Tu doživlja vrsto dogodkov, ki je dobro znana številnim Jugoslovanom v prvih dneh bivanja v tej deželi: stanuje v propadajočem hotelu, ki je predviden za rušenje, kjer pa mu je zaradi bližine njemu podobnih ljudi vendarle toplo pri srcu; opravlja težko in nevarno delo, veliko gara, vendar pa živi pošteno, za večerjo pa sta mu kruh in slanina, tradicionalni jedilnik mnogih, ki želijo čimveč prihrankov poslati v domovino.

V Parizu Jagoš doživi še nekaj lepega: spoprijatelji se s črnim delavcem iz Senegala, ki mu zaradi njegove barve kože da vzdevek

Uglješa. Čeprav Jagoš ne govori francosko, Uglješa pa ne razume našega jezika, se razvije med njima prijateljstvo, za katero ni treba besed.

Ta film torej predvsem govori o usodi naših ljudi na tujem, pa o ganljivi zgodbi prijateljevanja med belim in črnim tujim delavcem v Franciji. Televizijsko dramo »Jagoš in Uglješa« režira Bato Čengić, glavne vloge pa igrajo Zajim Muzaferija, Štefka Drolc, črnega delavca pa igra neki črnc iz Ulcinja, kjer je zaposlen kot fotograf, in mu bo ta vloga filmski krst. Film »Jagoš in Uglješa« bo predvidoma še letos prišel na spored jugoslovanskih televizijskih studijev.

Ponovno zavrnjen predlog

Švicarski zvezni parlament je zavrnil novi, že četrti

predlog skupine konservativnih in skrajno nacionalističnih poslancev pod vodstvom Jamesa Schwarzenbacha, da bi se zmanjšalo število tujcev v državi, predvsem tuje delovne sile. Proti je glasovalo 160 poslancev, predlog pa je podprlo šest poslancev.

Tri podobne predloge so doslej na referendumih zavrnili. Z najnovejšim so zahtevali, da število tujcev v Švici ne bi presegalo 12,5 odstotka vsega prebivalstva, da bi morali natanko določiti delovna mesta za tujce, ki bi ostali, in da bi precej otežili priznanje švicarskega državljanstva. V parlamentu so opozorili, da v Švici živi in dela, kot kažejo decembrski podatki, približno milijon tujcev, med njimi 45 tisoč Jugoslovancev, večinoma kvalificiranih delavcev, pa tudi visokih strokovnjakov — zdravnikov specialistov, inženirjev in celo univerzitetnih profesorjev.

Nasprotniki te »ksenofobske pobude« so med razpravo opozorili na škodo, ki bi jo švicarsko gospodarstvo utegnili imeti, če bi uveljavili tak ukrep, pa tudi na posledice pri razvoju švicarskih odnosov, predvsem z državami, kot so Italija in

druge, iz katerih prihaja delovna sila. V Švici se je že zaradi recesije v tem letu zmanjšalo število delavcev iz tujine za 45.000 v primerjavi z letom 1975.

Delo na tujem, doma hotel

Prijetno turistično točko v Slovenskih goricah Negovsko jezero obišče mnogo kopalcev, zlasti ob nedeljah in praznikih. Žal pa ob jezeru ni nobenega gostinskega lokala, v katerem bi lahko gostje dobili hrano in pijačo. Tod premorejo le majhno trgovnico, ki pa na desetih kvadratnih metrih površine ni more biti založena z vsem, kar turisti potrebujejo. Zato je prav, da ob Negovskem jezeru gradijo gostinski objekt. Dela se je lotil Ivan Kramberger, ki je na začasnem delu v Nemčiji. Gradnja hotela hitro napreduje, vendar letos še ne bo dograjen. Razumljivo je, da si gostje želijo hotel čimprej, saj bi potem lahko dalj časa ostali v Negovi. Čimprejšnje dograditve hotela pa si želi tudi Kramberger, ki že več kot dvanajst let dela v tujini.

Kako olajšati vrnitev?

Število

»gastarbajterjev« v ZRN je zdrsnilo pod dva milijona, Jugoslovanov pa je v tej deželi manj kot 400.000

Že dolgo je jasno, da je »zlata doba« zaposlovanja tujih delavcev v Nemčiji minila in nikogar več ne čudi, da izvaja bonnska vlada socialdemokratov in liberalcev uporno politiko zavestnega in nenehnega zmanjševanja števila »gastarbajterjev« z namenom, da ga v srednjeročnem načrtu skrči na število 1,8 milijona ali omeji celo na milijon in pol.

Čeprav sta sprejetje in objavo celotne in zaokrožene dolgoročne politike do tujih delavcev odložila na čas po volitvah, Schmidtova vlada in njen minister za delo Walter Arendt vendarle ne skrivata, da je treba v okviru obstoječih zakonitih možnosti še naprej težiti za tihim zmanjševanjem števila »gastarbajterjev« v Zvezni republiki Nemčiji. Že zdaj je zdrsnilo pod dva milijona in še naprej pada — počasi, a vztrajno. Pri vsem tem pa v krogih bonnske vlade in v Uradu za delo v Nuernbergu poudarjajo, da »ne bo prišlo do prisilnega vračanja«, prav tako pa »ne bodo ukrenili ničesar, kar bi delavce ohrabilo, da še ostanejo«.

Občutna sprememba

Debato o zavestnem in vztrajnem zmanjševanju števila tujih delavcev še poudarja — posebno zdaj v volitvenem času — spoznanje, da bo odpravljanje nezaposlenosti nemških delavcev mnogo težje, kot je bilo kdaj verjeti in pričakovati. Z drugimi besedami: postalo je jasno, da trenutne gospodarske izboljšave ne vodijo k enako hitremu in avtomatskemu padcu nezaposlenosti, saj je del te nezaposlenosti tako imenovanega »strukturnega značaja«, torej trajnejši, in ga je mogoče znižati samo z dolgoročnimi ukrepi reorganizacije in restrukturiranja nekaterih gospodarskih vej. Računajo namreč, da bo tudi po odpravi vseh posledic svetovne recesije in po obuditvi zahodnonemške ekonomije, kar je pričakovati že to jesen, vendarle ostalo brez dela in zaslužka od 500.000—700.000 nemških delavcev (trenutno ima ZR Nemčija 900.000 nezaposlenih ljudi). Ker bo poleg tega v prihodnjih letih stopila na nemško delovno tržišče tudi številčno zelo močna povojna generacija, ki je treba zanjo letno preskrbeti najmanj 200.000 do-

datnih delovnih mest, in ker se bodo začeli vračati tudi povratniki iz Poljske, je razumljivo, da se vse bolj razrašča prepričanje: to je mogoče doseči le, če se v isti sapi počasi zmanjšuje število »gastarbajterjev«.

V tem okviru je v gledanju na problematiko tujih delavcev res prišlo do opazne spremembe; in ta sprememba je v praktični politiki tudi vse bolj vidna. Nič več ni — kot prej — zaslediti poudarjanja nedvomnih koristi od »gastarbajterjev« (čeprav jih nihče ne zanika), pač pa je vse pogostejše slišati, da je treba prednost vendar dati domačim, nemškim delavcem. Seveda bo določenim gospodarskim panogam tudi v prihodnje potrebno sorazmerno veliko tujih delavcev (od 1.500.000 do 1.800.000). Zato pa se je bonnska vlada odločila za »tiho« zmanjševanje števila »gastarbajterjev«.

Tako so na primer nekateri ukrepi zajezevanja, ki so svoj čas veljali za »prehodne inčasne« prešli v vrsto trajne orientacije bonnske vlade in zahodnonemških oblasti. V prvi vrsti velja to za prepoved prihanjanja in zaposlovanja novih delavcev iz dežel, ki niso članice EGS (v njej pa, kot je znano, vlada načelo svobodnega gibanja in zaposlovanja). Podobno velja za prepoved zaposlovanja tujih delavcev v nekaterih mestih in na določenih področjih. Seznam teh mest in področij so pred kratkim še razširili (dodali so Koeln in Zahodni Berlin), treba pa je omeniti tudi politiko in prakso, da imajo pri iskanju, ponujanju in dobivanju prostih delovnih mest nemški delavci prednost pred nezaposlenimi tujci. Vse to in še vse težje dosegljivo podaljševanje delovnih dovoljenj sestavlja politiko nenasilnega zmanjševanja števila »gastarbajterjev« in destimulacije, da bi ostali v Nemčiji in počakali boljših časov.

Posledice orientacije, ki deluje že leto ali dve, so opazne: od 2,6 milijona tujih delavcev, kolikor jih je bilo v »gastarbajterski konici« jeseni leta 1973, jih je zdaj manj kot dva milijona. Podatki iz septembra leta 1975 navajajo: 2.038.799 tujih delavcev brez nezaposlenih. Na vrhu je bilo 535.000 Jugoslovanov, zdaj pa jih je manj kot 400.000, kajti že pred letom dni, torej ob objavi zadnjih uradnih zahodnonemških podatkov, jih je bilo 415.000 (brez nezaposlenih).

»Turški problem«

Schmidtova vlada socialdemokratov in liberalcev želi ostati pri sedanji politiki in doseči željeni cilj s tiho destimulativno in restriktivno prakso. Zato bo Bonn v prvi vrsti vztrajal pri tem, da v okviru dogovorov o enakopravnem članstvu Turčije v EGS do leta 1986 prepreči ali vsaj odloži svobodo gibanja in zaposlovanja za turške delavce, saj bi to pomenilo masovni priliv Turkov, željnih posla in zaslužka, torej nov milijon ali milijon in pol tujih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji.

V tem kontekstu so vzbudile veliko pozornosti teze Egon Baha, ministra za dežele v razvoju, ki poudarja, da bi bilo treba olajšati povratek »gastarbajterjev«, olajšati predvsem z ekonomsko in finančno pomočjo, da bi se njihove rodne dežele hitreje razvijale in doma odprle nova delovna mesta. Namesto »uvoza rok« izvoz nemškega kapitala — državnega in zasebnega. Pričakujejo, da bi mogle nekatere zainteresirane vlade že jeseni, takoj po volitvah, povprašati Bonn, kako praktično uresničiti Bahrovo sugestijo — kolikor jo bo kancler Schmidt seveda sprejel.

Ali res slovenski jezik v Malmöju tone v pozabo?

Malmö je mesto, ki šteje okrog 300.000 prebivalcev. V to mesto se je priselilo veliko število tujcev z vseh kontinentov in med njimi je precej Slovencev. Nekateri so prišli že med vojno; velika večina Slovencev pa je prišla v letih 1953—1963. V samem začetku ni nihče pomislil na materin jezik. Vsi so težili samo za tem, kako bi se čim hitreje naučili oz. obvladali tuj jezik in se hkrati s tem prilagodili novemu življenju na tujem. Veliko staršev — izseljencev — je pri vzgoji svojih otrok popolnoma pozabilo na jezik, ki so ga sami govorili v rosnih otroških letih. Skupno z otroki so začeli govoriti njim tuj — švedski jezik.

V političnem življenju pa je prišlo obdobje, ko je napestost med državami popustila in meje so se na široko odprle. To ni ostalo prikrito niti našim izseljencem in začutili so potrebo, da spet obiščejo rodno grudo. Veselo srečanje, tople objeme svojih domačih pa je skalila skrb stare mame: »Ali je to res moj vnuček, ki govori tuj jezik? Ali res ne zna materinega jezika?«

Žalostno je srečanje na ulici z nekdajnimi prijatelji z gmajne; pogovarjamo se, toda z njimi so otroci, ki našega govorjenja ne razumejo. S tega lahko sklepamo, da si naši zanamci mogoče že prav kmalu ne bodo več na jasnem, od kod pravzaprav izvirajo — ali so Slovenci ali so Švedi!

V letu 1975 je rojak Jože Ciglar sam začel spodbujati Slovence v matični domovini in Slovence v inozemstvu, naj bi se med seboj zbližali in navezali tesnejše prijateljske odnose. Uspeh teh prizadevanj je bil kaj kmalu viden: na švedskem odru je

bila uprizorjena Linhartova veseloigra Županova Micka. Mislim, da ni potrebno posebej poudarjati, da se je te predstave udeležilo veliko število naših rojakov. Organizacija te igre je bila delo enega samega človeka — Jožeta Ciglarja, zadovoljni pa smo bili vsi. Storjen je bil torej prvi korak, kateremu so sledili novi. Nekajkrat na leto so prirejali razna družabna srečanja, veselice... Pojavljati so se začeli posamezniki, ki jim ni bilo všeč, da se morajo njihovi otroci učiti samo v švedskem jeziku. Izrazili so željo, da bi se tudi na Švedskem ustanovila šola za slovenski dopolnilni pouk.

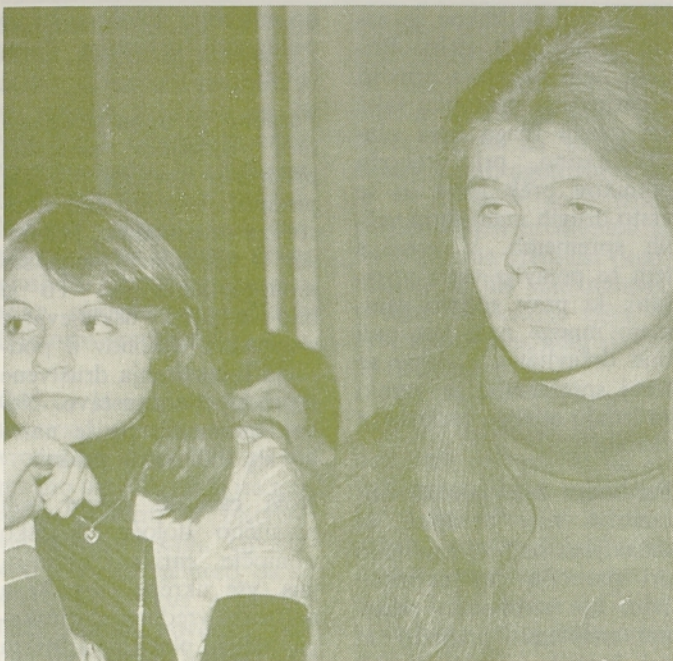
Leta 1971 je gospa Anica Krašovec omenila, da živi v Malmöju slovenski učitelj Borut Penko, doma iz Ljubljane, ki je pripravljen prevzeti dolžnost slovenskega učitelja na Švedskem. Ko je bil torej tako kader zagotovljen, smo pričeli navezovati stike s starši in njihovimi otroki. Pojasnjevali smo jim izreden pomen tega našega koraka. Nekateri so bili nad tem navdušeni, drugi so naše prizadevanje ignorirali ali celo kritizirali. Za ustanovitev slovenske šole pa smo dobili dovolje-



Ali boš znal slovensko, ko boš velik?

*Folklorna skupina »Mladost« iz
Stuttgarta poskrbi za pester spored
proslav jugoslovanskega dneva
republike v Stuttgartu*





Na lanskoletni proslavi dneva
republike v Stuttgartu, ZR Nemčija



V veselem razpoloženju (posnetek
članov slovenskega društva Jadran,
Charleroi, Belgija)

Štatenberški kvintet iz Hildna je na
Petem srečanju slovenskih društev v
Münchnu predstavljal društvo
»Maribor«



nje tudi od švedskih oblasti. Za šolo smo pridobili 15 otrok od 6. do 14. leta starosti. Učitelj Borut je poučeval te otroke vsako soboto, sicer vse skupaj, ker tedaj še nismo imeli možnosti, da bi otroke porazdelili po starostnih obdobjih. Naš rojak je vestno in z izrednim čutom odgovornosti opravljal dano nalogo. Zavedal se je, da je poleg poučevanja izredno pomemben tudi stalen kontakt s starši. Na žalost pa se je leta 1973 Borut Penko za vedno vrnil v matično domovino.

Kmalu po njegovem odhodu — konec julija 1973 — se je oglasil Franc Šprah, doma iz Maribora. Izrazil je željo, da bi on nadaljeval

Novi carinski zakon in oprostitev plačila carine

s poučevanjem. Pod njegovim vodstvom je dejansko potekalo poučevanje in sicer enkrat tedensko po dve uri. Rojak Šprah je postal t. i. potujoči učitelj. Otroci so bili deležni pouka vsak v svojem kraju. Toda kljub tej novi ugodnosti se je število učencev na žalost zmanjšalo. Na moje vprašanje staršem, zakaj svojih otrok ne učijo oziroma zakaj jih ne pošljejo v slovensko dopolnilno šolo, sem dobil naslednje odgovore: »Saj se ne bomo vrnili v domovino!« in »Naj otrok govori, kar hoče!«

Roko na srce, toda priznati moramo, da so to dokaj čudni odgovori od ljudi, ki so se rodili morda neke na Štajerskem, Gorenjskem, Dolenjskem, Primorskem, Prekmurju, ...

Dragi starši! Vaš otrok ni in ne bo Svenson; zato o tem problemu začnite premišljati že danes, kajti jutri bo morda prepozno. Veliko je mešanih zakonov, kjer otroci govorijo oba jezika. Zakaj si jih ne bi vzeli za vzgled?

Ivan Pucko, Malmö, Švedska

Ivanka iz Dolge ulice je odšla za vselej...

Kdor je kdajkoli prehodil v Merlebachu, Francija, Rue Longue, kar po naše pomeni Dolga ulica, je prav gotovo poznal Ivanko Urbas na številki 56. Odslej jo bo zaman iskal: letos v juliju je umrla...

Dolga ulica je izgubila vrlo slovensko ženo, ki je bila prek štirideset let prizadevna delavka Jugoslovanskega pevskega društva Triglav in — slavček njegovega pevskega zbora. Ulica je izgubila dobro sosedo, družina nadvse dobro ženo, mater in babico, in ne nazadnje pristrčno gostiteljico vsakogar, ki je prišel na obisk iz nje toliko drage Slovenije. Spre-

jela nas je tudi pozno v deževni noči, ko ni nikogar pričakovala, kot mati — vsa vznemirjena, kljub boleznim, vsa nasmejana, vsa pripravljena na dolg pogovor, na domače gostoljubje, na pesem... Kaj, če so bolele noge, če je srce nevarno utripalo — prišli ste — je rekla — in spet ste mi prinesli košček domovine. Ne vem, kako bi vam povrnila to srečo.

In njen tihi, skromni mož Franc je vedno priskočil na pomoč, da je v trenutku bilo vse tako, kot da smo že dolgo najavljeni, najljubši gostje.

Nič drugače ni bilo, ko je Ivanka prihajala na obisk v rodno Vrhniko. V prijazni hišici na stari vrhniški cesti sta pred leti še živeli Ivankina mati in sestra Jerica. Nekoč sva sedeli ob mamin postelji in Ivanka je s smehom in solzami v očeh dejala: da bi mama le še dolgo, dolgo živeli, vedno jim bom prinesla kaj dobrega. Ob tem je nalivala skodelice dišeče kave, ki je takrat še ni bilo v vsaki hiši.

Prav takšna je bila, ko sta prihajala z možem na Matico, takšna so bila Ivankina pisma: »Z nepopisnim veseljem sem prejela vaše koledarje in Rodno grudo. Pošljite še kaj, sporočite imena vaših naročnikov, da bom revijo in koledar ponudila še tistim, ki ju ne poznajo, sicer ne bom imela miru...«

Ivanka Urbas je bila naša zvesta naročnica od 1954. leta.

Z najlepšim spominom in spoštovanjem izrekamo iskreno sožalje možu, vsem njenim domačim, vsem prijateljem in društvenim sodelavcem ter toplo pozdravljamo vse, Ivanki podobne žene v Rue Longue in vse slovenske žene po dolgih ulicah sveta, ki niso pozabile rojstne domovine.

Vera Valenci

Novi carinski zakon je začel veljati 1. 9. 1976. Pri naša nam nekatere novosti v carinskem postopku tako pri uvozu blaga brez plačila carine, pri prehodu potnikov prek meje in še vrsto drugih manjših in večjih sprememb. V zvezi s tem se pojavlja vrsta vprašanj, ki prav gotovo zanimajo mnoge naše kot tudi tuje državljane. Kakšne so torej spremembe in vzroki za izdajo novega carinskega zakona?

Predvsem bom skušal obrazložiti tiste predpise, ki državljane najbolj zanimajo pri prehodu čez carinsko črto, kot strokovno pravimo mejnemu prehodu in pri katerih je tudi največ nejasnosti in nepoučenosti. Omenim naj le nekatera vprašanja:

1. Katere vrste blaga so oproščene plačila carine in v kakšnih pogojih? Sem sodijo zlasti vprašanja naših delavcev, ki so na začasnem delu v tujini več kot dve leti oziroma več kot štiri leta, in tisti, ki so v tujini več kot sedem let.

2. Kaj lahko domači ali tuji potnik prinese v našo državo oziroma kaj lahko začasno prinese ali odnese iz nje?

3. Kako je z uvozom motornih vozil in upoštevanjem rabljenosti?

4. Kakšen je postopek z blagom, ko ga potnik prinese prek meje, itd.?

Najprej bi na kratko obrazložil, zakaj je prišlo do spremembe carinskega zakona že po treh letih. Carinski zakon iz 1973. leta je bil sicer že sprejet po ustavnih dopolnilih. Vendar pa je bila v tem obdobju v pripravi že nova ustava, sprejeta predlanskim. Čeprav je precej določil novega carinskega zakona neposredno prepisanih iz prejšnjih carinskih zakonov, je bilo nuj-

no potrebno določene stvari prilagoditi ustavnim določilom.

Posebno je treba poudariti tudi uskladitev carinskih predpisov z vsemi ostalimi predpisi: lastnine nad sredstvi za proizvodnjo, predpisov o združenem delu, samoupravljanju itd. To je bilo namreč usklajevanje sistemskih zakonov s področja finansiranja društvene reprodukcije z ustavo. Nekaj sprememb pa je narekovala tudi sama praksa.

Novi carinski zakon bolj natančno določa carinsko območje, carinski obmejni pas, vse ukrepe carinskega nadzora, vrednost carinskega blaga, plačilo carinskih dajatev, oprostitev plačila carine, začasen uvoz blaga itd. Ureja vse pravice in obveznosti oseb v carinskem postopku in pooblastila carinskih organov v celotnem postopku, predpisuje carinski postopek in sankcije proti vsem, ki predpisov ne spoštujejo. Poseben poudarek je na enotnosti gospodarskega in carinskega območja ter enotno uporabo predpisov. Carinski zakon ima končno namen, da v skladu z načeli gospodarske politike in sistema pripomore k čim bolj enotnim pogojem gospodarjenja.

Ugodnosti za naše delavce, ki so na začasnem delu v tujini

Delavec, ki je na začasnem delu v tujini več kot dve leti, ima nekoliko večje ugodnosti po novem carinskem zakonu. Do sedaj je lahko prinesel rabljene gospodinjske predmete do skupne vrednosti 10.000 dinarjev, kot npr. televizijski sprejemnik, radijski sprejemnik, magnetofon, gramofon, hladilnik, pralni stroj, pomivalni stroj, itd.

Seznam je obsegal 20 različnih gospodinjskih predmetov. Z novimi predpisi je ta seznam razširjen na 27 vrst blaga. Obsega še nekatere predmete, ki so jih naši delavci dostikrat uvažali, kot npr. pisalni stroj, preproga, klavir in kako drugo glasbilo, klimatsko napravo, slike, okrasni, umetniški in folklorni predmeti.

Čeprav je seznam predmetov razširjen in povečana vrednost blaga, ki ga je možno uvoziti, pa le ne moremo govoriti o bistveno večjih ugodnostih. Upoštevati moramo namreč, da so se cene izdelkov v zadnjih letih znatno povečale tudi na svetovnem tržišču. Za primer bom navedel, da je vrednost barvnega televizijskega sprejemnika z zaslonom nad 56 cm 15.000 din. Če odštejemo 10 odstotno rabljenost predmetov, s tem uvoznik že skoraj izkoristi ugodnost za uvoz gospodinjskih predmetov. Pač pa delavec lahko uvozi poleg tega še v vrednosti do 10.000 din rabljenega pohištva. Kljub ugodnostim je treba skrbno premisliti, kaj bomo ob vrnitvi uvozili v domovino, ne da bi plačali carino.

Višja je tudi skupna vrednost vseh rabljenih gospodinjskih predmetov in sicer znaša zdaj 15.000 din in ne več 10.000 din kot doslej. Poleg tega lahko naš delavec uvozi še rabljeno pohištvo v skupni vrednosti 10.000 din.

V novem carinskem zakonu je povsem novo to, da so oproščeni plačila carine tisti delavci, ki so na začasnem delu v tujini več kot 4 leta. Seznam predmetov, ki jih lahko uvozijo, je povsem isti kot prej, le da je vrednostna meja nekoliko višja. Delavci, ki se vračajo iz tujine po štirih letih, lahko uvozijo do skupne vrednosti 50.000 din rabljenih gospodinjskih predmetov.

Če torej povzamemo glavne značilnosti novega carinskega zakona glede oprostitve plačila carine za naše delavce, ki so na začasnem delu v tujini, ugotovimo, da le ta dopušča večji izbor gospodinjskih predmetov in da je skupna vrednost predmetov, ki jih sme delavec uvoziti brez carine višja — prej 10.000 din, zdaj skupaj 25.000 din.

Posebne ugodnosti pa imajo tisti naši delavci, ki so na začasnem delu v tujini več kot 4 leta. Prej so namreč veljala enaka določila za delavce, ki so bili na delu v tujini 2 leti kakor za tiste, ki so bili v tujini malo manj kot 10 let.

Ko pripeljejo blago v domovino, pa morajo preskrbeti carinskim organom vrsto dokumentov, na osnovi katerih se blago lahko oprosti plačila carine. Delavec mora predložiti:

1. Potrdilo, da je bil na delu v tujini neprekinjeno najmanj 2 leti ali s presledki 24 mesecev v treh zaporednih letih oziroma neprekinjeno več kot 4 leta. Potrdilo lahko izda konzularno ali diplomatsko predstavništvo naše države v tujini, občinski zavod za zaposlovanje, ki ga je poslal na delo v tujino ali domača organizacija združenega dela, ki ga je napotila na delo. Čas na delu v tujini lahko dokazuje tudi s potno listino, ustrezno listino tujega socialnega zavarovanja ali tujega delodajalca in podobno. Za neprekinjen čas na delu se šteje tudi obdobje, ko je bil delavec na letnem dopustu, na obisku pri družini ali kakih drugih opravkih.

2. Priložiti mora pismo izjavo, da v zadnjih dveh, treh oziroma štirih letih ni koristil ugodnosti, ki jo želi izkoristiti ob vrnitvi.

3. Pismo izjavo, da se vrača v domovino z dela v tujini.

4. Seznam vseh gospodinjskih predmetov, ki jih želi uvoziti. Ti dve izjavi in seznam izpolni delavec sam.

5. Priložiti mora, končno, dokaze, da je predmete uporabljal v lastnem gospodinjstvu.

Obvezno dostavljanje dokumentacije o rabljenosti je novost v carinskem zakonu. Dokazuje se npr.: z računom o nakupu ali kako drugo listino, potrdilom o plačani televizijski ali radijski naročnini, stanovanjsko pogodbo, zavarovalno polico ali s kakšnim drugim dokazom, iz katerega je razvidno, da je delavec uporabljal predmete v lastnem gospodinjstvu.

V carinskem zakonu je novo tudi to, da je treba plačati carino samo za del vrednosti predmeta, ki presega skupno vrednost 15.000 din, 10.000 din oziroma 50.000 din. Prej je bilo namreč treba plačati carino na vrednost celotnega predmeta, ki je presegel to skupno vrednost.

Gospodinjske predmete lahko delavec uvozi v 6 mesecih od dneva vrnitve v domovino. To se ugotavlja iz potne listine. Če je zaradi višje sile zadržan in v tem roku ne more izkoristiti ugodnosti, se ta rok lahko podaljša.

Doslej smo obravnavali le ugodnosti, ki jih imajo delavci na začasnem delu v tujini ob vrnitvi, ne moremo pa seveda tudi mimo obveznosti. Gospodinjskih predmetov, za katere delavec, ki je bil na začasnem delu v tujini več kot 4 leta, ni plačal carine, ne sme prodati, odtujiti ali izročiti drugemu v uporabo, dokler ne plača carinskih dajatev ali šele po 5 letih uporabe.

Ta obveznost ne velja za delavca, ki je bil na začasnem delu v tujini več kot 2 leti.

Franč Košir

Selitev

*Zbirale se lastovke,
se odpravljale na pot,
na topli jug so si želele,
na topli jug v domači kraj.*

*Gledala jih zavidljivo,
z njimi proč želela sem.
Ko bi mogla odleteti
z lastovkami proč od tod.*

*Želja se mi je spolnila,
me odnesla v tuji svet,
daleč tja na mrzli sever,
v tuji kraj sem šla živeti.*

*Tuja zemlja, zemlja mrzla,
trdo delo dala mi,
polno truda, polno znoja
včasih do onemoglosti.*

*Bilo težko je v začetku,
ko nikogar ne poznaš.
Vendar najtežje je od vsega,
da jezika njih ne znaš.*

*Z dobro voljo in pogumom
zakorakaš v trdi svet.
Z dobro voljo in razumom
pred teboj ni več zaprek.*

*Zemlja tuja, zemlja mrzla,
dala si mi trud in znoj,
dala tudi kos si kruha,
dala lepi topli dom.*

*Naučila se jezika
in privadila navad.
Po dolgih letih se upokojila,
zdaj uživam trdega dela sad.*

Julija S., Švedska



belinka

tovarna kemičnih izdelkov
61001 Ljubljana
poštni predal 5-I
telefon h. c. 061/314 177
telex 31 260 yu bel

PROIZVODNI PROGRAM:

natrijev perborat,
tehnični
vodikov peroksid:
tehnični, medicinski,
pro analysi
demineralizirana voda
BELI, belilo za strojno
in ročno pranje
SADOLIN PX-65,
sredstvo za zaščito
in oplemenitenje lesa
BELINKA BLESK, čistilo
in loščilo za keramiko,
marmor in umetni kamen
BELINKA EPAL,
oddelilno sredstvo za
kovinske opaže in opaže
iz trdega lesa
BELINKA BOMAL,
oddelilno sredstvo za
opaže iz mehkega lesa
PERKARBAMID
KALIUM PERSULFAT,
puris
AMONIUM PERSULFAT,
puris

Sporočamo vam, dragi bralci, da je izšel štiriindvajseti zbornik
Slovenske izseljenske matice

SLOVENSKI KOLEDAR 1977

To je vaš koledar! Vsebinsko pestra in slikovno bogato
opremljena knjiga, ki jo boste z veseljem prebirali vse leto, saj vas
bo nenehno seznanjala z življenjem in delom rojakov v
Jugoslaviji in po vsem svetu.

Naročite KOLEDAR 1977 čimprej pri svojih zastopnikih ali pri
nas! Spomnite se sorodnikov, prijateljev, znancev, ki jim to
zanimivo knjigo lahko naročite za novoletno darilo!
SLOVENSKI KOLEDAR 1977 stane 85,00 dinarjev, ali
5,00 USA dolarjev, oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Obenem priporočite vsem, ki jih imate radi, in tistim, ki imajo
radi Slovenijo, naj naročijo mesečno ilustrirano revijo
za Slovence po svetu

RODNA GRUDA

Pišite na naslov:
SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II., poštni predal 169
61001 LJUBLJANA — SLOVENIJA
Jugoslavija

Pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj vam bomo ustregli!

NAROČILNICA

Pošljite revijo RODNA GRUDA od

dalje

SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1977

na naslov:

Podpis:



ŽIVILSKI
KOMBINAT
ŽITO
LJUBLJANA

STO LET ŠUMI



krepimo si
zdravje z
zeliščnimi

*Filovci — stara, značilna prekmurska
domaćija, redki primer lepe ljudske
arhitekture (Foto: Ančka Tomšič)*



Kako raste Slovenija?

Mnogo slovenskih izseljencev, ki so pred toliko in toliko leti morali s trebuhom za kruhom, najbrž ne ve, da so morali v tujino tudi zato, ker so naša slovenska mesta prepočasno rastle. Vendar naj takoj povemo, da je bila počasna rast mest le posreden vzrok izseljevanja, kajti rast mest je bila pač posledica počasne gospodarske rasti nasploh. Gospodarsko rast pa je v času, ki ga imamo v mislih, predstavljal v pretežni meri razvoj industrije. In prav industrija je bila tudi tisti dejavnik, ki je skoraj povsod po svetu pritegnila največ ljudi v mesta. Imela je pač takšno »navado«, da se je naseľjevala predvsem v mestih; za njo pa so morali, hočeš nočeš, tudi ljudje.

Žal je bil proces industrializacije, kakor pravimo, na slovenskih tleh pred drugo svetovno vojno zelo počasen. Tuji lastniki industrije si niso nič kaj prizadevali, da bi šel ta proces na slovenskih tleh v korak s podobnimi gibanji v deželah zahodne Evrope in Severne Amerike. Zato tudi ni bilo mogoče zaposliti vseh ljudi, ki so iskali delo. Teh pa je bilo zlasti na revnem slovenskem podeželju na pretek. Slovenski kmetje so s svojimi številnimi družinami v večini primerov živeli na robu revščine, čeprav so glede tega obstajale precejšnje razlike med različnimi predeli Slovenije pa tudi med kmeti na istem področju.

Njihov težavni položaj morda najbolje ponazarja prav silovit pritisk na zaposlitve izven kmetijstva, saj so si kmečki ljudje le na ta način lahko nekoliko izboljšali svoj materialni in socialni položaj. Kot rečeno, pa za vse ni bilo dela doma. Zato so se pač podali s trebuhom za kruhom v druge dežele.

Seveda pa v tem sestavku ne moremo podrobneje nazpravljati o široki in zapleteni problematiki odhajanja naših ljudi na tuje, ker želimo spregovoriti o tem, koliko ljudi živi v slovenskih mestih danes (pri čemer se bomo kdaj pa kdaj ozrli tudi v preteklost). V prihodnje pa bomo skušali povedati nekaj več o tem, kako si zamišljamo rast slovenskih mest v prihodnje.

Pri tem ne bo odveč, če najprej opozorimo na to, da na prostoru današnje Slovenije pred 100 in več leti večjega mesta pravzaprav ni bilo, pač pa je bilo več manjših mest. Ljubljana je imela leta 1896 samo 26 879 prebivalcev, Maribor pa 16 006. Vsa ostala slovenska mesta so bila še mnogo manjša. To omenjam zato, ker je pri ocenjevanju današnje stopnje urbani-

zacije treba upoštevati, da je bila startna osnova zelo nizka.

Pred dobrimi sto leti je samo 12 % Slovencev živelo v mestih, do prve svetovne vojne se je ta odstotek dvignil na 21 % in med obema vojnoma še za nadaljnje 4 %. To pomeni, da je pred začetkom druge svetovne vojne živelo v mestih približno 25 % vseh prebivalcev Slovenije. Danes je delež mestnega prebivalstva v Sloveniji že večji od 40 %, kar pomeni, da so slovenska mesta šele po drugi svetovni vojni in ljudski revoluciji začela rasti znatno hitreje.

naglo zmanjševanje deleža kmečkega prebivalstva. Takoj po vojni je bilo v Sloveniji še 50 % kmečkega prebivalstva, v letu 1971 pa le še 18 %. Ta odstotek se še naprej znižuje in je v nekaterih predelih Slovenije že padel pod 10 %.

Navedeni odstotki kažejo, da vse nekmečko prebivalstvo ne živi v mestih. Samo del ljudi, ki so dali slovo kmetovanju, se preseli v mesta, ostali pa ostajajo na deželi, bodisi v domačem kraju, bodisi v drugem kraju, toda še vedno na vasi. Če bi tudi tiste, ki so ostali na vasi, pa se nič več ali samo



Kranj (Foto: Janez Klemenčič)

Glavni »krivec« naraščanja mestnega prebivalstva je bila in je še vedno predvsem industrija. Zato ni čudno, če po navadi rečemo, da je industrija nosilka procesa urbanizacije. Toda industrija ni samo nosilka urbanizacije, ampak je tudi nosilka spreminjanja družbe. To se kaže predvsem skozi

deloma ukvarjajo s kmetijstvom, šteli k mestnemu (urbanemu ali še boljše urbaniziranemu) prebivalstvu, potem bi prišli do precej velikega števila.

Slovenci očitno ostajamo zelo navezani na svoje vasi in vasice, ali pa imamo nekakšen strah pred mestom. Najbrž je res eno in drugo, saj se tudi tisti, ki se selijo proti mestu, največkrat, če se le da, ustavijo na robu mesta. Velik del pa jih, kot rečeno, ostaja kar doma, na delo pa se raje vsak dan vozijo v enega izmed večjih krajev v bližini. To se seveda pozna tudi pri zunanem izgledu naselij, kajti ti ljudje ne zidajo

več kmečkih hiš, pač pa hiše ki imajo bolj mestni značaj. Poleg tega pa so ta naselja tudi komunalno vedno bolj urejena, vedno več je asfaltiranih cest in poti, urejena je javna razsvetljava, kanalizacija, vodovod, veliko pa prispevajo k mestnemu značaju tudi trgovine, šole, vrtci in drugo. Še bolj naglo kot zunanji izgled naselij pa se spreminja način življenja ljudi.

Pri tem je zanimivo, da število ljudi na podeželju že sto let ostaja skoraj enako (okoli en milijon in šestdeset tisoč), spreminja se le, kot smo videli, sestava te populacije. V tem času se je delež

Za naš slovenski proces urbanizacije je torej značilno, da velik del urbaniziranega prebivalstva ne potegne v mesta. Prav zato je tudi delež ljudi, ki živijo v mestih, dosegel šele dobrih 40 %, kar je v primerjavi z nekaterimi drugimi deželami relativno malo. Na svetu je nekaj dežel, v katerih več kot 80 % ljudi živi v mestih npr. Avstralija, Izrael in Švedska. Tesno za njimi pa so Velika Britanija, Nizozemska, Zvezna republika Nemčija in ZDA. Ob tem je skoraj obvezno povedati tudi to, da danes gledamo na rast mest oziroma na proces urbanizacije precej

ti ne moremo, ker nas je premalo), pa vendar se tudi pri Ljubljani že kažejo določeni problemi, ki so bolj tipični za večja mesta. Tu mislimo zlasti na prometne težave in na onesnaženost okolja.

In koliko ljudi pravzaprav živi v posameznih slovenskih mestih? Po številu prebivalcev je daleč pred drugimi mesti Ljubljana, ki je v zadnjem razdobju še bolj prehitela Maribor. Do leta 1961 se je Maribor razvijal hitreje kot Ljubljana, po tem letu pa je začel zopet zaostajati. Leta 1971 je imela Ljubljana 213 814 prebivalcev, Maribor pa 114 828.

Ostala slovenska mesta (vseh skupaj je 51) so znatno manjša od Ljubljane in Maribora. Nekateri govorijo o nekakšni praznini med Ljubljano in Mariborom na eni strani in med množico majhnih mest na drugi strani. To nam povedo tudi podatki o tem, koliko ljudi živi v različno velikih mestih. V največjih dveh mestih, to je v Ljubljani in Mariboru, je v letu 1971 živelo kar 44,6 % vsega mestnega prebivalstva, v srednje velikih mestih z več kot 20 000 prebivalci pa je živelo samo 8,2 % mestnega prebivalstva. In to predvsem zato, ker imamo tudi v tej kategoriji samo dveje mest: Celje in Kranj. Po nekaterih izračunih bi moralo biti v Sloveniji najmanj 7 tako velikih mest, da bi bila situacija normalna. Vseh ostalih 47,1 % pa živi v mestih z manj kot 20 000 prebivalci. Deset tisoč prebivalcev so leta 1971 presegla naslednja slovenska mesta:

Ljubljana	213814
Maribor	114828
Celje	34525
Kranj	27211
Jesenice	17394
Koper	17116
Trbovlje	16659
Nova Gorica	13591
Novo mesto	12076
Velenje	11751

Danes ima Ljubljana preko 240 000 prebivalcev in Maribor več kot 125 000. Mestom z več kot 10 000 prebivalcev pa so se medtem pridružila še tri mesta: Murska Sobota Ptuj in Škofja Loka. Najhitreje rastejo nekatera srednje velika mesta: Velenje, Nova Gorica, Koper in Novo mesto, imamo pa tudi nekaj mest, ki se zmanjšujejo. V Hrastniku, Idriji, Višnji gori in Trzinu so leta 1971 našli manj ljudi kot leta 1961.

Tomo Štefe



Velenje (Foto: Miroslav Zajec)

drugače kot pred desetimi ali dvajsetimi leti. Medtem ko smo včasih videli samo pozitivne strani tega procesa, začenjamo v zadnjih letih vedno bolj odkrivati tudi negativne strani. Po tem, koliko ljudi živi v mestih, smo po navadi ocenjevali razvitost posamezne dežele in največja mesta so kar tekmovala, katero bo največje.

Danes tega ne počne nobeno od velikih mest več, pač pa se prav največja mesta najbolj trudijo, kako bi ustavila svojo rast, kajti prav v največjih mestih so problemi največji. Slovenci takih velikanov nimamo (in jih tudi ime-

kmečkega prebivalstva na podeželju zmanjšal od 95 % pred sto leti na približno eno tretjino. To pomeni, da se iz podeželja izseljuje prav toliko ljudi, kolikor znaša naravni prirastek, mesta pa se prav na ta račun najbolj večajo nekaj pa tudi na račun svojega naravnega prirastka.

Avstralija

Prva obletnica mladinskega kluba

Mladinski klub društva »Triglav« je 15. avgusta praznoval prvo obletnico. Na prijetni prireditvi, kjer seveda ni manjkalo tudi plesa in moderne glasbe, je bila najprej krajša slovesnost, na kateri je prevzel svoje dolžnosti novi odbor. Silvija Karbić, prva predsednica kluba, je v imenu prejšnjega odbora prevzela spominsko plaketo z imeni ustanoviteljev kluba, ki bo odslej krasila mladinsko sobo. Predsednik novega odbora Frank Čufer pa je obljubil, da bo novi odbor z veseljem in vnemo nadaljeval delo prvega. Posebna zanimivost na prireditvi je bilo tekmovanje v pripravi in pečenju tort. Med sedmimi mladimi tekmovalkami se je najbolj izkazala in dobila prvo nagrado Denise Mattani, posebno torto za rojstni dan kluba pa je naredila Julie Miklavčič. Dne 18. septembra so se člani kluba zbrali na seji novega odbora, na kateri so se pogovorili o bodočem delu.

Marija in Lenart imata sinka

Na prvi slovenski kmečki ohceti v Avstraliji, ki jo je organiziral Slovenski klub Planica iz Wollongonga sta se poročila Marija in Lenart Jazbec. Zvedeli smo, da je ta simpatični slovenski par dne 5. avgusta dobil sinka Mihca. Pristrčno čestitamo k veselemu družinskemu dogodku!

Piknik brez

»slovenske duše«

Slovenski list »Triglav« objavlja v avgustovski številki zanimiv članek pod naslovom »Kaj je narobe s »piknikom?«, v katerem dopisnik kritično ocenjuje letošnji izseljenski piknik v Škofji Loki. Udeleženec piknika je poudaril, da je bila to odlično organizirana prireditev, pa vendar se je »zdelo predvsem nam izseljencem, da je pikniku manjkalo »slovenske duše«.

In kaj naj bi bila ta »slovenska duša«? Rojak to takole pojasnjuje: »Rojaki v tujini, posebej še mi v oddaljeni Avstraliji, si želimo slovenstva, ki ga tu desetletja pogrešamo. Na pikniku pričakujemo množico narodnih noš, petje domačih zborov in solistov, nastope



Mladi ansambel Drava v Melbournu, ki se lepo uveljavlja in so lani na tekmovanju mladih ansamblov prejeli pokal. Ansambel Drava obstaja že dve leti. Vodi ga John Zemljč (s harmoniko) z njim pa igrajo še: Franci Prisenik (trobenta), Drago Prisenik (bobni), John Škofič (kitara) in Ciril Čambl (bas kitara)

domačih ansamblov, folklornih skupin itd... Slovenci v tujini slišimo svoje skromne, čeprav večkrat odlične zборе in ansamble skozi vse leto. Na pikniku pa bi radi slišali glas in melodije domačih skupin. Letošnji piknik pa še zdaleč ni bil to, kar sem pričakoval. Sodelovanje domačih je bilo dokaj revno; mi izseljenci smo dali kulturno zabavni del, domači pa govore.«

Nedvomno bo iskreno izrečena kritična beseda dobrodošla pobuda pri organizaciji bodočih izseljenskih piknikov na domačih tleh.

ZDA

Te naše krepke korenine

Recite kar hočete. Slovenci res nismo od muh! Čvrste so korenine našega rodu, tudi če so presajene daleč na tuje. Temu so dokaz tudi številni visoki

življenjski jubileji naših ljudi po svetu. Tako danes, res malo pozno, a zato s tem toplejšimi željami, pošiljamo pristrčno čestitko v Fontano v sončni Kaliforniji, kjer je 28. julija letos praznoval devetdesetletnico svojega izredno dejavnega življenja starosta naši društvenih delavcev na ameriških tleh Frank Alesh. Kje vse je deloval v slovenskih društvih in organizacijah skozi dobrih sedem desetletij odkar se je kot mlad fant z Dobenega pri Mengšu izselil v Ameriko, ne bomo ponavljali, saj smo o tem v naši reviji že nekajkrat spregovorili; pa tudi zato ne, ker sta Frank Alesh in njegova prizadevna soproga Minka, ki mu je zvesta življenjska družica in pridna društvena sodelavka že celih šest desetletij, med ameriški Slovenci tako znana, da tega res ni treba. Zato le voščilo prav iz srca: še mnogo srečnih let v zlati življenjski jeseni!

Slavnostna jubilejna izdaja Prosvete

Ob letošnjem delavskem prazniku, ki ga v ZDA praznujemo na prvi ponedeljek v septembru, je z datumom 1. septembra izšla slavnostna posebna izdaja Prosvete. To je že druga posebna izdaja Prosvete v njenem letošnjem jubilejnem letu, ob šestdesetletnici. Septembrska izdaja je posvečena jubileju samega lista, delavskemu prazniku, dvestoletnici ZDA in glavni proslavi letošnjega Jednotinega dneva, ki je bil v okraju Westmoreland v za-

hodni Pennsylvaniji. Kar vrsta jubilejev in vsak je pomemben in tesno povezan s Prosveto, tem listom, ki so ga pred šestimi desetletji ustanovili naši napredni ameriški delavci pionirji, in je bil skozi desetletja glasilo naših rojakov, ki so s svojim umom in rokami doprinesli neizbrisen delež novi domovini.

Kakor aprilsko so tudi septembrsko posebno izdajo Prosvete požrtvovalno podprli ameriški Slovenci, naročniki in prijatelji Prosvete s številnimi oglasi in s tem spet in spet dokazali svojo povezanost z dnevno Prosveto. Slavnostna izdaja je izšla na 58 straneh polovičnega formata običajne Prosvete. Pestro vsebino poživljajo tudi številne slike. Precej prostora je namenjenega tudi poročilom in slikam z letošnjega obiska stare domovine. Dolgoletni urednik Prosvete Louis Beniger, ki tudi po upokojitvi pridno sodeluje, je napisal v uvodniku: »Odločno naprej, da bo dnevna Prosveta še doglo obiskovala domove našega življa tukaj in po svetu, kjer prebiva naš slovenski rod. V doseg tega so potrebna temeljita dejanja v obliki novih naročnikov in izdatne podpore napredni dnevni Prosveti.«

Prosveta trikrat v tednu

Glavni odbor SNPJ je na svoji letni seji v zvezi z resolucijo, ki je bila sprejeta na 20. konvenciji v Euclidu leta 1974 sklenil, da se je s 6. julijem letos ukinila ena izdaja dnevne Prosvete tedensko. Naročniki jo odslej prejemajo le trikrat na teden z uradno številko vred. V zvezi s tem je publicist Frank Česen v obširnem članku, ki je bil objavljen v Prosveti 7. julija pod naslovom »Ta naša uboga Prosveta« napisal, da je bil zaključek seje glavnega odbora SNPJ zares v soglasju z resolucijo in da ima odbor vso pravico, da ukine še eno izdajo, ker po enem letu število naročnikov ni doseglo določenega števila, naglašja pa, da bi se resolucija lahko zaenkrat opustila ali prezrla, ker naročniki stalno prispevajo precejšnje vsote za Prosveto. Samo v letu 1974 so prispevali nad 30.000 dolarjev. Razen naročnikov prispevajo tudi razne organizacije. Tako je odbor za ohranitev Prosvete v Clevelandu prispeval že 10.000 dolarjev (5.000 dol. čisti dobiček od piknika 4. julija 1975 in okrog 5.000 dol. od dveh koncertov Mihe Dovžana v maju). Brez dvoma je bilo precej dobička tudi od drugih

koncertov v korist Prosvete, pa tudi od tekmovanja harmonikarjev v Waukeganu. Tako po sklepu avtorja glede gmotnih sredstev Prosveta ni v obupnem stanju, kar bi moral glavni odbor upoštevati. Manjšanje števila naročnikov glede neizbežne smrti čutijo tudi drugi časopisi priseljencev v ZDA. »Vemo, da bo Prosveta prej ali slej popolnoma ukinjena,« piše Frank Česen, »ker bo padlo število naročnikov pod dva tisoč, kar pa bo strahovit udarec za naše napredne ljudi v ZDA. Z dobro voljo pa bi se dalo še marsikaj narediti in dolžnost glavnega odbora je, da izčrpa vse možnosti za nadaljnji obstoj tega priljubljenega lista.«

Zakaj ne po slovensko

Pod gornjim naslovom objavlja v prilogi Progresivnih Slovenk v Prosveti z dne 30. julija urednica priloge Mary Grill-Ivanusch zanimiv članek, v katerem med drugim poudarja, da je bilo za pridobivanje novih naročnikov na Prosveto premalo storjenega. Dobra reklama je že pol kupčije. Če je dobro organizirana, je tudi uspešna. Samo v Ameriki, pa se tega še nismo naučili,« pravi avtorica in omenja, da doslej še ni videla na izletniški farmi SNPJ pri Chardonu, kjer se zbirajo rojaki, niti ene same izdaje Prosvete ne na mizah, ne na točilnem pultu, ne na steni ali kje drugje na vidnem mestu. »Letaki, napisi, značke itd. vse to bi moralo udarjati na veliki boben in to do tolike mere, da bi se ozračje ogrelo, led odtajal in bi mladina posegla po našem slovenskem čitivu.«

»Zakaj se pa vendar poučuje naš jezik po višjih šolah in kolegijih?« nadaljuje Ivanuscheva. »Amerika potrebuje mlade ljudi, ki znajo jezike, posebno slovenske jezike. Po opazovanju in osebnih izkušnjah vem, da mladina našega rodu v ZDA rada slovensko govori, le navajati jo je treba k temu. Mnogi so kar željni, da bi začeli razgovor s človekom, ki govori slovensko, da si izpopolnijo znanje...«

Nov slovenski učbenik

V založbi Slovenskega ameriškega inštituta — Slovenian Research Center of America je izšel nov slovenski učbenik, ki bo nedvomno v veliko pomoč ameriški mladini slovenskega rodu in sploh vsem našim ljudem v ZDA, ki slovensko ne znajo, pa se našega jezika žele hitro in dobro naučiti. Učbenik, ki obsega 333 strani velikega formata, je uredil univerzitetni pro-

fesor dr. Edi Gobec, avtorici učbenika pa sta ameriški Slovenki Milena Gobec in Breda Lončar, poklicni učiteljici jezikov. Zamisel za učbenik se je pred leti porodila iz potrebe. Učiteljici sta poleg drugih jezikov poučevali tudi slovenščino, pa jim je pri tem manjkal primeren učbenik z vajami za začetnike in za tiste, ki nekaj jezika sicer znajo, bolje pa jim teče angleščina. Tako sta sami začeli sestavljati lekcije in vaje skupaj s potrebnimi razlagami. Slovenski ameriški inštitut je to gradivo izpopolnil in razmnožil ter ga zatem tudi brezplačno pošiljal slovenskim šolam širom ZDA.

Od vsepovsod so prejeli številne zahvale in pohvale, kako zelo koristen je novi učbenik pri pouku slovenščine. Učbenik uporablja najmodernejše učne metode. Pouk prehaja od zelo lahkih do zahtevnejših vaj in se pri tem poslužuje raznih proznih sestavkov in pesmi. Avtorici sta učbenik posvetili svoji materi in po njej vsem slovenskim materam, ki so z ljubeznijo in žrtvami skozi stoletja ohranjale in še vedno ohranjajo domačo slovensko besedo.

Učbenik po ceni sedem dolarjev lahko naročite pri: Slovenian Research Center of America Inc. 29227 Eddy Rd. Willoughby Hills, Ohio 44092, ZDA. Avtorici imata v rokopisu pripravljeni že drugo in tretjo knjigo nadaljevalnih vaj. Celotna serija pa bo lahko izšla le, če bo dovolj zanimanja.

Zlati jubilej Slovenske ženske zveze

Odbornice in delegatke številnih podružnic, ki jih ima Slovenska ženska zveza v Ameriki, so se v nedeljo 23. maja zbrale v Pittsburghu na svoji 17. redni konvenciji, ki je potekala v slovesnem ozračju letošnje 200-letnice ZDA in zlatega jubileja Slovenske ženske zveze. Konvencija je sprejela nova pravila Zveze in več drugih sklepov. Med drugim je bil na predlog ustanoviteljice in častne predsednice Marie Prislandove, ki se zaradi visokih let konvencije ni udeležila, sprejet sklep, da se ponovno izda angleško-slovenski slovar, ki ga je l. 1944 izdal ameriški rojak dr. Frank J. Kern. Slovar je že nekaj let razprodan. Obenem se je konvencija zavzela za ponatis knjige Marie Prislandove »From Slovenia to America« in pesmarice, ki sta pra vtako razprodani. Za novo tajnico zveze so zborovalke soglasno izvolile Olgo Ancel, dosedanja blagajničarka.

Želimo zdravja

Z obžalovanjem smo zvedeli, da imata dva naša zvesta dolgoletna naročnika, oba znana društvena delavca, težave z zdravjem. Rudolfu Potočniku, nekdanjemu dolgoletnemu predsedniku društva št. 121 SNPJ itd. v Detroitu je lažja kap prizadela govor. Josephine Erjavec iz Joliet, ki s svojim soprogom tako rada prihaja na obisk v svoj stari kraj, pa nam je sporočila, da je prestala operacijo na nogi in si mora zdaj pri hoji pomagati s palico. Obema iz srca želimo, da bi se jima ob skrbi ljubečih domačih čimprej povrnilo zdravje!

Prispevki za koroško slovensko mladino

Slovenska ženska zveza nadaljuje z nabirkami za pomoč slovenski mladini na Koroškem pri šolanju na celovški slovenski gimnaziji. V majski številki Zarje, ki je zvezino glasilo, je spet objavljeno poročilo z imeni desetih darovalcev, ki so v ta namen skupno prispevali 801 dolar. Obenem je objavljena zahvala neimenovanemu darovalcu, ki je sam poslal slovenskemu dijaškemu domu na Koroško 2.500 dolarjev.

Odšel je mož...

V Chicagu je 3. julija umrl Anton Trojar. Huda bolezen ga je iztrgala njegovi družini in prijateljem, ki jih ni imel malo. Svojo rodno Sorico na Gorenjskem je zapustil leta 1920 in se izselil v Chicago, kjer si je ustvaril družino. Vključil se je tudi v delo pri Slovenski narodni podporni enoti. Pri društvu Slavija št. 1 SNPJ je bil več let tajnik. Vrsto let je bil oskrbnik starega poslopja SNPJ. Leta 1944 je bil izvoljen v glavni odbor za pomočnika tajnika in je ta posel opravljal zavzeto in vestno vse do upokojitve pred štirinajstimi leti. Bil je član kluba upokojencev, Slovenskega centra, podporni član kluba upokojencev, Slovenskega centra, podporni član pevskega zbora Prešeren ter dveh slovenskih radijskih ur — Edvarda Hribarja in SARC. Tudi mi v starem kraju se bomo pokojnika spominjali s spoštovanjem in hvaležnostjo za vse, kar je s svojim delom prispeval v dobrobit naših ameriških rojakov.

Srečanje

z Ivanom Cankarjem

Vrhniški rojak Paul Bartel, ki zdaj živi na Floridi, se v Prosveti z dne 26. julija v daljšem dopisu spominja svojega ožjega rojaka Ivana Cankarja. Iz zanimivega članka na kratko povzemamo: »Bilo je leta 1899 na Vrhniki, ko so pripravljali veliko slovesnost prostovoljne požarne obrambe vseh okoliških vasi, ki so spadale pod vrhniški okraj. Prireditelj je bila na posestvu Franca Jurca, po domače pri Podlipcu. Pri njem je bila daleč naokrog znana gostilna, ki se je gotovo dobro spominjajo tudi naši vrhniški rojaki.

Na dvorišču pri Podlipcu so tesarji napravili velik plesni oder. Tega dne se je kot blisk po Vrhniki razširila novica, da na ta slavnostni dan prihaja na obisk tudi Ivan Cankar z Dunaja. Nam šolarjem tretjega in četrtega razreda so povedali, da tistega dne ne bomo imeli šole. Vsa Vrhnika se je odela v zastave in mlaje. Slavna »Sinja goriška godba« je pridno vadila za slavnost. Končno je napočil težko pričakovani dan proslave. Iz vse vrhniške okolice so se zgrnili požarni brambovci v lepih uniformah. Med nas je prišel res tudi Ivan Cankar, lepo raščen mladenič 23 let. Zelo prijazen je bil. Kar najprej bi rad govoril z nami in našim učiteljem. Nato je je godba zaigrala valček in Ivan Cankar je zaplesal na odru s takrat najlepšo vrhniško deklico Mici Jurca. To je bilo prvič in zadnjič, da sem videl Ivana Cankarja...«

Kanada

Na obisku med londonskimi Slovenci

London je srednje veliko mesto z 237.000 prebivalci v provinci Ontario. V tem mestu in v neposredni okolici živi preko 150 Slovencev iz vseh koncev Slovenije. Imajo svoje slovensko kulturno družabno društvo, v katerem deluje tudi pevski zbor »Triglav«. Nekateri od teh Slovencev so se priselili v Kanado med drugo svetovno vojno, drugi pa pozneje kot ekonomski emigranti. V začetku avgusta smo prejeli od društva vabilo na piknik tudi tisti, ki smo bili na zasebnem obisku pri sorodnikih. Odpeljali smo se blizu 50 km

od Londona, kjer ima Slovensko društvo svojo farmo. Takoj smo navsezali stike s tajnikom društva Toneom Kobalom in predsednikom Jožetom Grudnom, ki sta nam rade volje pripovedovala o delovanju društva, uspehih in problemih. Društvo je predvsem družabno. Poleti prirejajo vsak mesec piknike, ki so dobro obiskani. Seveda rojaki ne prihajajo na piknike samo zaradi jedi in pijače. Tam se tudi kulturno in športno udeležujejo. Imajo tri steze za balinanje (četrtja je v gradnji), prostor za odbojko, košarko in druge športe. Prirejajo srečolov, tombolo in druge igre, ki mikajo odrasle in otroke. V programih se vrste recitacije, pesmi, glasba in drugo. Rokaj Kobal je povedal, da ima društvo v Londonu svoj dom s plesno dvorano, kjer se redno sestajajo, prirejajo plesne prireditve, kulturne nastope, igre, vabijo slovenske ansamble za nastope in tako ohranjajo prelepo slovensko besedo in glasbo. Njihova farma obsega nad 20 ha zemlje, od te je polovica orne, ki jo dajejo v najem okoliškim kmetom. Z najemnino plačujejo davke. Ob farmi je lep gozd. Zdaj nameravajo zgraditi plavalni bazen in še nekatere športne objekte. Seveda pa nimajo za vse to potrebnih sredstev, saj plačujejo člani le 10 dol. letne članarine. Društvo pa ima tudi druge naloge in obveznosti. Redno skrbe za člane, ki so v bolnišnici, pomagajo onemoglim, ostarelim, dajejo strokovna navodila in pomoč nezaposlenim, zbrali so tudi pomoč za prizadete po potresu v Furlaniji. Na pikniku je bilo prav prijetno. Nekateri so prinesli s seboj harmonike, kitare, orglice in druga glasbila in že je igral pravi slovenski ansambel. Oglasila se je naša pesem in lepo se mi je zdelo, da so tudi majhni otroci lepo govorili slovensko.

Leopold Kotar

Teslin spomenik ob Niagarskih slapovih

V neposredni bližini svetovnoznanih Niagarskih slapov so 23. julija odkrili spomenik velikemu sinu Jugoslavije — znastveniku Nikoli Tesli. Spomenik, ki predstavlja Nikolo Teslo v naravni velikosti, je izdelal jugoslovanski kipar Fran Kršinić in predstavlja darilo jugoslovanskih narodov ameriškemu narodu ob 120-letnici Teslinega rojstva in 200-letnici neodvisnosti ZDA. Spomenik stoji na Kozjem otoku (Goat Island) v parku nepo-

sredno poleg centrale, ki je že leta 1896 začela delovati po Teslinem večfaznem sistemu in je tako odprla človeštvu novo dobo na področju uporabe, prenosa in proizvodnje električne energije, kakršna je v rabi še danes. Spomenik sta skupaj odkrila predstavnik jugoslovanske delegacije, predsednik republiške konference Socialistične zveze SR Hrvatske dr. Ivan Margan in posebni odposlanec predsednika ZDA Geralda Forda, direktor Federalne uprave za energetiko Frank Zarb. Pred odkritjem spomenika je več govornikov v svojih govorih obudilo spomine na velika dela Nikole Tesle in njegove zasluge za dobrobit človeštva. Dr. Ivo Margan pa je zatem prebral poslanico predsednika Tita, v kateri pravi med drugim: »Misel in delo Nikole Tesle sta vgrajeni v temelje sodobne civilizacije in napredka in sta izredno pomembni za vse človeštvo. Njegovo delo je simbol doprinosov, ki so ga mnogi ljudje jugoslovanskega porekla dali za ideale svobode, neodvisnosti, enakopravnosti in napredka, na katerih so se osnovali temelji ZDA in kateri so obenem gradili čvrste mostove sodelovanja med našimi narodi in deželami.«

Joso Bocič, predsednik društva prijateljev Jugoslavije s soprogo, Louis Bele, predsednik Slovenskega društva »Naš dom — Bertioga«, Djordje Hadži Nikolajević, generalni konzul SFRJ v Sao Paulu, R. Runko, konzul s soprogo in Mirko Ostojič, pomočnik zveznega sekretarja za zunanje zadeve



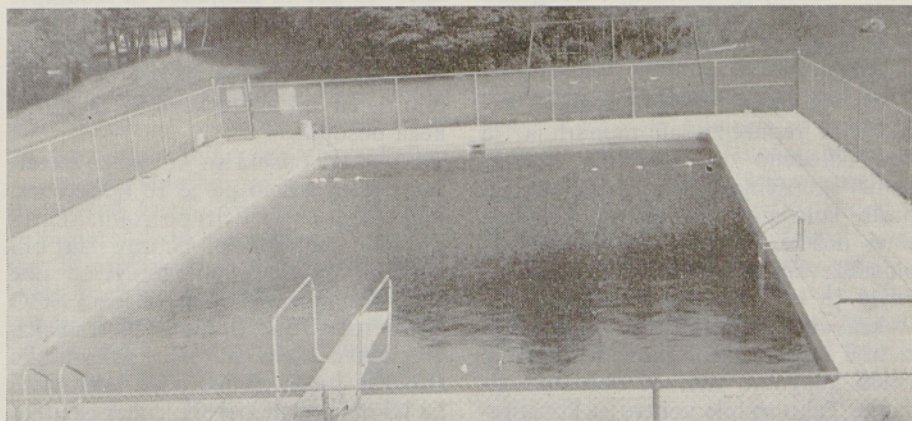
Za obnovo spomenika majorju Jonesu

Ustaški teroristi so 1. julija na pokopališču v Wellandportu razstrelili spomenik majorju Jonesu. Spomenik so lani v septembru s sredstvi, katere je zbiral poseben odbor, postavili napredni Kanadčani kot izraz hvaležnosti majorju Jonesu za vse tisto, kar je storil za jugoslovanske narode v pretekli vojni in za njegova velika prizadevanja za napredovanje kanadsko-jugoslovanskih odnosov v povojnih letih. Gnusen zločin ustaških fašistov je zelo ogorčil jugoslovanske rojake kakor tudi domačine. Rojaki in kanadski prijatelji, ki so se kakor vsako leto v dnevih 3. in 4. julija zbrali v velikem številu od blizu in daleč na gostoljubni farmi majorja Jonesa v Wellandportu na proslavi Kanadsko-jugoslovanskega dneva, so z morjem cvetja prekrili grob ob oskrunjenem spomeniku. Mnogi žele, da se spomenik čimprej obnovi.

Braziliija

Jubilej društva

Društvo prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu je 26. julija s posebno proslavo počastilo sedemnajstletnico ustanovitve. Društvo je bilo ustanovljeno 14. junija leta 1959 in vseskozi lepo napreduje. Zdaj je zajetih v njegovo članstvo že štiristo družin. Ne glede na število članstva postaja društvo vse bolj priljubljeno zbirališče celotne jugoslovanske nasebine v Sao Paulu. Glavna želja članov in odbornikov tega društva — gradnja lastnih društvenih prostorov — se jim je končno s mnogimi napor in prizadevanji izpolnila. Člani društva so z lastnim delom in denarjem zgradili svoj dom, ki



Yugoslav Radio Program
»Caravan of Friendship«
on CHIN-FM 101
Monday to Friday 2-3 p. m.
Saturdays 2-3, 30 p. m.

CENTRAL NEWS STAND & VARIETY

Yugoslav records, books,
newspapers

Prop. Mr. & Mrs. Starchev

256 Augusta Avenue
Toronto, Canada M5T 2L9
Bus. 924—5370
Res. 920—4633

jim je zato še bolj ljub. Dom imajo v Rue Tobias Barreto 454 v Sao Paulu. V njem je bila tudi jubilejna svečanost. Glavno obeležje na slavlju je prispevala mladina, ki se vse bolj vključuje v društvene aktivnosti in tako dalje razvija društveno delo, ki ga je začela prejšnja generacija. Na jubilejni slovesnosti so se spomnili tudi najbolj zaslužnih članov. Predsedniku Josu Bačiću so izročili spominsko plaketo v priznanje za njegova prizadevanja pri delu društva.

Na farmi društva »Večerni zvon« blizu Toronta: veliki plavalni bazen, blizu tega pa je tudi bazen za otroke

Prva slovenska

Objavljamo kratek odlomek iz knjige »Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941—1945«, ki jo je pred nekaj tedni izdal vojaško zgodovinski inštitut Jugoslovanske ljudske armade in inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Ta knjiga je prva vojaško zgodovinska monografija, v kateri je celovito obdelan narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda v letih druge svetovne vojne. V knjigi je opisan potek bojev proti fašističnemu okupatorju na vsem slovenskem ozemlju kakor tudi sam nastanek narodnoosvobodilne vojske.

Monografija se opira na izsledke obsežnega in temeljitega raziskovalnega dela, ki so ga po vojni opravili slovenski zgodovinarji. Zaradi svojega izrednega pomena je knjiga primerna za vse, ki jih boljše zanimajo naša polpretekla zgodovina. Knjiga je opremljena z vrsto izvirnih fotografij.

Že znani sporazum Tito-Šubašić je pomenil, da se Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije zvesto drži določil atlantske izjave in sklepov teheranske konference. Ovire na poti od sestave Šubašićeve vlade v Londonu samo iz vrst zastopnikov nekdanjih meščanskih jugoslovanskih politikov do sestave enotne jugoslovanske vlade so bile zaradi sijajnih uspehov narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov in njihove enotnosti pa tudi zavoljo enodušne podpore Jugoslovancov v zamejstvu vendarle uspešno prebrodene. Dne 2. novembra sta se Tito in Šubašić sporazumela o oblikovanju enotne jugoslovanske vlade. Tudi konferenca velikih sil protihitlerjevske koalicije, ki je bila v Jalti od 4. do 11. februarja 1945, je sprejela stališče, naj se novembrski sporazum takoj uveljavi. Tako je mogel Tito v začetku marca 1945 iz predstavnikov Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije in Šubašićeve vlade v zamejstvu sestaviti v Beogradu prvo začasno jugoslovansko vladno, ki je prav kmalu dobila tudi mednarodno priznanje.

Vprašanje oblike vladavine, ali bo Jugoslavija republika ali monarhija, je bilo odloženo do zasedanja ustavodajne skupščine, ki bo izvoljena na prvih splošnih volitvah po osvoboditvi dežele. S četniškim izdajstvom omadeževani kralj Peter II. Karađorđević je moral odstopiti in privoliti v kraljevo namestništvo, sestavljeno iz treh uglednih politikov, v katere je imelo zaupanje tudi osvobodilno gibanje. Tako so bile volitve za konstitu-

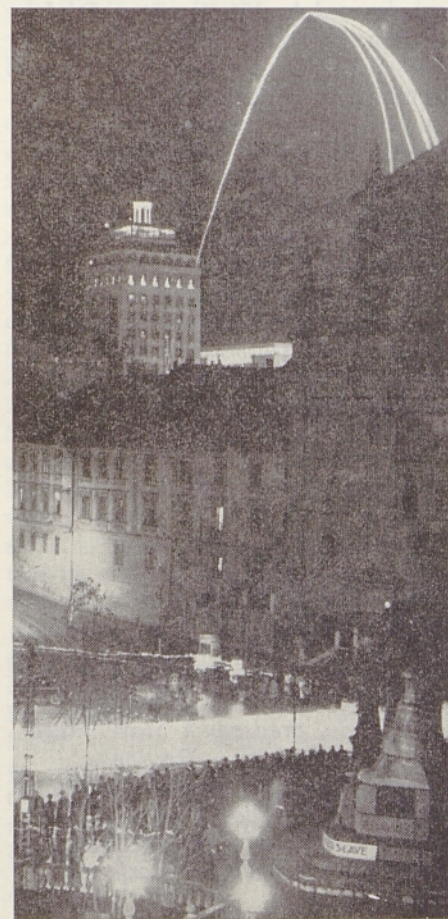
anto novembra 1945 hkrati tudi nekakšen referendum, na katerem so se ljudske množice v ogromni večini izrekle za republiko. Kot smo videli, se pričakovanje, da bo Slovenija dočakala svojo osvoboditev že v pozni jeseni 1944, ni izpolnilo. Razvoj vojnih dogodkov je potekal drugače in potrebni so bili še hudi napori in žrtve. Slovenija je bila sicer že tedaj na to pripravljena, saj je imela vse temeljne državne organe in mrežo terenskih narodnoosvobodilnih odborov oziroma odborov OF na vsem narodnem ozemlju. Tudi v hudih zimskih mesecih 1944/45 se je ta temeljna mreža oblastvenih organov kljub silovitemu okupatorjevemu pritisku ohranila. Upravni odseki pri predsedstvu SNOS in v drugih avtonomnih organih, v NOO in v odborih OF, so svojo dejavnost le še povečali ter jo, kolikor so pač dopuščale razmere ter možnosti, usklajevale z delom osrednjih jugoslovanskih državnih organov.

Seveda je bilo trenutno še zmeraj najpomembnejše delo gospodarskih odsekov. Na osvobojenem ozemlju so se NOV in PO Slovenije v tem, zadnjem vojnem obdobju že prehranjevali iz skladišč, za katere so skrbele gospodarske ustanove. Kjer pa skladišč ni bilo, je še naprej deloval stari terenski način oskrbovanja, tako da si je vojska z odkupi ali nakupi iskala hrano sama, ali pa je morala delati vojaške akcije na neosvobojenih ozemljih. Še vedno so ob slovensko-hrvaški meji obstajale zelo koristne menjalnice soli za prehrano in še zmeraj so delovali kanali za dobave živil in potrebščin iz Furlanije, Ljubljane, Zagreba in Štajerske. Na osvobojenem ozemlju je bilo več zadržnih trgovin. Delno so k prehrani civilnega prebivalstva in vojske pripomogle tudi zavezniške pošiljke.

Odsek za finance pri predsedniku SNOS je poročal, da je v letu 1944 imel več kot 46 milijonov lir izdatkov. Glavni dohodek sta še vedno bila davek in trošarina, pa tudi že precejšnja dotacija predsedstva SNOS, ki je dobilo denar od avnojskega in zavezniškega posojila.

Tudi drugi odseki so se dobro razvijali, njihovo delo pa je že bilo vedno bolj usmerjeno na čas po vojni. Skoraj povsem samostojno, čeprav sta bili vedno bolj okupirani, sta živeli obe večji samoupravni enoti, okrožni NOO Novo mesto in Ribnica—Notranjska. V novomeškem okrožju so vojaške enote in razne civilne baze oskrbovali na tri načine: na osvobojenem ozemlju

so za hrano skrbeli krajevni NOO, na polosvobojenih področjih aktivisti odborov OF, na okupiranih področjih pa je vojska delala prehranjevalne akcije in živež plačevala s priznancami. Toda težave s prehrano so bile čedalje hujše, zato so začeli ustanavljati posebne okrožne prehranjevalne komisije, ki so zbiralje živežne potrebščine za vsak mesec. Te težave so bile tudi posledica tega, da so bili gospodarsko bogatejši predeli vedno bolj okupirani, pasivna območja pa čedalje bolj izčrpana. Nekoliko bolje je bilo s prehrano na Primorskem, dokler je bila



Večerne manifestacije na dan, ko je bila proglašena Ljudska republika Jugoslavija

možna dobava iz Furlanije, hujših težav s prehrano pa ni bilo tudi na Gorenjskem in Štajerskem.

Izvršni odbor Osvobodilne fronte je na seji dne 7. aprila 1945 razpravljalo o pripravi in ukrepih za končno os-

narodna vlada

voboditev. Sklenil je tudi »interno že sedaj sestaviti slovensko vlado, objaviti pa jo v času, ko bo del Slovenije osvobojen, oziroma ob politično najprimernejši priložnosti«. Vlado bo imenovalo predsedstvo, če pa bodo dopuščale razmere, bodo sklicali zasedanje SNOS. IOOF je določil tudi kriterije za sestavo vlade. Ta naj bo delovna vlada OF, njena sestava pa mora imeti vso širino osvobodilnega gibanja. Praktični voditelj vse politike mora še naprej ostati izvršni odbor Osvobodilne fronte. Vlada bo imela predsednika, podpredsednika in enajst

ostala Bela krajina še svobodna. Zato je predsedstvo SNOS začelo pripravljati njeno evakuacijo in je 27. aprila ukazalo, naj se vse ustanove osvobodilnega gibanja umaknejo iz Bele krajine v Gorski kotar.

Edvard Kardelj, član političnega biroja centralnega komiteja KPJ, je 23. aprila brzojavil komiteju KPS, da bi bilo s političnega stališča ustrezno sestaviti slovensko vlado, brž ko bo Slovenija čvrsto zavarovana. Ker je bila po njegovem mnenju Bela krajina že zunaj nevarnosti, naj skličejo raz-

Dva dni za tem je Kardelj sporočil, naj pripravijo sejo predsedstva SNOS za imenovanje vlade, ki naj bo 3. ali 4. maja, ter sporočil soglasje s kandidatno listo. Sklenili so, da bodo vlado razglasili v Ajdovščini, lepem trgu sredi Vipavske doline. Tako je prišlo 5. maja 1945 v Ajdovščini do slavnostne seje predsedstva Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, na kateri je bila imenovana prva slovenska narodna vlada. Sestavljena je bila takole: predsednik Boris Kidrič, podpredsednik dr. Marijan Brecelj, minister za notranje zadeve Zoran Polič, minister



Slovenske ljudske množice na manifestacijskem zborovanju ob obletnici osvoboditve Ljubljane 9. maja 1946

resorjev. IOOF se je v celoti strinjal tudi s predloženo listo kandidatov.

Ker je 4. armada JA v tem času že prejela ukaz, naj udari naravnost proti Trstu, je bilo negotovo, ali bo spričo vedno hujšega sovražnikovega pritiska

širjeno sejo predsedstva SNOS in sestavijo vlado. Boris Kidrič mu je 27. aprila zjutraj odgovoril, da bodo vlado sestavili še istega dne, toda Kardelj mu je sporočil, naj to odložijo za teden dni, ker je treba počakati na uspeh vojaških operacij, kar bo dalo vladi še večji pomen. Strinjal se je, naj bi vlado sestavili v Črnomlju. Že 27. aprila so se morale vse ustanove umakniti iz Bele krajine. V centralni komite KPS v Gorskem kotaru je 29. aprila prispela Kardeljeva depeša, ki se je na koncu glasila: »Trst je vaša glavna partijska naloga danes!«

za pravosodje dr. Jože Pokorn, minister za prosveto dr. Ferdo Kozak, minister za finance dr. Aleš Bebler, minister za industrijo in rudarstvo Franc Leskošek, minister za trgovino in oskrbo dr. Lado Vavpetič, minister za poljedelstvo Janez Hribar, minister za gozdarstvo Tone Fajfar, minister za socialno politiko Vida Tomšič, minister za narodno zdravje dr. Marijan Ahčin, minister za gradnje dr. Miha Kambič in minister za lokalni promet Franc Snoj.

»Moker! Moker! Seveda sem moker! Prava reč! Ne bom se stopil. Brez skrbi! Saj nisem punčka iz sladkorja!«

Marta Grom

Jože Šmit

November

*Včeraj smo bili na Navju,
ni navaden bil izlet,
grob našli smo v divjem ščavju,
nezrahlian in neoplet.*

*Pa so naše drobne rôke
uredile grob skrbno,
in je rekel ded: »Otroke
pa učijo res lepo!«*

Slavko Jug

Tekma

*Na prvem snegu
za vrtno ograjo
vrabci tekmo imajo.*

Čire — čare na snežni belini
z nožicami rišejo,
s perutnicami brišejo.

Franci Lakovič

Poslednji list

*Droben list je sam ostal
na ogoljenem drevesu.
»Kjer so bratci? Mar zaspal
ob jesenskem sem slovesu?*

*Pihaj veter, naj še jaz
na stezico se spustim,
tudi zame je že čas,
da od vej se poslovim.«*

Stana Vinšek

Uganka

*Ustvarjen od človeške volje
sam zaplaval je v vesolje;
neumorno vedno spet
zdaj obkroža naš planet.*

(satellit)



*Nisem punčka
iz sladkorja*

Nekoč, ko je v Ljubljani deževalo in je pihala burja, sem ga srečala na ulici. Bil je brez dežnika, a hodil je počasi, ko da se sprehaja. Naglo sem pristopila in mu ponudila streho.

»Kaj pa to pomeni?« sem rekla. »Kje je pa dežnik?«

Pisatelj se je zasmejal. Pogledal me je izpod mokrega klobuka, na usta položil prst in odgovoril:

»Psst! Njekje sem ga pustil. Nič ne vem kje. To je že peti, morda celo šesti dežnik, ki sem ga izgubil. Kaj morem za to, če mi ga vsilijo, samo da majčkeno rosi. Stopim na ulico, napravim nekaj korakov, in že posije sonce. In kdo bi v soncu mislil na dežnik!«

»Ampak, to vendar ne gre,« sem ugovarjala in ga merila z očmi od glave do pete. »Obleka premočena. Čevlji premočeni. Iz klobuka pa se cedi, kot iz žleba na strehi.«

Pisatelj se je spet zasmejal. Z glave je snel klobuk in z njim udaril po hlačnici, da je brizgnilo na vse strani. Potem je še z robcem zamahnil, da si je z njim obrisal deževne kaplje z obraza. In ker sem še vedno govorila, da mora hitro domov, da se bo gotovo prehladil, ker je čisto moker, me je naglo prekinil s hudomušnim smehom na obrazu:

»Kdo vam je pa to natvezil?« se je smejala hrabra žena. »Moj mož je že dve leti v Nemčiji na delu. Odšel je tjakaj, da bi se izognil nedležnim partizanom, ki so ga silili, naj odide k njim v hosto. Sploh ne vem, če je še živ, saj mi nič ne piše.«

»Videli smo tvojeja moža bandita, ko je šel v hišo,« so jo navijali.

»Motite se,« je zatrjevala. »To sem bila jaz, ki sem izpred skednja prinesla v vežo narezan krompir, da ga bom jutri posadila. Le pogledjte, če je resnica ali ne!«

Stopili so h kadi in buljili vanjo.

»Lažeš, ženska!« je zakričal vodja

krožek mladih dopisnikov

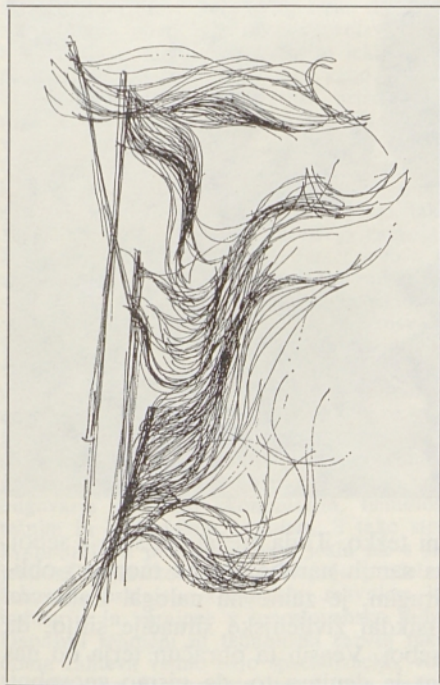
Kajetan Kovič

Praznik

Danes naj godba igra,
naj plapolajo zastave,
naj v ognju vesele proslave
gre vrisk od srca do srca!

Danes republike
republike dan
v vsej domovini slavimo
v veri, da svet spremenimo
kakor nekoč partizan.

V siju teh prazničnih dni
z nami so padlih sanje.
Spomni se tudi nanje,
spomni na njihovo kri.



Helena Bizjak-Paš

Uganka

Pod svojo težo omaguje,
v solzah svoj konec objokuje.

Ljudski pregovori

Kdor prijatelja odriva, sonce si
zakriva
Sosed soseda potrebuje, pa če je še
tako bogat.
Da se resnica prav spozna, je treba
čuti dva zvona.

Zopet doma

Srečno sem prispela na počitnice v domačo vas. Med svojci, prijatelji in znanci se počutim prav srečna. Vse je tako preprosto, a vendar lepo! Tukaj ni velikih hiš, ampak preproste male kmečke hišice, v njih pa živijo srečni, zadovoljni ljudje. Vsak dan hodijo na polja, travnike in v gozdove. Kadar se skrije sonce za gorami, se vračajo v svoje domove. Pa tudi doma jih še čaka delo in ko je temna noč jih zazibajo sanje. Tudi mene zazibajo sanje in ko je sonce že visoko, se prebudim. Pomagam pospraviti, čitam knjige, zvečer pa pečemo krompir in čevapčiče. Že naprej pa mislim, kako težko bo spet slovo od starih staršev in od rojstne vasi. Zopet bodo tekla solze po naših licih. Posušile se bodo šele čez nekaj časa. Spoštovanje in ljubezen do rojstne vasi pa ne more nikoli usahnuti.

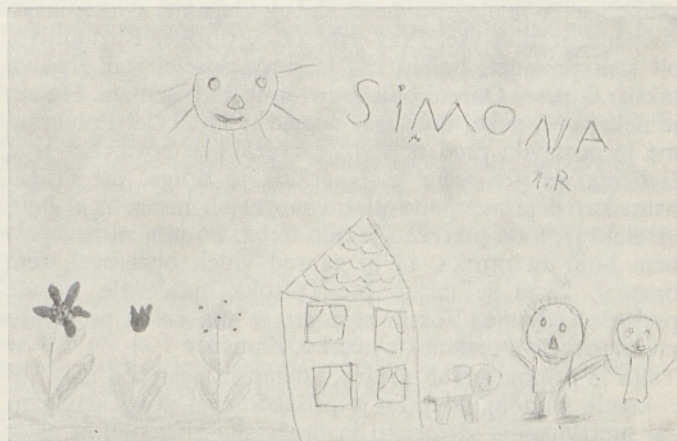
Darinka Pihlar
7. razred slov. šole
Stuttgart- Untertürkheim

Moje počitnice v domovini

Na počitnice sem potoval v Jugoslavijo. Peljali smo se z avtom v Prečno na Dolenjskem. Tam imamo novo hišo. Očka je delal strop in jaz sem mu pomagal. Stari mami pa je očka popravil okna. Večkrat sva se z bratom tudi igrala zunaj. Andrej je imel badminton, pa smo se z njim igrali. Moj stric Franc je tresel hruške in smo jih z veseljem pobirali. Ob večerih smo pa pasli krave. Bilo je zelo lepo.

Jože Plavec,
3. razred slov. šole
Denkendorf

Počitnice sem preživela v Jugoslaviji. Potovali smo z avtom v Mokronog na Dolenjskem, tam imamo našo novo hišo. Očka je delal nova tla v hiši, jaz sem pa hodila s prijateljicami na pašo. En teden smo preživeli tudi na morju v Strunjanu.



Zakaj je v domovini lepo

Počitnice so za nami. Šolski zvonec se glasno razlega po naših šolskih prostorih. Dela je zelo veliko. Dnevi se hitro vrstijo. Za lenarjenje ni časa, prosto imam samo nedeljo. Takrat pa rada ogledujem slike z naših obiskov doma. V mislih sem pri dragih doma. Zelo prijetno in domače je bilo. Vsak dan mi je prinesel posebno doživetje. Velikokrat sem pomagala babici pri krmljenju živine. Igrala sem se s piščančki. Bili so zlatorumeni in mehki. Družbe sem imela dovolj. Moje sestrice so se zelo rade igrale z menoj. Naučila sem se veliko slovenskih igric. Povsod so me sprejeli prijazno. Počutila sem se zelo srečna in to srečo sem prinesla s seboj v Reutlingen.

Danes pa lahko samo v mislih obhodim svoj domači kraj. Kako rada se ga spominjam. Zdaj vem, zakaj je domovina samo ena in zakaj je le v domovini lepo.

Marjanca Cerovšek,
7. razred
Reutlingen

Stanovali smo v počitniški hišici. Kopali smo se, sončili, počivali, jedli in pili. Med počitnicami smo tudi obiskali ostale sorodnike, prijatelje in znance. Nato smo se vrnili nazaj v tujino, kjer hodim zopet v šolo. Zelo rada obiščem svojo lepo domovino!

Tončka Mahkovec
6. razred slov. šole
Denkendorf

V počitnicah smo se peljali v Slovenijo. Stanujemo na Jesenicah. Tam imam štiri majhne mucke. Pet dni je padal dež. Ko je nehal, sem se igrala z muckami in s svojim bratom. Ko sta se mama in ata odpeljala k stari mami, sem bila sama doma. A z menoj so bile mucke. Tako so minili trije tedni v Sloveniji. V petek ponoči smo se odpeljali nazaj v Nemčijo. Danes zjutraj sem šla spat v šolo. Tako so moje počitnice minile.

Darja Podpac,
6. razred slov. šole
v Ulmu

Pelin v nas samih

Pričakovanja, načrti, potrebe in želje! Poln koš različnih doživljanj, barviti spekter čustev, ki spremlja sleherno naše dejanje. Življenje samo pa nam nenehno ponuja nešteto možnosti, da preverjamo ustreznost, kakor tudi usklajenost vseh naših želja, potreb, pričakovanj in načrtov.

Življenjske okoliščine nam ne ponujajo le mnogo možnosti, ampak nas nenehno preizkušajo, preizkušajo našo pripravljenost na spoprijemanje z življenjem. Kajti delčki življenjskih izpitov, ki jih opravljamo vsak dan, so različno uspešni. Prav je tako, saj naj bi bil namen uspešno ali pa neuspešno opravljenega izpita nauk za bodočnost. Posebno zaradi tega, ker vemo, da uspešne reakcije v življenju z veseljem ponovimo, neuspešnim pa se skušamo izogniti in jih slej ko prej spremeniti v uspešnejše.

To, kar nam je takoj jasno in razumljivo za, denimo, študijska ali delovna področja, mnogo težje (ali pa nikoli) uveljavimo v našem zasebnem ali družinskem življenju. Včasih se zgodi, da nas življenje uči, toda naučiti se ne znamo!? Nočemo?! Ne moremo?!

Poslušajmo:

»Ne, ne bom dovolil, da se mi še enkrat zgodi to, kar se mi je v življenju že zgodilo. Takrat sem po petih letih skupnega življenja, po nesebičnem vlaganju v družinsko življenje, izgubil vse. Prav vse: ženo, otroka. Razumljivo, bil sem prizadet, bolelo me je, toda sprejel sem dejstva takšna, kot so. Ona ni bila zadovoljna z življenjem. Hotela je nekaj več, nekaj boljšega. Begala je in iskala. Potem pa me je postavila pred dejstvo: razvezala se bova, ker tega življenja ne prenesem več!« Iskala je druge, pri drugih tisto, kar ji jaz verjetno nisem mogel ali nisem znal dati. »Bolelo je, toda prerezati je bilo treba. Po mojem neuspešnem boju za otroka, ki bi ga rad videl, obiskoval, sem omagal. Žena se mi je prek otroka maščevala za vse prejšnje življenje. Včasih sem ure in ure čakal pred hišo na dogovorjeni sestanek s hčerko. Zaman!«

Tako je pripovedoval utrujen, zdelan in nesrečen mož štiridesetih let zdaj, zdaj, ko je prišel reševat drugi »življenjski preizkus« — zakonsko in družinsko življenje, ki ga je ustvaril drugič.

»Potem ko sem si komaj opomogel od prvega udarca, je v moje življenje posijalo sonce. Sonce je bila ona, mlada, neizkušena. Toda vrnila mi je vero v življenje, vero v zakon, v družino. Obljubil sem si, da bom storil vse, da ji olepšam življenje. Nisem hotel, da se ponovijo očitki iz prvega zakona. Predlagal sem ji, da se odpraviva v tujino, saj sem prav takrat dobil ponudbo za dobro službo. Strinjala se je in prepričan sem bil, da bova daleč od vsega, od vseh preteklih neprijetnih spominov užila življenje, kakršno si lahko le zaželela.«

»Res je. Vse si mi skušal dati. Res je, kupil si mi avtomobil, omogočil, da sem dokončala študij, upošteval moje želje, da imava otroka šele potem, ko si pridobim poklic. Vse to si mi dal, toda čedalje manj sem dobivala ljubezni, pozornosti in nežnosti. Utesnjena sem bila v svojem življenju zaradi tvojih nenehnih zahtev in omejitev. Ne, jaz nisem tisto mladoletno dekle izpred dvanajstih let, ki je bilo tako neizkušeno in življenje presojalo skozi tvoje oči. Hočem, da upoštevaš moje želje, moja mnjenja, moje misli in moja čustva!«

Tako je mlada žena odgovarjala svojemu možu.

Ona, odločna in dokončna v svoji odločitvi, da ne bosta več živila skupaj.

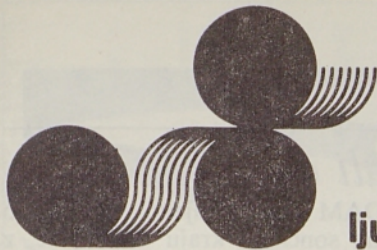
On, zbezan, poln spominov na podobno situacijo pred leti. Kot da je začasno izgubil sposobnost razsojanja z nenehnim ponavljanjem: »Ne, otroka mi ne boste ponovno vzeli. Enega sem nekoč izgubil, ker sem poslušal druge, ki so mi govorili, naj se sporazumem z ženo, kdaj, kako in kje ga bom videl. Od sporazuma pa ni bilo nič.«

Tako se je pred nami odvijalo življenje dveh, treh in še mnogih, ki so bili udeleženi v življenju te družine. Tako se nam navadno zgodi, ko po življenjskem neuspehu — razvezi skupnosti in razpadu družine — do konca ne razčlenimo vzroke, ne poiščemo vseh tistih razlogov, ki bi nam pomagali osvetliti čustva, dejanja, misli nas samih, kakor tudi tistih, s katerimi živimo. Kajti beg v tujino ali pa v kakršenkoli drug kraj z na videz zaceljeno »psihično rano« ne pomaga. Ne pomaga tudi takrat, ko za roko peljemo »ranocelniku« (ženo ali moža). Srečati se z drugim



ali z drugo bržkone ni težko. Toda srečati se sam s seboj, spoznati, kaj je v nas samih narobe, da ne moremo oblikovati skupnosti z drugim, je zahtevna naloga. Zahtevna še bolj, ker nas marsikdaj življenjske situacije silijo, da obračunamo sami s seboj. Včasih ta obračun terja od nas grenko spoznanje, kot je denimo to, da nismo sposobni, da nimamo dovolj značilnosti, ki so nujne za skupno življenje moškega in ženske, ki so prav tako nujne za ustvarjanje in oblikovanje družine. Sicer se nam lahko zgodi tako, kot našemu sogovorniku, da brez kritičnosti ustvarjamo nove zveze, nove skupnosti. Rezultat: pelin, mnogo pelina v nas samih, kakor tudi v naših partnerjih ali partnerkah. Da sploh ne omenjamo še bolj grenkih ur in let otrok, ki izhajajo iz takšne skupnosti. Iz skupnosti, ki je plod tistih, ki ne znajo ali nočejo pogledati nekoliko bolj globoko vase in tudi — spregledati. Posebno pa, če nikoli ne spregledamo določenih resnic o sebi, se nam kaj rado zgodi, da hodimo od enega do drugega ter iščemo pri njih tisto, česar sami nismo sposobni dati. Ob tem pogosto krivično presojamo, da so drugi krivi za tisto, česar sami nimamo zadosti v sebi: nesebične ljubezni do sočloveka.

Azra Kristančič, dipl. psihologinja



slovenske železarnе ljubljana

Pridelovanje jekla ima v Sloveniji staro in bogato tradicijo. Železo so v teh krajih talili in predelovali že v latenski dobi, predvsem na obronkih Julijskih Alp in Karavank, v dolini reke Meže na Koroškem ter nekaterih predelih Dolenjske in južne Štajerske. Osnova železarstvu so bile domače rude, vodna energija rek in potokov ter lesno ogelje iz bogatih gozdov kot izvor toplotne energije.

Zgodovina je vplivala na rast in tudi propad marsikatero od teh fužin, raztresenih širom naše ožje domovine. Za slovensko železarstvo je bila zlasti kritična druga polovica pretečenega stoletja. Razdrobljene ter po opremi in tehnologiji zastarele fužine niso mogle več slediti hitremu napredku znanosti in tehnike v tem obdobju. Izgubljale so svojo konkurenčno sposobnost in postopoma so začele ugašati posamezne peči. Železarstvo na Slovenskem je v tem kritičnem času rešila propada koncentracija posameznih železarskih obratov v večja in močnejša industrijska podjetja. Tako je iz več manjših železarskih obratov nastala na Gorenjskem sedanja Železarna Jesenice, na Koroškem Železarna Ravne, medtem ko se je na južnem Štajerskem ohranila in razvila v edinega proizvajalca jekla Železarna Štore. To obdobje je važen mejnik v zgodovini slovenskega železarstva. Posamezni obrati v teh železarnah so bili uodernizirani, nekateri opuščeni in zgrajeni novi. Skladno razvoju tehnike in metalurške znanosti je prišel vodna kolesa nadomeščati parni stroj, postavljene so bile prve Siemens-Martinove peči in zgrajene nove valjarne. To ni pomenilo le znatnega povečanja obsega proizvodnje, temveč je omogočilo tudi izdelavo novih vrst jekla in jeklarskih izdelkov. Številna priznanja in odlikovanja iz tega zgodovinskega obdobja, ki jih hranijo tehnični muzeji železarn, pričajo o takratni visoki kvalitetni ravni jeklarskih izdelkov slovenskih železarn, ki so našli pot na vsa svetovna tržišča.

Obdobje med obema svetovnima vojnima ni bistveno prispevalo k povečanju proizvodnega potenciala, niti tehnološkega napredka slovenskih železarn. Nizka poraba jekla, takrat pretežno agrarne Jugoslavije ni omogočala hitrejšega razvoja jeklarske industrije. Kljub temu pa je slovensko železarstvo v državnem merilu zavzemalo v bivši Jugoslaviji vidno mesto. Pred pričetkom druge svetovne vojne je proizvodnja slovenskih železarn predstavljala okroglo dve tretjini celotne jugoslovanske proizvodnje jekla.

Nov razvoj pa je slovensko železarstvo doseglo po končani svetovni vojni v socialistični Jugoslaviji. Načrtno in skladno s celotno industrializacijo so bili v vseh treh železarnah zgrajeni novi obrati in vpeljana sodobna tehnologija proizvodnje in predelave jekla. V sklopu jugoslovanske železarske industrije je bila slovenskim železarnam določena posebna vloga — proizvajalca pretežno visokokvalitetnih in plemenitih vrst jekla. Tako usmeritev odgovarja splošnim ekonomskim, tehnološkim, energetskim, tržnim in kadrovskim pogojem. S tako strukturo proizvodnje kvalitetnih in plemenitih vrst jekla ter s širjenjem proizvodnje jeklarskih izdelkov z višjo stopnjo predelave so slovenske železarnе usklajene s celotnim razvojem jugoslovanske železarske industrije in vgrajene v jugoslovansko industrializacijo.

Današnji tehnični in tehnološki razvoj tako v svetu kot tudi doma zahteva vedno ožjo specializacijo, večjo delitev dela in koordinacijo proizvodnje, ter s tem najoptimalnejše izkoriščanje zmogljivosti in večji gospodarski efekt poslovanja. To, kot tudi nujna potreba enotnega načrtovanja in skladnega nadaljnega razvoja, enotnega nastopa na tržišču, plodnejše vključitve v mednarodno blagovno menjavo in združevanja intelektualnega potenciala, je leta 1969 rodilo integracijo treh proizvajalcev jekla na področju republike Slovenije v sestavljeno organizacijo združenega dela — SLOVENSKE ŽELEZARNE — s sedežem v Ljubljani. Eno od izhodišč razvojne politike te organizacije združenega dela, je tudi uskladitev proizvodnje s porabo jekla.

V prizadevanju za čim večjo usklajenost razvoja proizvodnje osnovnih metalurških izdelkov z njihovo nadaljnjo predelavo so bile v letu 1973 vključene v integralno celoto še štiri predelovalne delovne organizacije, in sicer:

Tovarna verig Lesce; Tovarna vijakov »Plamen« Kropa; Tovil — tovarna vijakov Ljubljana in Tovarna žičnih izdelkov »Žična« Celje.

Razen teh sedmih proizvodnih delovnih organizacij, je bil v sklop slovenskih železarn vključen tudi Metalurški inštitut v Ljubljani, kot osrednja raziskovalna institucija na področju metalurške dejavnosti. Metalurški inštitut je sočasno vezan tudi na

Slovenske železarnе

Ljubljana, n. sub. o.

61001 Ljubljana

p. p. 01-356

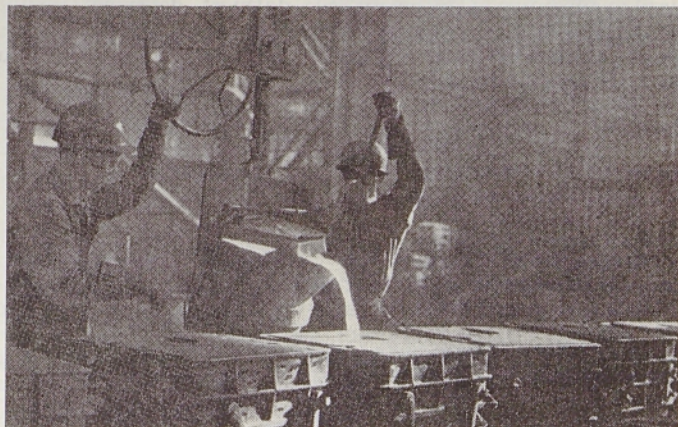
Moše Pijadejeva 5/IV

telefon (061) 311-633

telegram SLOVENSKE ŽELEZARNE

LJUBLJANA

telex 31 372 yu slzel



rudarsko-metalurški oddelk Fakultete za tehnologijo in naravoslovje univerze v Ljubljani.

Proizvodnja slovenskih železarn je znašala v letu 1975 800.000 ton surovega jekla. Po načinu proizvodnje odpade okroglo 44 % na Siemens-Martinovo in 56 % na elektro jeklo, izdelano v obločnih in v visokofrekvenčnih pečeh, ter po EPŽ postopku s pretaljevanjem pod žlindro. Količina gotovih jeklarskih izdelkov vseh delovnih organizacij je znašala v tem letu 750.000 ton. Kljub temu, da izdelki jeklarske industrije v Jugoslaviji niso izrazit izvozni artikel, so slovenske železarnе relativno velik izvoznik. Vrednost izvoza je od leta 1970 dalje v stalnem porastu in je presegla že 40 milijonov dolarjev letno. Izvozu so namenjeni zlasti jeklarski izdelki z višjo stopnjo predelave.

Železarnе imajo specializiran, medsebojno usklajen proizvodni program. Kjer se proizvodnja določenih izdelkov toplo valjanega in hladno predelanega paličastega jekla med seboj prekriva, je specializacija izpeljana po kvalitetnem izboru z ozirom na vrste jekla.

Količinski obseg proizvodnje jekla se v primerjavi z ostalimi jugoslovanskimi železarnami za proizvodnjo masovnih vrst jekla, bistveno ne bo povečal. Proizvodnja jekla se bo povečala od sedanjih 0,8 na 1 milijon ton letno. V strukturi proizvodnje se bo povečal delež elektro jekla od sedanjih 56 na 70 %. Zgrajena bo nova naprava za proizvodnjo jekla po EPŽ postopku s premerom kristalizatorja 1000 mm za ignot teže 15 ton in letno zmogljivostjo 3500 kg. Uvedeni bodo, poleg že obstoječe naprave za odplinjevanje taline, najnovejši postopki ponovne metalurgije, s čimer bo dosežen nov dvig kvalitetne ravni izdelanega jekla ter nadaljnje povečanje deleža plemenitih vrst jekla.

Na področju predelave jekla v toplem stanju se predvideva razširitev kapacitet kontinuiranega vlivanja jekla v polizdelke, modernizacija nekaterih valjarskih prog, postavitev linije avtomatskih kovaških strojev, s čimer bo razen drugih prednosti, možna tudi izdelava kovanih debelostenskih cevi.

Z dograditvijo nove hladne valjarne se bo povečal obseg proizvodnje hladno valjanih trakov odnosno hladno valjane pločevine.

Razširjena bo jeklo-livarna, posebno z namenom povečanja proizvodnje ulitkov iz nerjavne, ognje obstojne in proti obrabi odporne litine. Pri mehansko obdelanih izdelkih se bo predvsem povečala proizvodnja kovanih valjev, izdelava velikega orodja — utopov za preoblikovanje, strojev in strojnih delov, pnevmatskih strojev in orodja, industrijskih nožev, rezalnega orodja in vzmeti. Pri predelovalnih delovnih organizacijah je predviden premik proizvodnje v višje vredne izdelke, za katere je surovinska osnova valjano ali hladno predelano paličasto jeklo in žica iz plemenitih vrst jekla.

Povečani obseg predelave jekla v visokovredne izdelke, ki bodo konkurenčni na zunanjih tržiščih, je tudi ena od osnov predvidenega povečanja obsega izvoza slovenskih železarn.

Vrednost izvoza naj bi postopoma naraščala in dosegla 100 mil. dolarjev letno. Ta zahtevni načrt bodo slovenske železarnе dosegle z opisano strukturalno spremembo svoje proizvodnje v korist večjega deleža visokovrednih izdelkov, z večjo gospodarnostjo in rentabilnostjo poslovanja in z vključevanjem novih proizvajalcev, ki bodo predelovali jeklo slovenskih železarn.

Prevzete besede prilagajamo

Tudi to pot se bomo še pogovarjali o Paternostovi razpravi o slovenščini v Minesoti v Združenih državah. Profesor Paternost je namreč opisal nekaj tako zanimivih jezikovnih pojavov, da je njegova dolžnost, da svoje tovrstne študije nadaljuje in jih zemljepisno razširi še na druga področja v Združenih državah (in s tem se mu bodo v drugačnih okoljih sami po sebi deloma spremenili tudi tematski okviri in seveda tudi dognanja).

O tej študiji nalašč pišem v Rodni grudi tudi zato, ker bi rad videl, da ne bi ostala edina, temveč da bi prebudila vsaj nekaj, če že ne veliko novih študij in da bi profesor Paternost dobil kolegov in posnemovalcev, da bi se namreč še marsikdo navdušil za podobno delo in ravno tako skrbno in nepristransko raziskal slovenščino v svojem okolju, kjer pač živi kot priseljenec ali kot otrok priseljencev v tujem jezikovnem svetu.

Zakaj to?

1. Ker je mogoče, če upoštevam Paternostove ugotovitve o neverjetno hitrih premikih v jeziku tako imenovane manjšine ali jezikovega otoka sredi drugačnega jezikovnega okolja, že skrajni čas in zadnja priložnost, da to storimo, preden slovenščino zamenja jezik okolja (v Združenih državah angleščina).

2. Ker imamo izjemno možnost, da na kraju samem opazujemo človeško prilagodljivost v sporazumevalnem pogledu in vse procese in vmesne stopnje v zvezi s tem.

3. Ker bo tako mogoče s soupoštevanjem sociolingvistike (vede o študiju jezika sredi živega okolja) in psiholingvistike (vede o študiju jezika s pritegnitvijo psiholoških momentov in okvirov) zajeti celoten kompleks vprašanj, zvezanih s slovensko jezikovno in s tem deloma tudi narodnostno zavestjo v raznih situacijah.

4. Ker bodo te posamezne študije ali celo drobni zapisi in prispevki pripomogli k ustvaritvi splošno slovenske fonologije (vede o oblikovanju in prilagajanju glasov), ki je še zmeraj dostikrat preveč pod vplivom »izobraženosti« in »razgledanosti« sodobnih »šolanih« generacij, ki se pri prevzemanju tujega preveč zavedajo tujih glasoslovnih posebnosti, premalo pa domačih.

Na kaj mislim pri tem?

Na to, da je Trubar s svojimi protestantovskimi sodelavci še znal spoštovati slovenske glasovne značilnosti in zakonitosti in jim je odločno prilagajal iz nemščine prevzete besede, na to, da se je vsa slovenska srednjeveška ljudska pesem in proza nagnosko ravnala v slovenskem glasoslovnem duhu, na to, da Slovenci na Koroškem in Primorskem in v Benečiji, se pravi na jezikovno in narodnostno obmejnih ozemljih še znajo ločiti med slovenskimi, nemškimi in italijanskimi glasoslovnimi zakoni, na to, da naši izseljenci nagnosko ohranjajo bistvene vrvine slovenskega glasoslovja sredi tujščine, in na to, da v Sloveniji, kjer je slovenščina doma in ima vse možnosti za neoviran razvoj in upoštevanje svojih jezikoslovnih zakonov, dostikrat begamo, tavamo, bolj v skrbeh za tujko kakor za domačinko.

Da bom bolj konkreten:

Imamo vse polno izrazov, ki so tako prešli v naš jezikovni zaklad (*fant, kregati se, paradiž, kralj, pankrt* . . .), da jim le razgledan človek še lahko izsledi tujo predlogo. Imamo polno zemljepisnih in krajevnih imen, ki smo jih v preteklosti suvereno prilagodili svojemu pojmovanju in predvsem svojemu glasoslovju (*Nemčija, Nizozemska, Anglija, Francija, Ren, Temza, Sena, Pariz, Lizbona, Ženeva, Praga, Neapelj, Pireneji, Skalne gore* . . .).

Danes pa se mučimo z angleškim viskijem in v izgovoru (uiski) in pisavi poskušamo ohraniti kar največ izvirnega angleškega, mučimo se z ameriško izgovorjavo imena *San Francisco* (*senfrensiskou*), čeprav se nam že v drugem sklonu vse podre, mučimo s francoskimi in angleškimi imeni (*George, Michel, Margaret*) in jim poskušamo v prvem sklonu dajati kračino, čeprav imamo pri moških imenih potem z njo v vseh drugih sklonih težave; mučimo se z izvirnimi naglasi (*Moskvá, Bogotá*), mučimo z nosniki (*Oswięcim, Camões, Bazin*), čeprav jih slovenščina nima in se z njimi spakujemo, končne pa sploh moremo nakazati samo v prvem sklonu; mučimo se z nesklanjanjem tujih imen, čeprav vemo, da je ena od značilnosti slovenščine, da samostalnike in pridevnike sklanja; mučimo se s spolom, čeprav Slovenci nagnosko na splošno presojo spol pri poimenovanjih pojmov in neživih stvari po končnici, zato besedam na soglasnik večidel prisojamo, da so moškega spola, in jih tako tudi sklanjamo (v *Weltu*), ali pa jim, če jih občutimo kot samostalnike ženskega spola, oblikovno prilagodimo, kakor lepo navaja profesor Paternost za minesotske Slovence: *moja kara (my car), na novi štriti (on a new street)*.

Vem, da ima vsak čas, vsak prostor svoje zakone in da si nekaterih v srednjem veku samo po sebi razumljivih prilagoditev danes v Sloveniji ne moremo več privoščiti, ne da bi se izpostavili banalnostim, vendar je — kakor vsake — tudi te moje pomisleke treba navezovati predvsem na tiste primere ob prevzemanju tujega, ko smo v zadregi bodisi zaradi tujega glasovja ali v zadregi zaradi povsem tujega naglaševanja, ki nam v slovenščini povsem blokirata uporabo, ali tudi zaradi povsem tuje pisave ali slovnične oblike.

Janko Moder

Mali oglasi

PRODAM novozgrajeno medetažno hišo na sončnem kraju Gorenjske, z vrtom — 15 km od Kranja, vseljiva, centralna kurjava. Informacije na naslovu:

Erika Ribnikar

Križe 90, 64290 Tržič,
Slovenija, Jugoslavija

DVONADSTROPNO hišo, takoj vseljivo, tloris 180 m² s 500 m² vrta v središču Murske Sobote — prodam. V zgradbi je možna ureditev dveh stanovanj, v pritličju pa lokal ali obrtna delavnica.

Informacije:

Milan Serbec

Peričeva 7, 61000 LJUBLJANA

Glej fotografijo.



TRANSTURIST TRAVEL LIMITED

je slovenska potniška agencija, katere lastnik je Tony Vršič. Ukvarja se z organizacijo rednih in charterskih poletov v Jugoslavijo in po vsem svetu.

Oglasite se pri nas, vaše potovanje vam bomo uredili po vaših željah!

Trans — Tourist

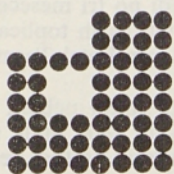
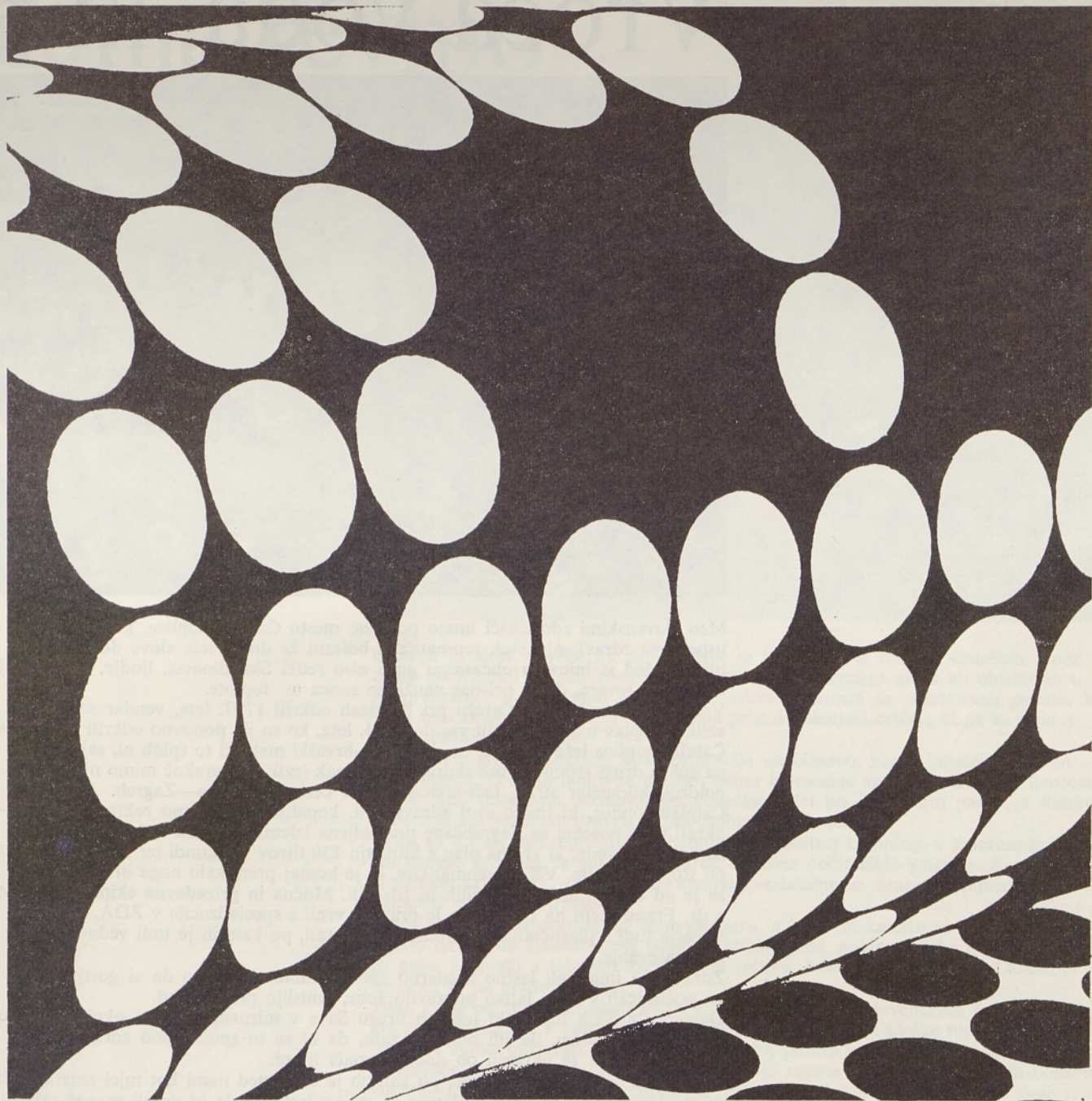
Travel Limited

1004 BURNHAMTHORPE
ROAD

EAST MISSISSAUGA
ONTARIO,

CANADA L4Y 2X6

(1/2 mile west of Dixie Rd.)



**časopisno in
grafično
podjetje
delo
tiskarna**

**najsodobnejše
grafično
podjetje
v
jugoslaviji**

Sprejemamo naročila za izdelavo grafičnih izdelkov
v klasičnem in foto stavku,
tiskanih v visokem ali ofsetnem tisku
v enobarvni ali večbarvni tehniki.

Časopisi in revije na knjižni ali ofsetni rotaciji,
koledarji, prospekti in katalogi,
knjige, brošure, etikete in obrazci.

Klišeeji in barvni izvlečki.

Sodobno opremljena knjigoveznica
za trdo in mehko vezavo.

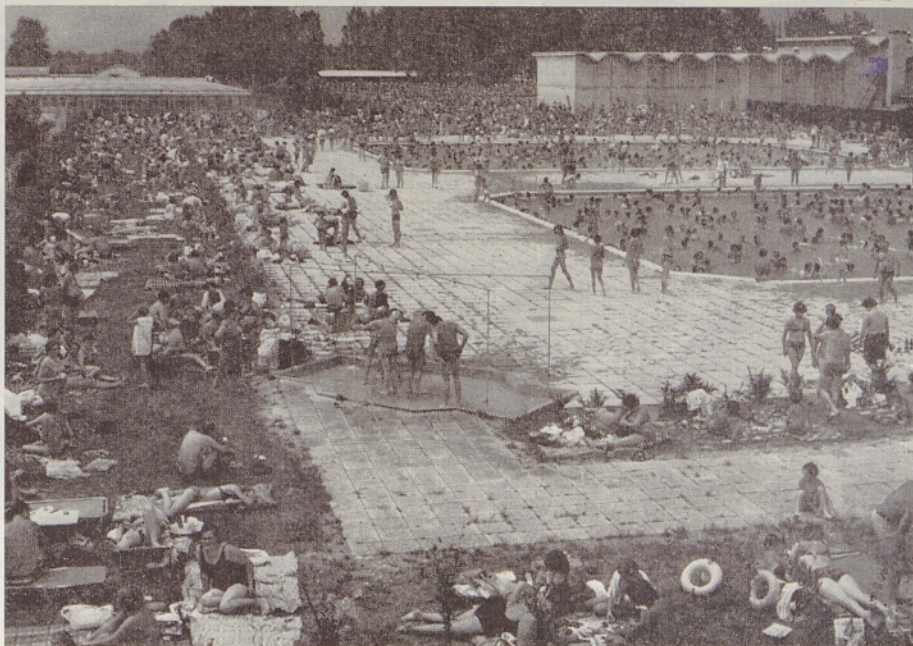
Plastificiranje in lakiranje vseh vrst tiskovin.

Priznana kvaliteta.

Solidne cene.

Dobavni roki po dogovoru.

Vroča voda, ki p



Med slovenskimi zdravilišči imajo posebno mesto Čateške toplice, ki spričo uspešnega zdravljenja vseh reumatičnih bolezni že dolga leta slove doma in na tujem. Med stalnimi in občasnimi gosti niso redki Skandinavci, ljudje, ki prihajajo z mrzlega severa, da se pri nas naužijejo sonca in toplote.

Vrelce tople vode so v Čatežu pri Brežicah odkrili 1797. leta, vendar so zaradi velikih poplav nanje pozabili vse do 1854. leta, ko so jih ponovno odkrili za javnost. Čateške toplice leže ob Savi, na slovensko-hrvaški meji, ki to sploh ni, saj ljudje na eni in drugi strani govorijo skoraj na enak jezik. Takorekoč mimo njih, poldrug kilometer stran, teče avtomobilska cesta Ljubljana—Zagreb.

Čateške toplice, ki imajo svoj zdravstveni, kopališki in športno rekreacijski del — hkrati je to posebej za Zagrebčane priljubljena izletniška točka — posebej slove zaradi tople vode, ki vre na plan s hitrostjo 130 litrov v sekundi ter ima temperaturo 60 stopinj Celzija. Veliko reumatikov, ki je komaj premikalo noge in roke, se je od tod vrnilo domov čilih in zdravih. Močna in prizadevna ekipa zdravnikov z dr. Franovičem na čelu, ki se je pravkar vrnil s specializacije v ZDA, pa se ukvarja tudi s plastičnimi lepotnimi operacijami, po katerih je tudi vedno večje povpraševanje.

Zdravilišče ima tudi lastno moderno zobno ambulanto, tako da si gostje na na počitnicah v miru lahko popravijo zobe, omislijo protezo ipd.

Delavci Čateških toplic, ki leže ob bregu Save v mirnem zelenem okolju, vse bolj priporočajo ljudem, da jih obiščejo zato, da bi se tu spočili pod zdravniškim nadzorstvom in se okrepili ob dobri domači hrani.

Druga plat so shujševalne kure, po katerih je tako med nami kot tujci zmeraj večje povpraševanje. Kako dobro, okusno in veliko jesti, ne da bi dobili preveč sala in trebuh? Tudi na to vprašanje je vedno več odgovorov v Čateških toplicah. Čateške toplice imajo za zdaj v hotelskem delu 245 postelj in še sto pomožnih ležišč, na katere morajo gostje čakati tudi po tri mesece, da pridejo na vrsto, takšno je povpraševanje po posteljah v teh naših toplicah. Prav zato se pripravljajo, da bodo spomladi začeli graditi nov modern hotel Terme, nakar bodo lahko hkrati sprejeli še enkrat toliko gostov.

Čateške toplice imajo šest bazenov pod milim nebom in enega pod streho. Letos je kopališče v enem samem dnevu obiskalo 9800 ljudi, sicer pa jih je ob lepih sobotah in nedeljah po dva do tri tisoč, včasih pa tudi več. Ker je zdravilišče široko razprostranjeno med drevjem, tu prave gneče razen okrog bazenov niti ni. Posebna zanimivost Čateških toplic je zimski bazen na prostem, v katerem se zaradi vroče vode lahko kopate tudi pri minus 20 in več stopinjah pod ničlo. Ta sicer letni bazen jeseni ograde s plastično ograjo, tako da nastane toplotni obrat. Topel zrak se zadržuje pri tleh v škatli — mrzel pa pritiska nanj, da ne more uiti. Število kopalcev, obiskovalcev in ljudi, ki prihajajo v Čateške toplice, narašča iz leta v leto. Pred desetimi leti so našli komaj 84 tisoč kopalcev (čez vse leto), letos pa kljub nestanovitnemu vremenu nad 230.000. To seveda naredi zmeraj topla in zdravilna voda, ki jo znajo ljudje ceniti, ko jo okusijo in spoznajo.

Leta 1967 so našli 34.000 nočitev, letos pa že nad 80.000, kar tudi zgovorno priča o naraščanju obiskov.

Posebno poglavje Čateških toplic predstavljajo skromni, pozorni in ljubeznivi

eganja revmo



delavci, in sicer od snažilk do kuharja in točajke. Vsi delavci Čateških toplic so znani po izjemni ljubeznivosti in pozornosti do slehernega gosta ali obiskovalca. In prehrana? V prvi vrsti je domača: zdrava, okusna in razmeroma poceni, kar velja tudi za pijače, saj je tu blizu doma pristni dolenjski cviček, ki ga še zmeraj zares stiskajo iz grozdja.

V bližnjem gradu Mokrice, ki se pripravlja na obnovo, imajo jahalne konje in male ponije, ki si jih lahko za majhen denar izposodite vsak čas. Hkrati s konjem dobite tudi strokovno podkovanega vodnika. Izlet po čudovitem parku, v katerem raste nad sto različnih dreves, je nepozabno doživetje.

Letos so v Čateških toplicah odprli tudi avtomobilski kamping, v katerem je več kot preveč prostora za petdeset šotorov oziroma počitniških prikolic. Kamping ima električne priključke, sanitarije in manjšo prodajalno za hrano in pijačo, ki jo kampisti najbolj potrebujejo.

Čateške toplice so pravzaprav rezervat miru, v in okoli katerih se mirno vozite s čisto navadnim kolesom, peš obiščete bližnji gozd, nabirate gobe idr. Kako okuse so gobe v omaki s telečjim zrezkom in mlinci, lahko spoznate le v Čateških toplicah in na gradu Mokrice.

Zdaj, ko je ob slovenski obali zrasel največji hotel med slovenskimi hoteli, v resnici gre za hotelsko vas s 1500 posteljami, prihajajo na vrsto Čateške toplice, saj imajo še velike možnosti, da se širijo. Vse bolj postajajo evropsko znano zdravilišče, v katerem se ljudje zlahka znebijo reume in vseh reumatičnih bolezni, kot smo že zapisali. Tu bo v naslednjih letih zrasel ne samo eden, temveč tudi drugi hotel, več novih bazenov in še marsikaj — vse v prijetnem parku ter zavetju košatih dreves.

Med najboljšimi delavci v Čateških toplicah je 75-letni Miško Bogovič. Njegova nenehna skrb in ljubezen do nasadov in cvetja v parkih toplic je tolikšna, da mož praktično sploh ne pozna prostega časa. Nenehno se pogovarja s svojimi cvetlicami, jih zaliva, presaja in goji. Tudi okrasni grmiči in drevje so njegov najljubši konjiček. Čeprav je mož le priučen vrtnar, mu po znanju in prizadevnosti zlepa ni kdo kos in je pravi vrtnarski strokovnjak. Za svojo izredno prizadevnost je letos dobil tudi posebno odlikovanje podjetja Emona, v okviru katere so tudi Čateške toplice.

Emona je ena največjih slovenskih delovnih organizacij, ki je razširjena od Maribora do Portoroža in od Kranjske gore do Čateških toplic ter zaposluje nad 6.000 delavk in delavcev. Pod svojo streho ima številne markete in supermarkete v Sloveniji in na Hrvaškem, farme prašičev in govedi, 4000 postelj v hotelih in letoviščih ter svojo plantažo kave v Centralno afriški republiki. Svoje trgovske tipalke in več mešanih družb ima domala na vseh celinah sveta, zato ni čudno, da je v Sloveniji največja in najmočnejša tovrstna delavna organizacija, v Jugoslaviji pa četrta.

O Čateških toplicah bi lahko napisali še marsikaj dobrega in zanimivega, toda raje jih obiščite sami, da jih boste videli, spoznali in vzljubili. Čateška topla voda, ki vre iz nedrij zemlje, ima zares čudovito zdravilno moč.

Dom si gradite in se odločate za nakup oken, vrat, okenskih senčil, kar vse sodi v področje stavbnega pohištva. Seveda gradimo enkrat za vselej — torej hočemo kvaliteto z najmodernejšimi rešitvami: to je stavbno pohištvo

JELOVICA — ŠKOFJA LOKA

JELOVICA izdeluje med drugim tudi finalizirana okna in balkonska vrata, furnirana in pleskana notranja vrata, vhodna in garažna vrata, polkna, žaluzije, montažne stanovanjske hiše in vikende, razne montažne poslovne objekte itd.

Lastna trgovska mreža v Jugoslaviji:

Škofja Loka, Kidričeva 58, tel. 064 61-361
Zagreb, Sesvete, Zagrebačka b. b., tel. 041 253-259
Nova Gradiška, Krajačičeva 31, tel. 055 81-123
Pula, Fižela 7 a (na Stoji), tel. 052 23—976
Crikvenica, Selska ul. 17, tel. 051 831-115
Zadar, Biogradska b. b., tel. 057 23-815
Šibenik, ulica Bratstva i jedinstva 98, tel. 059 38-76
Duvno, Boriše Kovačevića b. b., tel. 080 72-179
Sarajevo, ul. Magribija 7, tel. 071 22-264
Stara Pazova, Kamenjarova 29, tel. 022 81-666
Niš, ul. Nikodija Stojanovića (Tatka), tel. 018 65-930
Skopje, ul. 821 br. 3 Madjari, tel. 091 61-104
Split, Kovanjinova 1
Osijek, ul. Pampas br. 30, tel. 054 43-515

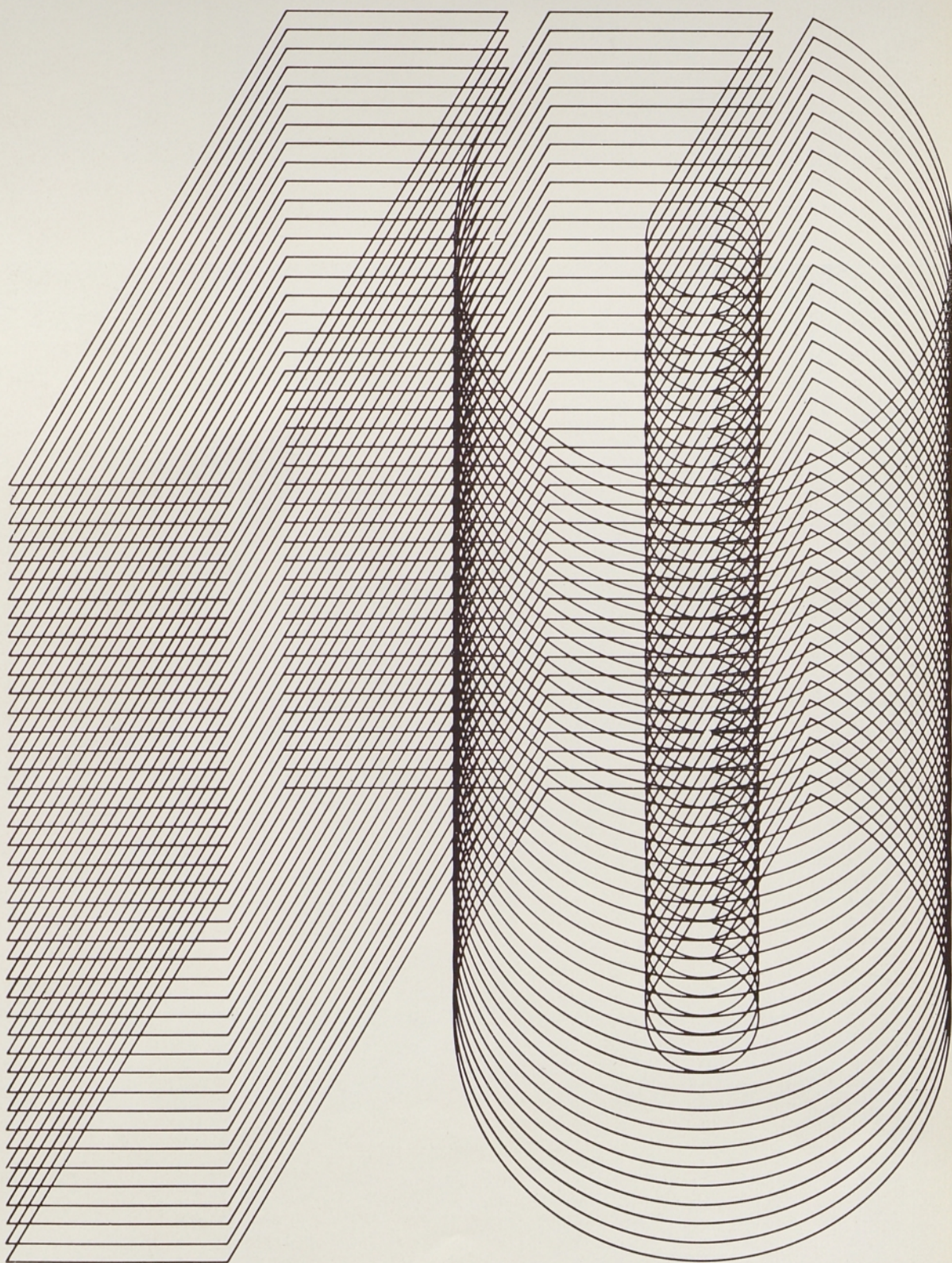
Predstavništvo:

Kragujevac, Karađorđeva 16, tel. 033 66-235
Valjevo, dr. Pantića br. 123, tel. 014 22-233

JELOVICA



simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost



Ljubljanska banka

*Nova Gorica — novo stanovanjsko
naselje, v ozadju Sveta gora —
Skalnica (Foto: Milenko Pegan)*



english section pages 19 - 25

rodna gruda 11

slovenija

november
1996
letnik 23

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

Naročajte pri Slovenski izseljenski matici

LP gramofonske plošče

SPET SMO PRIJATELJI ZBRANI
ZALJUBLJEN PAR
DIMNIKAR, KI NOSI SREČO
VETER VE ZA POTI
ansambel Mihe Dovžana

MAVRICA — dvojna
DESET VESELIH LET — dvojna
POD GORJANCI JE OTOČEK
GLAS NJEGOV V SPOMIN
VISOKO NAD OBLAKI
TITANIC
ansambel Lojzeta Slaka

LOVSKE LAŽI
V DEŽELI GLASBE IN PETJA
— dvojna
SLOVENIJA OD KOD LEPOTE
TVOJE — dvojna
ZA TVOJ PRAZNIK — dvojna
OTOČEK SREDI JEZERA
ansambel Avsenik

NOCOJ PA OH NOCOJ
SEDEM ROŽ
Slovenski oktet

MI SE 'MAMO RADI
ansambel Zadovoljni Kranjci
SLOVEN'Č SLOVENCA VABI
moški komorni zbor, Celje
ŽE ČRIČEK PREPEVA
moški pevski zbor, Maribor

NAŠE GESLO
mladinski pevski zbor, Maribor

KAJ TI JE DEKLICA
POJDAM U RUTE
Koroški akademski oktet

HEJ TOVARIŠI
moški kom. zbor RTV, Ljubljana
PESEM O SVOBODI
Partizanski pevski zbor

IZ SLOVENSKE GLASBENE
ZAKLADNICE
FLP 03-004 - F. T. Marolt
SLOVENSKI LJUDSKI PLESI in
PESMI — akademska folklorna
skupina F. Marolt

ROGOVI VABIJO
20 LET VESELI PLANŠARJI
ansambel Veseli planšarji
DVAJSET LET POLK IN
VALČKOV
OGLAR

ansambel Štirje kovači
SLAVNI RIBIČ
Alpski kvintet

ČOLNIČ SREČE
ansambel Borisa Kovačiča

DRUGI ČASI
ansambel Jožeta Krežeta

BRATJE IPAVEC
slov. narodne pesmi — razni zbori

POHORJE
ansambel Vilija Petriča
SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
DOLINA RIBNIŠKA
ansambel Franca Miheliča
PESMI SLOVENIJE
kvartet DO — ansambel
J. Kampiča

MAGNETOFONSKE KASETE
MAVRICA I, II
IZ SLAKOVE SKRINJE I, II
DESET VESELIH LET, VESELO
V DRUGO DESETLETJE
GLAS NJEGOV V SPOMIN
ansambel Lojzeta Slaka
SLOVENIJA OD KOD LEPOTE
TVOJE
V DEŽELI GLASBE IN PETJA
I, II

LOVSKE LAŽI
ansambel Avsenik
20 LET POLK IN VALČKOV
OGLAR

Ansambel Štirje kovači
POZDRAV SLOVENSKIH GORIC
TA ŽLAHTNA VINSKA
KAPLJICA
ansambel Toneta Kmetca
LOVCI

ansambel Mihe Dovžana
SEM VEDNO VESEL
VESELI PRIJATELJI
Boris Frank s svojimi Kranjci
ŠMENTANI GASPER
POHORJE
ansambel Vilija Petriča
OBLETNICA POROKE
ansambel Jožeta Burnika
BRATCI VESELI VSI
Slovenski oktet

PTUJ 76

PTUJ 74
SLOVENSKE LJUDSKE PESMI
ansambel Tončke Maroltove
SE RIBNIČAN SPREMENIL NI
DOLINA RIBNIŠKA
ansambel Franca Miheliča
PARTIZANSKE PESMI IN
KORAČNICE
Partizanski pevski zbor
ZVEZDICA ZASPANKA —
Milčinski

ČRKA A — Frane Puntar
SREBRNI KONJ — Marinc
CINCINCIN POTEPIN —
Grafenauer

OSEMTRACNE KASETE
DESET VESELIH LET — Slak
NAJ VRISK POVE — Slak
ŠTIRJE KOVAČI
PESMI SLOVENIJE
kvartet DO — ansambel Kampič

Nova knjiga o Ljubljani

V prejšnji številki Rodne grude smo na naslovni strani objavili najnovejši zračni posnetek Ljubljane. Veseli smo, da je bila naslovnica deležna pohval. Tokrat bi vam radi povedali, da je to le en posnetek iz najnovejše knjige o Ljubljani. Sredi oktobra je namreč prišla iz tiskarne knjiga Ljubljana, popolnoma nova in izvirna monografija slovenskega glavnega mesta. Gre za res reprezentančno knjigo velikega formata (24×30 cm), ki ima kar 88 strani barvnih fotografij. Povejmo še, da je bila večina slik posnetih letos. Ob tem ima knjiga v slovenski verziji še 32 strani besedila, v skupni angleško-nemški verziji pa 48 strani! Besedilo o Ljubljani, njenem nastanku in razvoju ter njenih kulturnozgodovinskih spomenikih sta napisala Peter Krečič in Matija Murko, medtem ko je Mojca Zavašnik prispevala del o splošnih turističnih informacijah. V tem delu je objavljen tudi načrt ožjega središča Ljubljane, na katerem so vrisani vsi pomembnejši in za turista zanimivi objekti. Sicer pa so med besedilom ilustracije znanih slovenskih slikarjev — Frana Tratnika in Božidarja Jakca. Skratka, gre za knjigo, ki je bo resnično vesel vsak Slovenec, pa ne le zaradi razkošne oblike (knjiga je vezana v platno, seveda zeleno, ker je to ljubljanska barva in ima poleg tega večbarvni ščitni ovitek) temveč zato, ker je prava podoba prvega jugoslovanskega mesta heroja, mesta ki je zmeraj znalo premagati vse težave in nadloge pa zato s toliko večjo vitalnostjo raste in se razvija ponosna na svojo preteklost prav tako kot na sadove rok sedanjih generacij. Veliko je bilo že napisanega o Ljubljani in še zdaj pesniki in pisatelji pišejo o njej. Zato je prav, da je Ljubljana dobila tudi tako monografijo, o kateri vam danes poročamo.

Knjigo je izdalo in založilo ČGP Delo — TOŽD Delavska enotnost iz Ljubljane in Spekter iz Zagreba. Knjiga stane 400,00 dinarjev ali 22,00 USA dolarjev. V ceni je vračunana tudi poština.

Slovenian Language Manual

The Slovenians who wish to perpetuate their Slovenian language and cultural in America, Canada, and other English-speaking countries have long felt the need for a good Slovenian language manual. While a few good readers and other relatively advanced texts in Slovenian have been available, the teachers of the Slovenian language in America and elsewhere, as well as self-taught students, have felt a great need for a Slovenian language manual and workbook which would be easy to understand and to follow for students with little or no knowledge of Slovenian and with only an average understanding of the grammar.

This need has also been keenly felt by two professional teachers of languages, Mrs. Milena Gobetz and her sister, Mrs. Breda Loncar. Both of them started to teach Slovenian already as college students and have, through the years, developed a reputation as outstanding teachers. Both of them have also soon realized that the available Slovenian-language texts were better suited for those students who had a relatively good command of the language and a good training in grammar, but were too difficult for the large majority of Slovenian-language students in America and other English-speaking countries.

Thus our two educators solved the dilemma by developing their own lessons and exercises for distribution to their classes. As here was much demand for such materials, the Slovenski Ameriški Institut — The Slovenian Research Center of America, Inc., prepared, free of charge, a larger supply of ditto and xerox copies for distribution to other Slovenian language programs. In addition to self-

students, these instructional materials have been used and pretested, with excellent results, in several upper grades of the Slovenian-language Saturday Schools, in adult education classes at Mayfield Heights High School, in Euclid, in Gilbert, Minnesota, in Wisconsin, Pennsylvania, California, and elsewhere, and in the Slovenian language classes at Kent State University in Kent Ohio, and at the University of Southern Colorado in Pueblo, Colorado — the two leading university-level Slovenian studies programs in America.

Our institute soon received many encouraging comments from teachers and students who have been using these materials. Here is just a small sample:

Frank Trenta, a high school teacher from Barberton, Ohio, stated: "For me this manual has been a godsend, and I have progressed more in a few months than in several years of previous effort."

Mrs. Metoda Mencin, instructor of Slovenian language at the University of Southern Colorado, wrote: "Thanks to your Slovenian language materials, students have achieved a much greater success this year than a year ago when we used other texts. I cannot adequately express my great satisfaction with your lessons."

Mrs. Anica Tushar who teaches Slovenian in Gilbert, Minnesota, commented:

"Your lessons can be used with relative ease. I am most grateful for them."

A similar comment came from Mr. John S. Butchar, a school psychologist in Milwaukee, Wisconsin: "I find your lessons very easy to understand, and the organization is very good. Studying Slovenian with the help of your materials may not be as difficult as I once thought."

And Miss Linda Poropet, an outstanding Kent State University student from Euclid, Ohio, stated: "I am beginning to correspond in Slovenian with my relatives in Slovenia. I want to thank you for making this possible."

The noted Slovenian businessman Mr. Rudy Sims and his wife, from Warren, Ohio, easily learned, with our help, how to read Slovenian in preparation for their trip to Slovenia.

After many years of hard work and pretesting in a variety of programs, as well as with self-taught students, the Slovenian Language Manual has now been published in book form in the Slovenian Language Curriculum Development Series, under the editorship of Prof. Edward Gobetz. Like his wife Milena, he, too, first started teaching Slovenian as a college student, in 1950. In 1958 he established the Slovenian Research Project at Ohio State University. In 1964 he worked with Mrs. Dolsak, Mrs. Durn, and the late Mrs. Vadnal and Anthony Pirc to establish the Slovenian Workingmen's Home. And since 1967 he has been directing and teaching Slovenian Studies at Kent State University, without pay and in addition to his regular teaching load in sociology. It is not easy to publish books today. Quite apart from thousands of hours invested by the authors without compensation, the printing costs and other expenses have more than doubled during the last few years. Even small books of less than 100 pages usually cost between 6 and 10 dollars these days. In spite of such high costs, our comprehensive Slovenian Language Manual which contains 333 large pages, is available at only \$7 per copy. Schools and organizations which buy ten or

more copies get a dollar discount per copy.

Slovenski Ameriški Institut — The Slovenian Research Center of America, Inc., is the publisher of this manual and of the Slovenian Language Curriculum Development Series. The authors have completed in manuscript form also Volumes 2 and 3 of the manual and are planning such additional aids as cassettes or records, which will be published as soon as this is financially feasible. Five additional historically significant books on Slovenian contributions and heritage are currently in print and will be on the market as soon as we can meet our financial obligations and finalize the last details.

We are happy to be able to offer you the Slovenian Language Manual which we hope will help Slovenians in America and other English-speaking countries to perpetuate our beautiful Slovenian language and our rich Slovenian culture and heritage for many more years to come.

The manual may be ordered from:

*The Slovenian Research
Center of America, Inc.
29227 Eddy Road
Willoughby Hills,
Ohio 44092*

Chris Koren — Photo Graphers' Delight

Six years ago Chris Koren's picture draped the centerfold of Hugh Hefner's "Playboy" magazine. Cameramen focused their lens on the willowy, golden-bronze contours of a twenty year old model who posed daily for photographs under southern California's tropical sun.

Two years later Miss Koren's horizontal image covered the walls of London, England's Playboy Club.

"My greatest asset is my skin tone," admits the dark beauty. "The sun's intensity and the water's reflections did not annoy me. I remember posing all day out on the Pacific ocean. My skin gradually darkened."

Now at home in Cleveland, Ohio's Slovenian community, Chris has stepped out of her pictorial life and adjusted to apartment-keeping. The glamorous life of bou-tiques, parties and visits to

the cautious weight-watcher. "I visit the S. N. P. J. Recreation Farm and the A. M. L. A. Recreation Center and I will attend Miha Dovžan's concert."

She began to explain her interest in macrame handcraft when the door bell rang and Chris welcomed two friends. "You see, it's always like this. I'm rarely alone. By the way, my intentions are sincere. I will visit Slovenia." *Jo Mišič*



Chris Koren

Honorary Doctors Degree Awarded to Dr. DeBakey at Ljubljana University

Hefner's palatial residences in Hollywood, Cal. and Chicago, Illinois terminated two years ago when her parents died and Chris returned home to care for her younger sister.

"Never a day goes by without my parents' friends visiting me. I like to cook and Oriental-styled foods like Maigaipan chicken dinners are my favorites. I'll probably marry," says Chris. Swimming and bicycle riding are very important to

During his visit to Ljubljana, on September 1st Dr. Michael DeBakey, the well-known heart surgeon and head of the Department of Surgery at Baylor University, Houston, Texas in the U. S. A., was awarded the honorary degree of doctor of science of Ljubljana University. As early as 1971 it was decided by Ljubljana University Council that the honorary degree of doctor of science should be awarded

to Dr. DeBakey because of his great services to the development of cardiovascular surgery in Yugoslavia and for his allround help in the specialised training of many of our surgeons.

Dr. DeBakey said that he hoped the cooperation with our medical experts, to whom he gave all due credit, would continue in the future. After looking round the new Ljubljana Clinical Center Dr. DeBakey said: "I am very glad to have had the opportunity of visiting this new clinic, which is one of the most modern ones that I've seen anywhere."

Dr. DeBakey is known to be one of Yugoslavia's great friends. With his painstaking surgery he has saved the lives of many of our citizens, either here or in America. In 1967 he brought a complete surgical team with him to Ljubljana and operated on eight patients.

Volkswagen "Golf" Cars from Sarajevo

By the end of 1980 a total of 60,000 Volkswagen "Golf" cars in various models will have come off the assembly lines of the Factory of Automobiles, Sarajevo. In the USA and Canada these cars are sold as "Rabbits". The cars will start to be assembled in Sarajevo already this November.

Jumbo-Jet for JAT

Yugoslav Airlines have joined the numerous foreign airline operators on the Europe-America route. On this route JAT is certainly counting on our numerous emigrants, many of whom make fairly regular trips to their old homeland or to the ho-

meland of their ancestors. A considerable number of businessmen travel on this route, too. There is ever-increasing interest for a trip to Yugoslavia among American tourists, who have so far been brought over by foreign airline companies. For this reason the decision was made at JAT to buy two jumbo-jets, the choice lying between the Boeing 747 SP and the DC 10.

New Embassy Building in Bonn

In September the first foundations for the new Embassy of the SFRJ in Bonn, West Germany, were laid. The new Embassy building is in the direct vicinity of the old building. The building firm from Belgrade "Komgrap" will take part in the construction works with the German firm of Peter Bauvens. The new Embassy in Bonn will cost approximately three million German marks.

The "Istra" in the Carribean

Our largest passenger liner, the "Istra", owned by "Jadrolinija" of Rijeka, will spend this winter, too, cruising in the Carribean. It will be carrying American tourists within the organization of the Elkin Travel Agency. Altogether the Istra will make 12 one-week trips and will be staying in the Carribean until March 13th next year.

Successful Original Drama Competition

In this year of the centenary of Ivan Cankar's birth, the Community of Slovene theatres organized a competition for original Slovene dramas. Twenty texts were entered. First prize was awarded by the jury, which

was presided over by the poet Tone Pavček, to Pavle Lužan for his drama "The Happiness of Direct Producers", second prize to Matjaž Kmecl for his monodrama "Lovely Vida or the Problem of St. Ožbolt"; two third prizes were awarded, one to Tone Partljič for his comedy "Oh no, not pike", and one to Milan Jesih for "The Freshwoman or the Period of Adjustment". Almost all the texts entered were concerned with modern themes.

Television Serial about Nikola Tesla

Recently filming was started on a television serial about the great Yugoslav electrotechnical inventor Nikola Tesla by a team from the Zagreb Radio-Television studios. The part of Nikola Tesla will be played by the well-known Croat film and theatre actor Rade Serbedžija.

Encouraging Export Figures

In July 1976 Yugoslav exports were 18 percent greater than in July 1975, and purchases abroad were reduced by exactly the same percentage. In the first seven months of this year almost all Yugoslavia's republics have considerably increased their sales abroad. Almost all sectors of industry showed increases in exports: the meat industry 66 %, the industry food 33 %, the metal industry 32 %, the leather industry 31 %, the textile industry 29 % and the electro-industry 16 %.

With a Military Pass from America to Kobarid

With their Rescuers Again after 32 Years

Many of you, I'm sure, still remember that a few months ago we published a very interesting article about the rescuing of American pilots, who were forced down here during the last war. This article stirred up a lot of pride particularly among our American readers, so it found its way to American papers and news media and was shown to our American friends. A few days ago we here at the Editor's office received a cutting from the "Daily Tribune", which is published at Hibbing in Minnesota, where thanks to our fellow-countryman Frank Tekautz, nearly the whole of the article from "Rodna gruda" was printed. At the beginning of August we got a letter from Bill Petty from Carthage, Tennessee, who let us know that during his trip to Europe he would be stopping in Ljubljana and would be very glad to meet on that occasion the people who helped him so unselfishly during the war. "I think You will understand why I want to return to Yugoslavia to visit the people who at that frightful time helped me so unselfishly. I'd also like my wife to get to know your kind people and your country," wrote Bill Petty, and told us that he would be coming together with Gerald Armstrong, the pilot of this plane, and his wife. Billy Petty was sent a copy of the article in "Rodna gruda" by a friend of his in Cleveland.

At the end of August the letter was followed by a visit. It wasn't just a case of seeing old acquaintances again after 32 years, but it was a unique experience for

the flyers, the villagers and the former partizans.

The story which we are going to tell is in two parts. The first part took place thirty-two years ago, when during the last war an allied bomber crashed into Krn mountain. On that occasion four airmen were captured by the Germans, while the partizans managed to save six. The second part of the story took place this summer when two American airmen with their wives visited the places where, 32 years ago, the partizans and villagers helped them so unselfishly, at the risk of their own lives.

It was January 20th, 1945 when a squadron of American four-engined bombers took off from an airfield near Bari in Italy in order to attack the military targets in Southern Germany. After having carried out their task successfully, the squadron was attacked over Salzburg by a German anti-aircraft battery. Among the planes which were hit was the bomber commanded by Captain Jerry Armstrong from Cleveland. Armstrong changed course and headed towards the Adriatic but by the time he reached it he found that he was running out of fuel. He had a special map drawn on silk for use in case of danger, on which the zones liberated by the partizans were marked. He turned the plane towards Videm and Kobarid where he gave his crew the order to jump immediately. He then switched on the automatic pilot and jumped himself. The plane crashed into the slope of Krn Mountain, whereas he landed at Drežniške Ravne. The area was 2 metres deep in snow. As soon as he had touched the ground he caught sight of some people rushing towards him. He got the impression that they were trying to help him.

He was right. They helped him to get rid of the parachute and took him to the nearest farm. Partizan activists immediately made off for the mountain where the partizans were, so as to let them know what had happened. Meanwhile the Germans, too, were rushing up from Kobarid towards the place where the plane had crashed. Since they had a shorter distance to cover they managed to reach it before the partizans. The villagers tried to hide the pilot but, owing to the tracks in the deep snow, they were unable to do so. The Germans marched him down to Kobarid past the helpless villagers. The Germans captured another three members of the crew, the remaining six having been rescued by the partizans. With superhuman efforts they led them for several hours through the deep snow over the Matajur mountain and finally brought them to a safe place, to the partizan headquarters of a town in Benečija. Among the rescued airmen was Bill Petty from Tennessee, USA.

Tolmin and Kobarid thirty-two years later. On the square in the centre of Kobarid, in front of the monument to the poet Simon Gregorčič a group of people were standing. Among them were Jerry Armstrong and Bill Petty, the American airmen we have already mentioned. They were accompanied by their wives. There was a strong air of solemnity about the occasion. Gathered there were the partizans who had helped to rescue the allied airmen as well as representatives of local war-veterans organizations. The interpreters had a lot of work to do. There were no end of questions.

Suddenly a man, holding something in his hands, made his way through the

crowd. It was Mirko Skočir; he was carrying a measuring instrument which had belonged to the plane which had crashed on Mt. Krn. When the captain of the plane, Jerry Armstrong, saw this object, he jumped with joy and embraced the man who had brought it. Soon afterwards some more remains of the bomber were brought to the square in Kobarid, among other things there was also a part which had been used in the kitchen for cooking corn-mush. Finally, a woman found, at the bottom of her chest, a part of the parachute which Armstrong had used, and presented it to him. The gathering really was a unique one, and tears weren't missing either. The whole party then left for Drežnica. On their way they stopped for a moment in front of the monument to the war victims at Drežnica and then Jerry wanted very much to see the place where he had landed with his parachute. The local people took him to see it. Here he stood and gazed. His wife Gin was quite tearful. Later on she told us that she had been in the seventh month of pregnancy when Jerry had been reported missing.

Bill Petty visited his rescuers — Stajsov Janko from Svinno near Kobarid. They fell into each other's arms, and then recalled how Stajsov Janko and Bogomil Hvala had rescued him so that they got as soon as possible out of the dangerous area. Geraldina, the wife of the rescued airmen, thanked them both for saving her husband. Bill wanted to go to the Faletič's, at Livške Ravne, where mother Marija Faletič, hid and fed him for several days. Sad to say, she died two years ago. When Bill heard this he became quite sad. He wanted to visit the graveyard where she is buried, but he had no

flowers. He made sure, however, that the flowers would be placed on her grave from the man who had come so far to thank her. Then Bill went into the stable and showed all present where he had slept during the war. At the very spot there was a young white calf, only a few days old, who stuck out his tongue towards the visitors. Bill told them that there were six head of cattle in the stable at that time, which woke him up every morning very early. He wasn't annoyed about this, however, as he always had to be ready for any unpleasant surprise. There was then a moving farewell scene. Among those present was the well-known partizan reporter Andrej Pagon-Ogarev, who had the following to say to those gathered there when it was time to leave: "We, Tito's partizans, were fighting on the ground, and you American airmen were fighting in the air, all for the same purpose, for freedom, peace, and amicable coexistence on earth, so that the times in which we suffered so much should never be repeated." The translator repeated his words in English, and they had a favourable reception among the visitors. As we were saying goodbye to the kind villagers in Livške Ravne, an old woman dressed in black stepped up. She was holding a pot full of fresh plums and offered them round. That's how it was 32 years ago, when people gave everything they had. Let me add this: she came from a house with a red cross marked on it — this means the house has been so badly damaged by the earthquake that it will have to be pulled down.

Edi Šelhaus

Twenty Years Overdue

The present article tries to give the reader a picture of the situation of the Slovene and Croat minorities in Austria as determined by the development in the period of twenty years since the signing of the State Treaty for the Re-Establishment of an Independent and Democratic Austria (1955—1975).

The publication is a compilation of summaries of thorough studies made in the year 1975. These studies are based on previous research of the year 1975. They were made within the framework of the Institute for Ethnic Problems in Ljubljana and were published in its publication "Treatises and Documents" (Razprave in gradivo) No. 7—8, Ljubljana, April 1976. Danilo Türk

Specific Solution of the Legal and Actual Position of Slovene and Croat National Minorities in Austria

Under the terms of Article 7 of the State Treaty, Austria assumed obligations in international law to settle the position of the Slovene and Croat national minorities on the one hand, while Yugoslavia as one of the Allied Powers and a co-signatory of this Treaty was given special rights towards Austria under Article 7, on the other hand.

As far as the first claim is concerned, its importance lies not only in the fact that obligations in international law are involved implying the principle of "pacta sunt servanda", but also in the fact that these cogent norms entail constitutional obligations.

This claim is based on the interpretation of the Preamble to the Austrian State Treaty, viz.:

»Whereas as a result of the Allied victory Austria was liberated from the domination of Hitlerite Germany; "Whereas the Allied and Associated Powers . . . desire to conclude a treaty re-establishing Austria as a free, independent and democratic State, thus contributing to the restoration of peace in Europe;

"Whereas the Allied and Associated Powers desire by means of the present Treaty to settle in accordance with the principle of justice all questions which are still outstanding in connection with the events referred to above, including the annexation of Austria by Hitlerite Germany and participation of Austria in the war as an integral part of Germany; and

"Whereas the Allied and Associated Powers and Austria are desirous for these purposes of concluding the present Treaty to serve as the basis of friendly relations between them, thereby enabling the Allied and Associated Powers to support Austria's application for admission to the United Nations Organization."

As a co-signatory to the Austrian State Treaty and an Allied Power Yugoslavia made her contribution towards the restoration of peace and cooperation with Austria above all by renouncing her territorial claims against Austria in the expectation that the latter would fulfil her obligations assumed under the terms of this Treaty. The fulfilment of these obligations can be interpreted as a condition for the admission of Austria to the United Nations Organization.

As far as the second claim is concerned, a special relationship of Yugoslavia toward the settlement of Austria's position in international law is to be viewed in the light of the fact that on April 6, 1941, Yugosla-

via was attacked also from Austrian territory and that ethnically Austrian members of the German armed forces played an important role in military operations and in the destruction of life and property in Yugoslav territory. Some explicit provisions of the Austrian State Treaty, such as Article 27, which stipulate the right of the Federal People's Republic of Yugoslavia to seize, retain or liquidate Austrian property, rights and interests within Yugoslav territory, support this view, since no similar provision was made for any of the Allied or Associated Powers who signed the Austrian State Treaty. In this connection the so-called explanatory notes contained in the material which was submitted to the Austrian National Council are illustrative.

Another question, namely the question of co-responsibility of Austria — her population and territory — for military and other activities and efforts of Nazi Germany during World War Two is interesting under two aspects that are mutually related.

Firstly, the Austrian government endeavoured throughout to see those paragraphs that could be interpreted as an explicit or implicit confirmation of this responsibility deleted from the State Treaty or at least mitigated.

Secondly, up to the signing of the State Treaty the Austrian authorities had been showing greater understanding for the needs of the Slovene and Croat national minorities than after the signing, which could be indirectly attributed to Austria's desire for a speedy settlement of her position in international law. Once that was achieved, the attitude of Austria toward the settlement of a special minority protection began to

change, and this resulted in tensions between herself and Yugoslavia.

Some International Law Aspects of the Austrian Obligations Towards the Slovene Minority

A comparison between Article 6 of the Austrian State Treaty stipulating the general duty of non-discrimination of Austrian citizens, and of a special minority protection, called also the absolute protection, of the Slovene and Croat minorities, and Article 7 of the Austrian State Treaty whose implementation would only make possible the establishment of real equality, leads to the conclusion that from the point of view of international law both protections are closely linked and represent a whole. Prevention of discrimination and implementation of special measures for the minority protection are merely two aspects of safeguarding the basic human rights.

Austria is also expressly bound by a number of multilateral treaties on the protection of human rights. There is, apart from the UNO Charter, the 1948 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, the 1965 International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the ILO 1958 Discrimination (Employment and Occupation) Convention (No. 111), and the 1950 European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. However, Austria has not yet ratified the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights, or the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, neither the 1973 International Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Apartheid, nor

the 1960 UNESCO Convention Against Discrimination in Education. Consequently, though Austria's record of ratification of international conventions on human rights is not one of the best, she has, apart from her unequivocal obligations under the State Treaty, firm and clear obligations in international law, arising from the above mentioned international acts having the value of the general standard of human rights which also affect the minorities.

Certain aspects of the Austrian obligations as evidenced in various United Nations organs, especially in the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, reveal the connection between the racial basis of discrimination and the negation of the minority rights, and the fact that the roots of Nazism have not been destroyed. In this framework various untenable Austrian views are to be pointed out, as for instance the latest astonishing claim made before various United Nations organs, that in Austria there are no special national or ethnic, nor racial minorities or groups, but only linguistic and religious minorities. The fact that the Slovene and Croat minorities are two autochthonous minorities explicitly recognised as such by the Austrian State Treaty shows the untenability of this claim. Consequently any assessment of the numerical strength of the minority is superfluous and, in the climate of anti-Slovene bias and intolerance, can only result in pressure being brought to bear on the minority as shown by the experience of earlier censuses. Moreover, the minority rights under the terms of the State Treaty are unconditional. Also, the Austrian claim about the exclusively linguistic nature of the minorities in Austria was firmly rejected by the

Yugoslav representatives in the United Nations. Furthermore, the Austrian view is disproved by the fact that the Committee on the Elimination of Racial Discrimination has confirmed its interest in the position of the minorities in general, and that it has, in its Report (A/9618), critically dealt with the Austrian report under Article 9 of the Convention of the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, especially as regards the Austrian obligations towards the Slovene and Croat minorities. The Committee's Report states "that a breakdown of the population on the basis of the linguistic criterion would yield results different from those yielded by one which based on ethnic consciousness and kindred sociological criteria". Of utmost importance is also the view emphasized in the Committee's Report "that the rights of minorities did not depend on their numbers or the percentage of the total population which they constituted."

This critical opinion voiced in the Committee and included in the Report also disproves the Austrian claim that Austria has fulfilled and even overfulfilled her obligations towards the minority under the terms of the State Treaty. From the Committee's Report it can also be concluded that Austria deals with the question of the minority protection in a very formal manner, that she has not cited all the judicial, administrative and other measures, and that, though legislative measures are important, the actual application of such measures is of equal importance. An interest has also been expressed in the use of the Slovene and Croat languages in proceedings before the courts and other public institutions. A discrepancy has been established

between the Austrian obligations under the terms of international treaties and the Austrian internal legislation concerning the minorities. This invalidates the Austrian claim that Yugoslavia, by lodging diplomatic notes, interferes in Austrian internal affairs. As a party to the Austrian State Treaty Yugoslavia has every right to demand an answer to the question whether Austria is meeting her relevant international obligations. In view of continuous admonishments due to nonfulfilment of the Austrian State Treaty, and in view of numerous memoranda and petitions (about 35 since the signing of the State Treaty) submitted by both organisations of the Carinthian Slovenes to the Austrian government and other competent authorities, there is no logic and no basis for the claim of the Austrian representative in the said Committee to the effect that so far there have been no complaints about discrimination of "linguistic" minorities in proceedings before competent courts, nor by signatories of the Austrian State Treaty on account of the non-fulfilment of its terms. It is also known that a Slovene, Franc Isop, lodged a complaint with the European Commission on Human Rights.

While discussing the complaints of Yugoslavia and the internationalisation of the Carinthian question, the causal link between the Austrian nonfulfilment of the minority rights and the non-fulfilment of obligations under Articles 7/5, 9, 10 and 19 of the Austrian State Treaty should be stressed. Incomplete denazification (under the terms of Articles 9 and 10), and concessions made to neonazi tendencies as well as to fascist and German national chauvinist manifestations, emanating

especially from the organisations affiliated to the Kärntner Heimatdienst, create discriminatory attitudes and an atmosphere which is inimical to the minority. Paragraph 5, Article 7, which provides for the prohibition of such activities, has been completely ignored.

Both in the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD) and in its Report Austria has been criticised for inadequate legislation in this respect. The legal provisions concerning organisations and activities designed to promote and stir up racial discrimination have been considered unsatisfactory. With respect to Article 290 (1) of the Austrian Criminal Code, CERD has criticised the restrictive qualifications of the spreading of ideas based on racial superiority or hatred, as well as the lack of prohibition of giving any assistance to racist activities, including financing of such activities. The Associations Act was also criticised on the ground of its provisions concerning the prohibition of illegal organisations being too permissive in its wording and not reflecting the obligations resulting from the term of the Convention. One member has specially drawn the attention of the Committee to the inadmissible activities of the Kärntner Heimatdienst.

The Austrian delegate in his reply to the criticism in CERD recalled the declaration made by Austria upon the ratification of the Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination; he added that the new 283 (1) Article of the Criminal Code, which came into force on January 1, 1975, supplements the Act on the prohibition of nazism, and lastly stated that the term 'nazism' has always been understood in

Austria in its generic sense including all totalitarian ideologies based on the concept of racial superiority. A critical evaluation of this statement interprets it as a formal reflection of Austria's mental reservation toward the new international treaties in the field of human rights. According to this critical evaluation the envisaged improvement in the final text of Article 283 did not materialise because Section 2 Paragraph 1 of this Article [previously 290 (1)] — incriminating the propaganda of mentality or ideas based on racial superiority or hatred conducive to discrimination — was dropped. As far as the term nazism is concerned it is clear that this interpretation does not accord with the Austrian judicial practice whereby nazism is considered merely in the terms of, and in context with, the ideology of the Third Reich to the exclusion of neonazi ideas and forms arising from the old ideology. The so-called Windisch theory and various activities Carinthia show how deeply are racism and nazi mentality rooted in Austria. In this context a special emphasis is to be placed on the activities of organisations affiliated to the Kärntner Heimatdienst. The Austrian claim that there are no grounds for a statutory prohibition of this organisation, and that "they have the right to be heard" is a mere formalism. Austria made the above mentioned reservation towards the Convention on the Prohibition of All Forms of Racial Discrimination and modified also Article 283 accordingly in order to provide a legal smoke screen for this activity.

Some further characteristics of the Austrian attitude towards her obligations deriving from international law are: the Austrian tolerance of activities which are direct-

ed against the rights and ethnic character of the Slovene minority; hostile activities conducted from Austrian territory against Yugoslavia; the Austrian attitude toward obligations under the terms of Articles 9, 10 and 19 of the Austrian State Treaty (in connection with desecration of graves and defilement of monuments dedicated to fallen Partisans); a tolerant attitude towards ex-nazis and war criminals; and the Austrian attitude towards Carinthian Partisans and activists.

Lastly, it may be concluded that Austria has not discharged her duty as far as non-discrimination and equal rights for the Slovene minority are concerned (Articles 6 and 8), nor has she taken adequate and sufficient steps to ensure the implementation of a special minority protection (Article 7) which represents a violation of fundamental human rights of persons belonging to the minorities. Also pertinent is the fact that Austria does not discharge her obligations under the terms of Paragraph 5, Article 7, and that she has not carried out denazification according to the Austrian State Treaty (Articles 9 and 10). Non-implementation of these Articles and Article 19 of the Austrian State Treaty, and the conduct of hostile propaganda and hostile activities from Austrian territory against Yugoslavia qualifies as international delinquency both in general and particular international law for which the Austrian state is responsible.

The International Law Provision Affecting the Legal Status of the Burgenland Croats in Austria

The first norms of international law affecting the Croats in Austria were general provisions on the protection

of minorities included in the Peace Treaty with Austria (Saint - Germain - en - Laye, September 10, 1919). In attempting to find an answer to the question of the possible validity of these pre-war provisions on the minority protection, and their applicability to the legal status of the Croats in Burgenland, the following two elements are to be considered as essential: a) the conclusion of the State Treaty for the Re-Establishment of an Independent and Democratic Austria (Vienna, May 15, 1955) containing special provisions for the protection of the rights of the Slovene and Croat minorities in Austria; b) the fact that the provisions of the St. Germain Peace Treaty are still an integral part of the Austrian Constitution (Article 149, Paragraph 1, of the Federal Austrian Constitution). In consideration of all this the following conclusions are drawn: a) in all matters pertaining to the protection of the Croat minority in Austria which are dealt with by the 1955 State Treaty, the provisions of this Treaty shall apply; b) in the matters affecting the protection of minority rights of the Croats in Austria that are not provided for by the State Treaty, the provisions of the Saint Germain Treaty shall apply because they are in force in Austria as part of the Federal Constitution.

Apart from clauses on the general protection of human rights and prohibition of discrimination, the Austrian State Treaty also contains special provisions for the protection of the Slovene and Croat minorities. Under Article 7 Austria has assumed the majority of her obligations towards the Slovenes and Croats in those *länder* where they live, i. e. in Carinthia, Styria and Burgenland; certain obligations only in those admini-

strative and judicial districts with Slovene, Croat, or mixed populations; and the obligation of banning the activity of organisations whose aim is to denationalize members of the minorities, throughout Austria. Not a single minority right is conditional upon any absolute or relative number of the minorities, either in individual *länder*, or in individual administrative or judicial districts. (Such was also the conclusion reached by the members of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination of the UN during the discussion of the report submitted by Austria.) It is therefore, not clear what end, permissible under the State Treaty, Austria could achieve by taking a special population censurs, or only a censurs of the minority population about which there has been so much talk lately. There are grounds for fear that the objective of the census is to prove how small the minority is and also for suspicion that the terms of the census could be such as to show, owing to various pressures, an unrealistically small number of Austrian citizens as Slovenes and Croats. The results of the census revealing a considerably smaller number of minority members than that established by earlier censuses, would point to pressures having been brought to bear on Austrian citizens not to declare themselves members of the minority, and also to the fact that for the past twenty years Austria has not been fulfilling her obligations which has caused a certain number of Slovenes and Croats to change their ethnic adherence. Thus Austria would confirm that she has abandoned her basic duty — the duty to protect the minority's existence. This basic Austrian obligation results from Article 7 of the State

Treaty in its entirety and from Paragraph 5, Article 7, in particular.

However, no matter how the census is going to be taken, and no matter what its results are going to be, it cannot affect the existence of Austria's international obligations. For the establishment of the existence of the minorities the census taken in 1951 was decisive. the last census prior to the conclusion of the State Treaty with Austria. Relevant too are the data set forth in the Yugoslav requests addressed to the Allies, on the basis of which the protection of minorities in Austria was included in the State Treaty. The needs of the Slovenes and Croats in schools, courts, cultural life, mass media, etc., within the provisions of the State Treaty, can be identified even without special censuses in the same way as similar needs of the majority populations are being identified. Moreover, both the Slovene and the Croat minorities have amply and frequently acquainted the regional and federal authorities about their needs by petitioning them through their organisations.

Under the international law one cannot accept the excuses advanced by Austria for her non-fulfilment of her international obligations to the effect that there are no internal legal instruments for the discharge of the assumed international obligations. Austria's obligations towards the minorities under the State Treaty are clear and unconditional. Even if the State Treaty provisions had been insufficient for the fulfilment of some of these obligations, Austria was obligated, immediately after the coming into force of the State Treaty, to pass the appropriate legal acts for their implementation. The fact that such acts were not passed,

insofar as the Austrian authorities considered them necessary at all, was in itself a violation of the State Treaty. However, according to some opinions of the Austrian courts there is no need for special executing laws and regulations since the State Treaty is a self-executing treaty.

Various international conventions on the general protection of human rights and prohibition of discrimination, even if they do not provide specifically for minority protection, are still important for the minorities' legal status. The prohibition of discrimination in the enjoyment of human rights shall not be interpreted in such a way as to say that on the strength of this prohibition every person should be guaranteed every right in the same form as it is guaranteed to other persons. Such interpretation of the prohibition of discrimination would, in fact, lead to discrimination in the enjoyment of individual rights. The very implementation of the principles arising from the prohibition of discrimination leads necessarily in certain matters, to a special treatment of the minority members which differs from the treatment of the rest of citizens. With religious minorities this means special arrangements to solve their religious problems, whereas with linguistic and ethnic minorities it means such solutions whereby they can freely use their language in private and public life, etc.

Continued in next issue

Ljubljana. En el mes de julio se impuso en esta ciudad el sistema de mano única o unidireccional. Después de dos meses de pruebas y controles se llegó a la conclusión de que este sistema era indispensable por la gran afluencia de automóviles que se concentraban en la ciudad capital de Eslovenia. Ahora se nota en el centro de la ciudad mucho menos ajetreo y ruido. Esto se debe a que se han prohibido la carga y descarga de los camiones en horas de la tarde. Los camiones tienen además zonas prohibidas. Los estacionamientos están relativamente racionalizados. Hay calles donde se ha prohibido el estacionamiento en ambas partes de las aceras. Además se ha vuelto al uso de zonas donde tienen limitado el tiempo de estacionamiento. Varias calles se han vuelto calles de peaje. Los únicos que pueden circular por ellas son los ciclistas y ciertos tipos de motocicletas pequeñas. Las avenidas tienen cordón de seguridad para los peatones y vehículos menores. También se impuso el sistema de zona limitada para los taxis y autobuses. En especial debemos felicitar a las autoridades municipales y a la policía de tránsito por la eficaz ayuda que han brindado a los peatones y automovilistas en la faz de reeducación y adaptación de las nuevas medidas de seguridad en el tránsito.

Maribor. En el corriente mes se comenzarán con los primeros ensayos de vuelos nocturnos y aterrizaje de tipo nocturno. Hasta lo que va del año en curso, recién en los primeros días del mes de mayo se abrieron las posibilidades de aterrizaje del tipo internacional en el recién inaugurado aeródromo de Maribor. Es éste, uno de los más modernos de Eslovenia. Tiene dos pistas del tipo cabotaje y de aviones

pesados, lógico que cuenta además con dos pistas de aterrizaje para aviones pequeños. En el otoño del año en curso será habilitado para el tránsito internacional. A tal efecto se están montando equipos de aterrizaje nocturno y para despegues de emergencia. Es por ello que se están ampliando las instalaciones existentes. También se harán obras de ampliación en la zona de estacionamiento en la cual podrán entrar 10 aviones a reacción la vez. En estos momentos ya están llegando aviones de las líneas alemanas y otras naciones europeas. En lo que va del mes en curso ya se han recibido en éste, el segundo aeródromo en Eslovenia por su importancia, ya 100.000 pasajeros.

Ljubljana. Solamente en el mes de junio se han dado 8072 carnés de tránsito y 1157 permisos de conducción. Los registros fueron hechos en la municipalidad de Ljubljana. Término medio se entregan a diario a las personas que han rendido satisfactoriamente los exámenes correspondientes, cerca de 367 registros de conducción y 52 permisos. Esto demuestra el aumento de personas que han comenzado a conducir y que acelera el ritmo de vida de esta ciudad yugoslava.

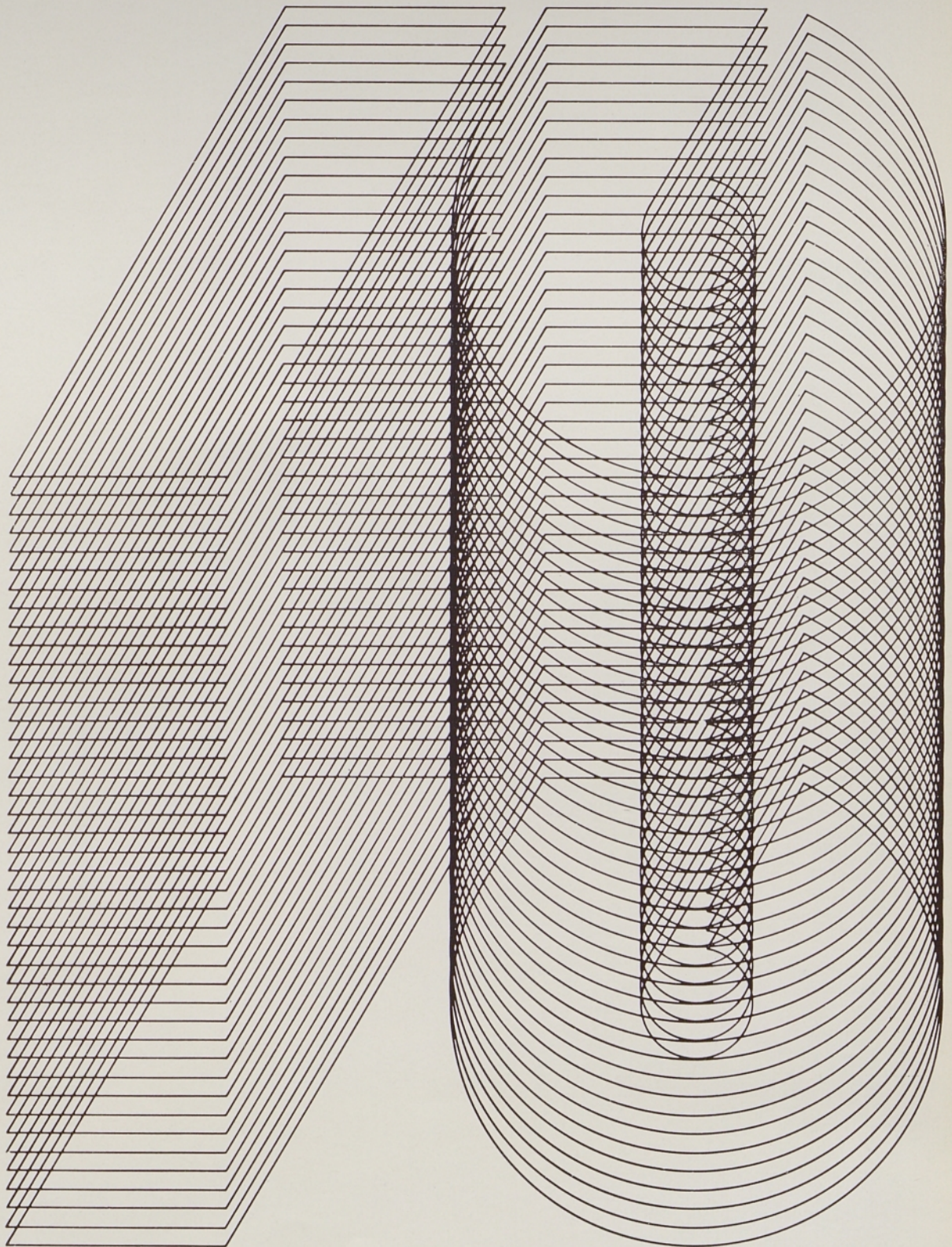
Kranj. En el mes de agosto tuvo lugar en las instalaciones de la exposición rural, industrial y comercial de Kranj la vigésimo sexta exposición de ese tipo. Aquí se le llama «Muestra Internacional de Gorenška» (1). En esta manifestación industrial y comercial se han expuesto innumerables productos de la industria metalúrgica, de la construcción y de la madera. La muestra la han visitado cerca de 80.000 personas. En especial los más visitados fueron los pabellones de electró-

nica moderna, muebles, electrodomésticos, equipos de camping, etc. En cambio se notó la falta de repuestos del automóvil y equipos y máquinas agrarias. Los visitantes se interesaron muchísimo por la compra de televisores TV color, de muebles de cocina y dormitorios y por la gran colección de cocinas y heladeras modernas. Datos aproximados nos brindan cosas interesantes, como ser por ej. que se han vendido en tan pocos días la cantidad aproximada de 10.000 artículos para el hogar por la suma de 60 millones de dinares. Además se observó una gran animación en el stand de esparcimiento. En el mismo se sirvieron toda clase de bebidas y comidas. También se podía bailar o escuchar música a gusto. Varias orquestas brindaron momentos alegres y animados. Además de los mayores también los chicos tenían su lugar de esparcimiento. Un pequeño Luna Park con automóviles eléctricos fue la delicia de los jóvenes y de la gente en general. (1) n. del autor: Gorenška es una de las Pcias. de Eslovenia.

Nova Gorica. Las municipalidades de Sežana, N. Gorica y Ajdovščina se unirán a principios del mes entrante para llegar a un acuerdo que beneficiará enormemente a esta gran zona de Primorje. Junto con los delegados que enviará la municipalidad de Goriških Brd discutirán la probabilidad de adoptar en forma común un sistema de combate contra el granizo. Las bodegas de Goriške Brde, la unión de bodegeros de Dobrovo, Kras de Sežana y la cooperativa agraria de Vipava, firmaron un contrato con el Instituto Meteorológico de Eslovenia para la consecución como así también de las demás plantaciones existentes estarán a cargo del Instituto nombrado. Ló-

gico que serán responsables de un sistema de prevención y lucha contra el granizo en Primorska. Este tipo de contrato es hasta ahora único en su tipo, no sólo por ser modelado con el sistema de autogestión sino además por haber sido adoptado el tipo de gestión obrera intermediaria o de forma delegada. Además por vez primera se han logrado poner de acuerdo todas las municipalidades de la zona demarcatoria con Italia. Es así que entrarán también en el plan de lucha contra el granizo también las zonas y ciudades linderas italianas. El plan de trabajo, ejecutores y realizaciones en conjunto serán los ingenieros y técnicos del Instituto Meteorológico de Eslovenia. La defensa de los del trabajo los delegados de las municipalidades en general. Los gastos de la defensa y lucha ya detallada serán pagados por todas las organizaciones sindicales que integran esta unión de boegeros de Primorska. El contrato y acuerdo entre las mismas estará controlado por delegados del municipio federal.

simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost



Ljubljanska banka

*Nova Gorica — novo stanovanjsko
naselje, v ozadju Sveta gora —
Skalnica (Foto: Milenko Pegan)*

